

CURS: 2017-2018

- Aquest PAT ha sigut actualitzat i modificat durant el curs 2017/18 pels òrgans de govern segons la legislació i les corresponents instruccions d'inici de curs.
- Aprovat pel Claustre el 23 de juliol de 2018 i aprovat pel Consell escolar el 13 d'octubre de 2018.

PLA D'ACCIÓ TUTORIAL

1. Justificació

Entenem que els mestres no només impartim coneixements en els aspectes purament acadèmics sinó que també incidim en el procés educatiu global dels nostres alumnes / es, com a persones que es troben immerses en uns grups socials determinats, amb característiques personals diferenciades i heterogènies que cal conèixer, valorar i millorar: actituds, motivació, autoconcepte, prioritització de valors, etc.

La funció tutorial ha d'assegurar que els alumnes del nostre centre reben una educació integral i personalitzada. El tutor guia i orienta en moments crítics o d'especial dificultat tant en problemes relatius a l'aprenentatge, com personals o socials.

Per tot això, considerem necessari que realitzem des de tot el centre una tasca coherent i sistemàtica des de l'inici de l'escolaritat fins al final de la mateixa abordant aspectes de millora personal i social.

Aquest P.A.T. és l'intent que fem des de l'equip docent per abordar la nostra tasca com a tutors dins el marc del nostre P.E.C. i suposa una part més del P.C.C. Per tant, el seu objectiu primordial serà la consecució dels objectius generals reflectits en el P.E.C. i ha d'estar en coherència i interrelació amb els P.C.C.

L'acció tutorial té funcions respecte als alumnes considerats individualment i grupalment, respecte als professors del grup i del centre, i respecte del context social i familiar.

Per tant, el PAT és un instrument valuós i necessari per a la consecució dels objectius del nostre PEC.

2. MARC LEGAL

- **LLEI ORGÀNICA del 8/2013** [per a la millora de la qualitat educativa](#)
- **Real Decret 126/2014, de 28 de febrer,** [pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Primària.](#)
- **DECRET 108/2014, de 4 de juliol,** [del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana](#)
- **DECRET 38/2008, de 28 de març,** [del Consell, pel qual s'establix el currículum del segon cicle de l'Educació Infantil a la Comunitat Valenciana.](#)
- **DECRET 39/2008, de 4 d'abril,** [del Consell, sobre la convivència en els centres docents no](#)

[universitaris sostinguts amb fons públics i sobre els drets i deures de l'alumnat, pares, mares, tutors o tutores, professorat i personal d'administració i servicis](#)

- [DECRET 233/1997, de 2 de setembre, de del Govern Valencià, pel qual s'aprova el Reglament Inj\(mtil Orgànic i Funcional de les Escoles d'Educació i deis Col·legis d'Educació Primària.](#)
- [ORDE 46/2011, de 8 de juny, de la Conselleria d'Educació, per la qual es regula la transició des de l'etapa d'Educació Primària a l'Educació Secundària Obligatòria a la Comunitat Valenciana](#)

3. PRINCIPIS PSICOPEDAGÒGICS

D'altra banda, alguns dels **principis** enunciats en la mateixa, tenen possibilitat de desenvolupament a través de les accions emmarcades en el Pla d'Acció Tutorial:

Transmissió de valors.

L'orientació educativa i professional dels alumnes.

L'esforç compartit per l'alumnat, famílies, professorat i centres.

Educar per a la prevenció i resolució de conflictes i la no violència.

Desenvolupament d'igualtat de drets i oportunitats entre homes i dones.

-Així mateix, apareix contemplada en alguns dels **fins** del sistema educatiu:

-Desenvolupament de la personalitat i capacitats de l'alumnat

-Educació en la igualtat entre homes i dones, respecte als drets d'altres persones

-Educació per a la tolerància i la llibertat i en la prevenció i resolució pacífica de conflictes

-Educació per a la responsabilitat el mèrit i l'esforç

-Formació per a l'adquisició de valors

-Desenvolupament de la capacitat de regular el propi aprenentatge en els seus diferents vessants.

-Adquisició d'hàbits intel·lectuals i tècniques de treball

-La preparació per a l'exercici de la ciutadania

4. OBJECTIUS GENERALS.-

- Conèixer i valorar la persona que realment és cada alumna/e.
- Facilitar la inclusió i adaptació escolar de l'alumnat al seu grup i al conjunt de la dinàmica del centre.
- Potenciar l'esforç individual i el treball en equip.
- Contribuir a la personalització del procés educatiu.
- Efectuar un seguiment global de l'aprenentatge de l'alumnat per a detectar dificultats i necessitats educatives especials.
- Coordinar l'ajust de les programacions al grup d'alumnes i especialment en allò referent a les necessitats de recolzament i N.E.E.
- Dissenyar un avaluació formativa, tant de l'alumnat com del procés educatiu.

- Coordinar el procés d'avaluació de cada grup.
- Desenvolupar en l'alumnat actituds participatives, tant al centre com al seu entorn.
- Afavorir el desenvolupament personal i el rendiment acadèmic de cada alumne/a.
- Facilitar el desenrotllament d'hàbits de treball i tècniques d'estudi.
- Establir vies de comunicació i informació entre el centre i les famílies.
- Implicar i comprometre a les famílies en activitats de suport i col·laboració amb el centre, afavorint el procés d'aprenentatge.
- Facilitar la resolució de conflictes a l'aula.

5. FUNCIONS DEL TUTOR/A.

Segons l'article 85 del DECRET del Govern Valencià 233/1997, de 2 de setembre pel qual s'aprova el Reglament Orgànic i Funcional dels Colegioss d'Educació Infantil i Primària (97/10024), lloes professores i professors tutores/és exerciran les funcions següents:

Àmbit referent a l'alumnat:

- 1.- Dur a terme el pla d'acció tutorial establert en el projecte curricular del nivell corresponent i aprovat pel claustre.
- 2.- Coordinar el procés d'avaluació de l'alumnat del seu grup i, al final de cada cicle d'Educació Primària, adoptar la decisió que corresponga sobre la promoció de l'alumnat, tenint en compte els informes dels altres professors del grup. Esta decisió requerirà l'audiència prèvia dels pares, mares o tutors legals quan comporte que l'alumne/a no promoció al següent cicle o etapa següent.
- 3.- Si és procedent, adoptar amb els professors/as del cicle les mesures educatives complementàries o d'adaptació curricular que es detecten necessàries com a conseqüència del procés de l'avaluació del procés d'ensenyança i aprenentatge de l'alumnat.
- 4.- Facilitar la integració dels alumnes del grup i fomentar en ells el desenrotllament d'actituds participatives.
- 5.- Orientar l'alumnat en els seus processos d'aprenentatge.
- 6.- Atendre i cuidar, junt amb la resta de professorat del centre, a la totalitat de l'alumnat durant totes les activitats lectives i extraescolars.
- 7.- Informar l'alumnat del grup de tot allò que els concernisca en relació amb les activitats docents i amb el procés d'ensenyança aprenentatge.

Àmbit referent a l'equip de professorat:

- 1.- Col·laborar amb el servei psicopedagògic escolar per a la consecució dels objectius establerts en el pla d'acció tutorial.
- 2.- Si és procedent, desenrotllar en coordinació amb el servei psicopedagògic escolar i amb el professorat d'educació especial, les adaptacions curriculars significatives i les mesures d'intervenció educativa per a l'alumnat amb necessitats educatives especials.
- 3.- Informar al professorat del grup de tot allò que els concernisca en relació amb les activitats docents i amb el procés d'ensenyança aprenentatge dels seus alumnes/as.

Àmbit referent a les famílies:

- 1.- Informar els pares i a les mares o tutors legals, professorat i alumnat del grup de tot allò que els concernisca en relació amb les activitats docents i amb el procés d'ensenyança aprenentatge dels seus alumnes/as.
- 2.- Fomentar la cooperació educativa entre el professorat del centre i les famílies, contribuint a l'establiment de relacions fluides que faciliten la connexió entre el centre i les famílies..

3.- Implicar els pares i mares en activitats de suport a l'aprenentatge i orientació dels seus fills/as.

6. CONTINGUTS.

Les funcions anteriors es desenvoluparan i concretaran a través dels següents continguts:

PLA D'ACCIÓ TUTORIAL 2017-18

1.- Acollida i integració de l'alumnat.

- 1.1.- Canvi de cycle i/o de professorat.
- 1.2.- Alumnat de nou ingrés en el centre.
 - Inici d'escolaritat als 3 anys.
 - Procedent d'altres centres.
 - Procedent de l'estranger.

2.- Organització i gestió de la classe.

- 2.1.- Horaris i agrupament.
- 2.2.- Assemblea d'aula: normes, càrrecs i responsabilitats, delegats.
- 2.3.- Informacions a l'alumnat.
- 2.4.- Participació de l'alumnat.
- 2.5.- Estratègies per a la resolució de conflictes.
- 2.6.- Comunicació i relació amb les famílies.

3.- Coordinació entre el professorat.

- 3.1.- Entre professorat de diferents cicles i etapes.
- 3.2.- Entre professorat del mateix cycle i/o nivell.
- 3.3.- Professorat i altres professionals/especialistes que intervenen en el mateix grup.
- 3.4.- Reforç i elaboració d'ACIs.
- 3.5.- Criteris d'actuacions en diferents moments i activitats: eixides, tallers, activitats extraescolars i/o complementàries.

4.- Desenvolupament personal i social.

- 4.1.- Habilitats socials
- 4.2.- Programa de millora de l'autoestima.
- 4.3.- Educació en valors.

5.- Procés d'avaluació.

- 5.1.- Disseny del procés.
- 5.2.- Tècniques i instruments de recollida de dades.
- 5.3.- Calendari d'actuacions al llarg de l'etapa.
- 5.4.- Documentació de l'alumna/e.
- 5.5.- Valoració dels resultats.

6.- Hàbits i tècniques d'estudi.

- 6.1.- Plantejament inicial.
- 6.2.- Aspectes a tindre en compte.

6.3.- Les tècniques d'estudi en el PCC i en el PEC.

6.4.- Tècniques d'estudi.

7.- Participació de la família.

7.1.- Canalització de les vies d'informació:

- Comunicats
- Circulars
- Convocatòries

7.2.- Participació a través de l'AMAPA i Consell Escolar.

7.3.- Participació en activitats extraescolars.

7.4.- Col·laboració en moments particulars: setmana cultural, festes, ...

7.5.- Activitats per afavorir les relacions família-escola.

7.6.- Participació en tasques escolars relacionades amb els fills/es.

8.- Línies d'actuació d'Educació Sexual per a la prevenció de la violència de gènere.

8.1 Etapa d'Infantil

8.2 Etapa de primària: primer, segon i tercer cicle.

9.- Activitats de sensibilització de caràcter coeducatiu, igualitari i inclusiu

10.- Xarxa de llibres

10.1 A activitats pedagògiques que promoguen la reutilització dels llibres

I.- ACOLLIDA I INTEGRACIÓ DE L'ALUMNAT.-

El procés d'adaptació: el pla d'acollida.

Este pla ha d'arreglar els passos a seguir per a atendre tant a l' alumnat de nou ingrés al centre (als 3 anys o procedent d'altres centres o països) com l'alumnat del nostre centre (ja siga per romandre al cicle o canviar-ne)

El canvi que suposa en la vida dels alumnes i les alumnes el pas d'un entorn conegut i socialment reduït a un altre més ampli (on els espais, la forma de relacionar-se, les normes, les persones adultes, ... són diferents), necessita un període d'adaptació en què s'intentarà afavorir l'adquisició de major seguretat que els permeta participar positivament en les tasques a realitzar i establint bones relacions amb aquells que l'envolten.

Perquè esta tasca important no quede únicament davall el criteri d'una o dues persones, que en molts casos no són les mateixes cada any, creem precis establir un pla d'acollida en el centre. Este pla ha d'arreglar els passos a seguir per a atendre els xiquets i xiquetes que arriben per primera vegada al col·legi: d'una banda els que arriben a l'edat de 3 anys i per un altra als què s'incorporen de nou en altres moments de l'escolaritat, inclús procedents d'altres cultures i amb diferent llengua.m

Quan les xiquetes i els xiquets arriben per primera vegada a l'escola se senten insegurs, i també les seues famílies. La majoria de les vegades això és determinat pel desconeixement del que hi ha i el que es fa "allí dins".

Això pot evitar-se planificant una sèrie d'activitats que ajuden a viure l'experiència d'entrada en l'escola com un experiència positiva. Estes activitats poden realitzar-se en diversos àmbits: el familiar i el que fa relació a l'alumnat.

En el cas d'alumnes ja escolaritzats ampliariem al centre de procedència.

En este pla d'acollida, si volem ser ambiciosos, tindrem també en compte l' alumnat que canvia de cicle o etapa.

No pel fet d'estar ja escolaritzats en el centre és menys important el seu temor a com els espera de desconegut: nous professors, matèries curriculars, metodologia, etc.

La forma en què l'alumnat visca els primers dies de nova escolarització influirà notablement en la seua adaptació al món escolar.

Per aixó és convenient promoure una sèrie d'activitats que faciliten la seua incorporació i progressiva participació.

Estes activitats s'organitzaran segons les diferents circumstàncies o moments en què es realitze.

1.1.Canvi de cicle:

Alumnat :

- Presentació. Tant d'alumnes com del professorat.
- Informació del cicle (sempre adaptat al nivell de l' alumnat i al seu grau de maduresa):
 - Com treballaran per a crear un bon clima en la classe.
 - Àrees a impartir i professorat corresponent.

- Horari.
- Objectius generals a aconseguir i exemples d'activitats a realitzar.
- Habilitats i destreses a desenvolupar.
- Procediments a utilitzar.
- Com avaluar el procés d'aprenentatge.
- Algunes normes bàsiques de funcionament de la classe. S'aniran ampliant.

Professorat :

- Arreplegar informació de l'alumnat, procedent del tutor/a anterior i/o dels informes.
- Per a això, el professor/a que acaba cycle deixarà prou organitzada la informació general del grup **en el document “ Traspàs de tutoria”**: grau de consecució d'objectius, alumnat amb ACIS, que necessita suport i/o assistència a l'aula de PT, característiques a destacar del grup (líders, alumnes que distorsionen, etc.), línies de treball que puguen ser d'interès, etc.
- S'intentarà no trencar massa la línia de treball i funcionament anterior per a anar a poc a poc modificant i introduint els canvis oportuns, propis del nou cycle. **Incorporació progressiva dels canvis propis de la metodologia.**
- Coordinació amb la resta de professorat que intervé en el grup per a posar en comú i consensuar els aspectes prioritaris referits a hàbits, activitats complementàries, convivència, avaluació...
Informació a l'alumnat a través de les assemblees de classe **i tutories.**
- . **Col·locar, a les dependències més utilitzades per l'alumnat, símbols pictografiats i en les tres llengües.**
- . **Tindre en compte la diversitat familiar, cultural i personal.**
- **Document Pla de transició d'infantil a 1r de Primària.**
- **Document de Pla de transició de Primària a ESO.**

Famílies :

Tindrem en compte que el tracte amb les famílies no siga massa diferent al del cycle anterior, particularment pel que fa a Educació Infantil i primer cycle de Primària; que les entrevistes siguen tant informatives com formatives, complint les expectatives de les famílies **per a** que estes ajuden i donen el seu suport al tutor/a sense crear desconfiança.

Primer contacte amb les famílies. Ha de ser acollidor, perquè respondran millor a les nostres demandes si hem sabut comunicar de forma senzilla i comprensible el que som, què fem i què pretenem. La relació família-centre serà més fluida si els pares i mares perceben una actitud d'ajuda i col·laboració.

La informació que donem en el primer contacte ha de ser bàsica i senzilla. Si fóra necessari, se'ls convocarà a una reunió o/i entrevista particular.

- a) Reunió inicial amb pares i mares, on se'ls informarà de:
- Característiques del cycle, tant psicològiques com pedagògiques.
 - Alguns aspectes psicoevolutivos de l'etapa: conductuals, rendiment escolar, autoestima, hàbits.
 - Paper a exercir pels pares i mares per a afavorir el desenrotllament dels aspectes

anteriors.

- Destacar la importància de la col·laboració entre família-escola per a afavorir la motivació **dels diferents aprenentatges**.
- Objectius generals a aconseguir al llarg del **curs**.
- Metodologia i línia de treball a portar. **Es necessari incidir en les diferències al canviar de cicle, especialment des d'infantil de 5 anys a primer de primària**. En primer cicle, recalcar la diferència de tractament metodològic respecte a l'etapa d'Infantil: del treball globalitzat, **quasi** sempre amb la mateixa persona, es passa al treball seqüenciat per àrees específiques, a vegades amb diferent professorat especialista; de tindre un horari flexible es passa a un altre més rígid, marcat per les especialitats en Primària, **llibres de text, ...**
- Organització i funcionament de la classe.
 - Material socialitzat.
 - Biblioteca d'aula.
 - Racons, **tallers, desdoblaments** (si es fan).
 - Horari i professorat del grup.
 - **Altres temes que pugen sorgir cada curs**.
- Possibles eixides a realitzar.
- Col·laboració familiar en les eixides **així com les normes a seguir per les famílies quan ens acompanyen**. S'informarà dels criteris adoptats per l'equip de cicle. **Cal tindre signada l'autorització corresponent**.

La informació general del centre pot estar arreglada en un butlletí general que es repartirà a les famílies quan es considere oportú. (horaris, eixides i entrades, menjador, atenció famílies, ...)

- b) Entrevista **individual**, en Ed. Infantil i 1r. Nivell d'Ed. Primària **i noves incorporacions .A principi de cada cicle i quan s'agafa un grup nou**.
- c) Posteriors reunions on s'aprofundirà en la relació a nivell individual, amb cada família per obtenir informació respecte a l'alumna/e i la coordinació en tot allò que es refereix a la seua educació i formació.
- d) **Fomentar la col.laboració de les famílies en activitats puntuals**
- e) **Repartir les invitacions d'aniversari fora del centre escolar.**

1.2. Alumnat de nou ingrés en el centre.

1.2.1.- Inici d'escolaritat als 2/3 anys.

PREACOLLIDA

El centre realitzarà una reunió al mes de juliol amb les famílies de l'alumnat de 3 anys per a donar orientacions d'AL/PT, tutores, AMPA, encarregat/da del menjador i algun membre de l'equip directiu.

EL PERÍODE D'ADAPTACIÓ:

A principi de cada curs escolar es publica una resolució de la Secretaria General i de les Direccions Generals de Centres Docents, d'Ordenació i Innovació Educativa i Política Lingüística i de Personal, per la qual s'aproven les instruccions per a l'organització i funcionament dels col·legis d'Educació Infantil i Primària per al curs escolar “ que marcarà l'organització de l'entrada de l'alumnat de 3 anys.

Però, basant-nos en l'autonomia pedagògica i organitzativa que la **LOE** confereix a cada

centre, és l'equip de cicle d'Educació Infantil els que hem de realitzar una proposta de període d'adaptació d'acord amb les característiques del nostre alumnat, a les seues necessitats i a les exigències del context.

Per tant, l'equip de cicle d'Educació Infantil considerem que la millor forma de portar a terme el període d'adaptació amb els xiquets i les xiquetes de 3 anys és de la següent manera:

PAUTES D'ENTRADA PER ALS PRIMERS DIES DEL PERÍODE D'ADAPTACIÓ EN 3 ANYS

- **Hi ha dues franges horàries: de 9 a 10'30 h i de 11 a 12'30 h.**
- **Els alumnes de cada classe es reparteixen en 5 grups : A- B- C- D- E.**
- **Cada grup té un horari diferent durant aquestos dies.**
- **Les dues primeres sessions en que entren els xiquets i xiquetes, aniran acompanyats per un familiar (sense bebés) que es podrà quedar tota la sessió.**
 - Ø **En la primera sessió les mestres presenten els diferents espais, racons de joc, i dependències de l'escoleta, de forma relaxada i amb llibertat de moviments, podent jugar tant dins com fora de l'aula.**
- **A partir de la tercera sessió fins l'últim dia, els familiars acompanyaran les xiquetes i xiquets durant 10 minuts amb la flexibilitat de poder anar-se'n abans o després segons les necessitats.**

La prioritat en l'entrada durant els primers dies d'activitat escolar, es farà tenint en compte els següents criteris:

- L'alumne que tinga germans matriculats en el centre
- El pare o la mare treballen
- El xiquet haja estat escolaritzat anteriorment en un centre infantil.
- Qualsevol altra circumstància familiar que obligue a contemplar la prioritat d'entrada del xiquet a l'escola.

CRITERIS PER A L'AGRUPAMENT DE L'ALUMNAT DE NOVA INCORPORACIÓ - TRES ANYS –

Els criteris generals que dissenyem en els agrupaments del nostre alumnat van d'acord amb les nostres línies d'actuació pedagògica, estan pensats per afavorir grups heterogenis per les seves característiques i pretenen amb criteris igualitaris contribuir al seu èxit escolar. Els agrupaments es fan atenent a la ràtio vigent de 25 alumnes per unitat.

Divisió de l'alumnat per grups atenent als següents criteris pedagògics per ordre d'importància:

- Paritat de gènere.
- Igual número de xiquets i xiquetes amb dificultats d'aprenentatge en tots dos grups o previsió d'elles (inclosos problemes de llenguatge).
- Divisió equitativa de l'alumnat per dates de naixement de manera que hi hagi en tots els grups el mateix número d'alumnat nascuts en cadascun dels 4 trimestres de l'any. Es procurarà igual distribució per mesos.
- En cas d'alumnat amb ANEAE (necessitats específiques d'atenció educativa) s'assignarà per igual a tots dos grups.
- En el cas que hi hagi alumnat immigrant amb desconeixement de l'idioma s'assignarà per igual tots dos grups. En cas que el seu número no siga parell s'assignarà al grup amb menor número de ANEAE.
- En cas de bessons o germans que per una altra circumstància coincideixin en el mateix nivell, s'agruparan preferentment en classes separades per afavorir el seu millor desenvolupament i autonomia personal.
- Ordre alfabètic del primer cognom i segon en cas d'igualtat.

1.2.2.- Procedent d'altres centres.

1.2.2.1. Alumnat

- Presentació t ant d'alumnes/as com del professorat.
- Facilitació a l'alumne/a d'informació del centre i de l'aula, referida a la convivència en general i a les normes a respectar en particular.
- Arreplegada d'informació sobre dades personals, familiars, ..., que ajuden al coneixement individual de l'alumne/a.

1.2.2.2. Professorat

- Recaptació d'informació de l'alumnat a nivell individual, procedent del centre anterior i/o dels informes rebuts.
- Arreplegada d'informació individual a partir de l'avaluació **inicial de les proves NAC**.

1.2.2.3. Famílies.

- Presa de contacte inicial amb la família a nivell individual, per a l'obtenció d'informació respecte a l'alumne/a de dades significatives per a una millor integració en l'aula.
- Facilitació d'informació respecte al centre i a l'aula.

1.2.3. Procedent de l'estranger.

1.2.3.1 Alumnes:

Vore 1.2.2. afegint aspectes com:

- **Tutorització** per part d'algun alumne/a de la classe.
- Facilitar la comprensió mútua.
- Informació a la classe d'acollida sobre alguns aspectes: culturals, llengua, país de procedència, religió i costums (si foren molt diferents de les nostres).
- Informació de les diferències culturals (interculturalitat)
- **Mesures especials per a l'alumnat major amb llengua diferent.**

1.2.3.2. Professorat:

Vore 1.2.2.2.

1.2.3.3. Famílies:

Vore 1.2.2.3.

II.- ORGANITZACIÓ I GESTIÓ DE LA CLASSE

2.1.- Horaris i agrupament:

Infantil i primer cicle:

- Informar de l'horari setmanal, segons l'edat i en la mesura que siguen capaços de comprendre, almenys de les matèries més significatives: música, educació física, etc., així com el professorat corresponent. En Infantil es farà referència a espais temporals coneguts: abans/després del **pati i a les rutines diàries**. **L'horari quedarà exposat a l'aula**.
- En confeccionar la distribució horària de les matèries es tindrà en compte, en la mesura que es puga, que siga variada.

Això evitarà la monotonia, facilitant la motivació.

- Es tindrà en compte la disponibilitat horària del professorat de suport que ha d'intervindre en el grup per a adequar l'horari de classe, fent coincidir l'àrea impartida amb la que es va a fer el suport.
- El suport, normalment, es farà dins de l'aula. Quan es crega convenient fer-lo fora, es procurarà que l'eixida siga motivadora i mai discriminatòria **per a tindre en compte la inclusió**. **Es podrà realitzar en altre lloc en cas de problemes de conducta o d'activitats que creen interferències**.
- En el treball dins de l'aula prevaldrà el grup de 4-5 alumnes/as, encara que en moments puntuals s'establisca un altre tipus d'agrupament **com ara el desdoblament de grup**.

El criteri d'agrupament serà l'heterogeneïtat dins de cada grup, tant a nivell cognitiu, maduratiu, de caràcter o de conducta.

- Els grups canviaran de components periòdicament, per a facilitar les relacions entre tots els membres de la classe.
- En Infantil pot ser la mestra/**mestre** qui proposa els components de cada grup, mentre que en el 1er. cicle li's facilita als alumnes i les alumnes la seua participació, però sempre s'intenta que els grups funcionen, sense interferències, i que es puguen ajudar i cooperar dins del grup, facilitant les relacions entre la majoria dels membres de la classe.

Segon cicle :

- S'informarà a l'alumnat de l'horari setmanal, així com del professorat corresponent. L'horari quedarà exposat en l'aula i a cada alumne/a **el copiarà a l'agenda**.
- Es procurarà adaptar l'horari a les hores en què el professor de **PT/AL** ha d'intervindre en el grup, a fi de fer coincidir l'àrea impartida amb la que es va a fer de suport.
- El suport, **dependent de les necessitats de l'alumnat i de l'activitat** es portarà a terme dins o **fora** de l'aula, i quan s'estime convenient realitzar-lo fora es pretindrà que l'alumne o

alumna no se senta discriminat.

- En el treball dins de l'aula prevaldrà el **desdoblament de l'alumnat com ara en anglés, E.F.**, afavorint sempre una dinàmica de convivència, integració i participació dins del grup-classe.
- El tutor/a adoptarà les mesures necessàries i els canvis pertinents quan apareguen conflictes entre els membres d'un mateix equip.
- Els grups canviaran de components periòdicament, per a facilitar les relacions entre tots els membres de l'aula.

Tercer cicle :

- Coparticipació mestre-mestre en l'elaboració de l'horari **per a la coordinació de nivell, millor aprofitament de l'aula d'informàtica, biblioteca, organització de tallers...**
- Agrupació de l'alumnat d'acord als següents criteris:
 - + En funció del rendiment acadèmic-aptituds.
 - + En funció de les relacions socials-conflictes.
 - + En funció de les activitats a realitzar.
- Eventualment, canvis en l'organització de la classe per a la realització de determinades activitats que requerisquen la intervenció de tot el grup-classe, **nivell o internivells.**

2.2.- Normes de la classe:

Infantil i primer cicle:

S'intentarà que el coneixement dels drets i deures, així com les normes siga assumit per tots i totes, sent un decisió que a partit d'ells com una necessitat per a la convivència, i mai com una imposició. **Les normes han d'estar construïdes de forma positiva, consensuada i clara.**

Per a això se li donarà protagonisme a l'Assemblea de classe, on es prendran decisions i que, segons l'edat dels alumnes/as, serà conduïda més o menys pel Tutor o Tutora.

- Començar per una o dos i fer-les complir.
 - * Decidir les conseqüències de l'incompliment de cada norma .
 - Proposar-ne altres i decidir quines s'adopten.
 - Conèixer les normes del RRI del Centre que els afecten.
- . Es posaran cartells o d'altres suports visuals per a facilitar la comprensió.**

Segon cicle :

- Serà el propi grup, amb l'ajuda del tutor o tutora, qui establisca unes normes que puguin ser assumides per tots i totes i que siguen considerades necessàries per a la convivència

en l'aula i en el centre.

- L'elaboració de les normes es **durà** a terme en **tutoria**. **Com a suggerència**, reunits per xicotets grups els alumnes/as proposaran les normes que consideren oportunes, i posteriorment es farà una posada en comú, passant després a la seua votació i aprovació.
 - Les normes seran clares i senzilles i construïdes de forma positiva.
 - Es fomentarà entre els alumnes la responsabilitat en el compliment de les normes acordades, elogiant-los quan les complisquen (sobretot al principi fins que les interioritzen) i es decidiran també les conseqüències del seu incompliment.
 - Es col·locaran en un lloc visible de la classe, elaborant un mural en què s'escriuran totes. Es podran realitzar també cartells, còmics, etc amb les més importants.
 - Es llegiran i es farà referència a elles sovint i en distints moments, perquè servisca de reflexió.
 - **Periòdicament l'alumnat es portarà a casa un part d'incidències en l'agenda o en document apart que reflecteix el seu comportament i actitud.**
- . Junt a les normes de classe figuraran també les normes del RRI del col·legi que els afecten.**

Tercer cicle

- Elaboració de les normes de classe i de les conseqüències del seu no compliment, per part de **l'alumnat amb** la supervisió del tutor/-a.
- Plasmació en suports visuals de les normes acordades.
- Control periòdic del compliment de les normes.
- **Periòdicament l'alumnat es portarà a casa un part d'incidències en l'agenda o en document apart que reflecteix el seu comportament i actitud.**

2.3.- Participació de l'alumnat. Eleccions d'encarregats:

Infantil i primer cicle:

- Responsables o encarregats. Seran setmanals, **quinzenals o mensuals** procurant que la totalitat de l'alumnat passe al llarg del curs per tots els càrrecs i responsabilitats de l'aula: atenció de les plantes i animals (si els hi haguera), repartir i arregar el material, ordenar els jocs, manteniment de la biblioteca, control d'assistència, el temps atmosfèric, posar la data, esborrar la pissarra, etc.
- No es pot repetir càrrec mentre hi haja altres/as que no l'hagen exercit.
- S'anota per a **saber** qui ha sigut ja ... i qui no.

Sistema d'elecció. En Infantil és la tutora qui proposa **realitzant canvis que considere oportú**.

En 1r i 2n són els propis xiquets i xiquetes els que proposen, i bé es vota o es fa per sorteig. En qualsevol cas es procura que no es repetisca cap càrrec mentre hi haja algú que no l'haja exercit.

Segon cicle :

· a) Responsables o encarregats. S'elaborarà en **tutoria** un **llistat** amb les responsabilitats a cobrir i una vegada establides aquestes s'assignaran encarregats per a **desenvolupar-los**.

· Sistema d'elecció.

Es pot començar repartint les responsabilitats entre els que ho desitgen, i que no hagen sigut abans encarregats, procurant que la totalitat de l'alumnat puga passar al llarg de tot el curs per tots els càrrecs i responsabilitats.

· La periodicitat serà setmanal, **quinzenal o mensual**. En el moment de la renovació es realitzarà una avaluació de com ha funcionat la classe i la persona responsable.

· Es realitzaran cartells o murals on s'anoten els encarregats i els seus càrrecs

Tercer cicle :

Participació de l'alumnat en:

- Elecció de responsables **o encarregats** de l'aula.
- Elaboració de normes de l'aula.
- En els òrgans de gestió del centre (consell escolar) **on els alumnes de cinqué i sisé es poden presentar**.
- Les normes seran clares i senzilles i construïdes de forma positiva, a ser possible sense utilitzar la paraula “no”

2.4.- Assemblea/tutoria

Infantil i primer cicle:

· **Objectius:** Percepció del clima de la classe, compartir vivències, expressar opinions, proposar i acordar les normes de la classe, resoldre conflictes, felicitar o elogiar actituds o persones, comunicar novetats, repartir càrrecs, reflexionar sobre fets ocorreguts, **introduir continguts nous, establir les conseqüències de no respectar els límits, així com jocs i altres activitats**, etc.

· **Periodicitat:** normalment diària **en infantil i en el primer trimestre de primer de primària**. S'aprofita per a la realització d'activitats d'expressió oral i desenrotllar habilitats socials: guardar torn de paraula, alçar la mà per a participar, escoltar i respectar opinions, parlar correctament, sense cridar però deixant-se sentir .

· **Disposició:** Si és possible, la més idònia és en cercle, al voltant de l'estora.

. **Pla de transició d'Infantil a Primària.**

Segon cicle :

· Serà el moment i el lloc per a proposar i acordar les normes de classe, resoldre conflictes, repartir càrrecs, expressar opinions, felicitar o elogiar actituds o persones, reflexionar sobre fets ocorreguts que afecten al grup, etc.

- Es treballaran amb els alumnes/as les normes bàsiques en el funcionament de la assemblea: respectar torn de paraula, alçar la mà, escoltar i respectar les opinions dels altres, parlar en to adequat, etc.
- Es dedicarà habitualment una sessió a la setmana **de manera obligatòria, ja que apareix al nostre horari per normativa..**

Tercer cicle :

- Significat: què és ?, per a què serveix ?, requisits a tindre en compte .
 - Elaboració de suport visual on estiga redactat els requisits de l'assemblea.
 - Elaboració de l'orde del dia amb els suggeriments de l'alumnat.
 - Establiment de periodicitat, horari i agrupament dels components en l'assemblea.
 - Elecció de càrrecs, responsabilitats i rotació dels mateixos.
 - Avaluació periòdica del compliment dels càrrecs i responsabilitats acordats.
- . Treball sistemàtic d'autoestima, habilitats socials, resolució de conflictes...**

2.5.- Material d'aula:

Infantil i primer cicle:

- S'utilitza material socialitzat, és a dir cada família paga una quota (que es decideix en cicle a principi de curs) i d'aqueix fons es paguen tots els despeses materials que hi haja.

Hi ha una mare/pare encarregats d'obrir un compte bancari on fer els ingressos de la classe i són els que realitzen els pagaments, prèvia presentació de factures o rebuts **i a 1r cicle són 2 famílies per aula com en la resta de l'escolaritat.**

Al final del curs, en assemblea de famílies, es dóna l'extracte del compte amb els ingressos i pagaments efectuats. Si alguna família no realitza el pagament de la quota, se li recorda i se li reclama. Es permet que es faça l'ingrés fraccionat.

La quota de material socialitzat de cada curs escolar en cada aula, serà la diferència entre la quota de material establerta i els diners sobrants del curs anterior, dividit pel número d'alumnes. Els alumnes nouvinguts han de pagar la quota completa i als repetidors se'ls ha de tornar els diners sobrants d'un compte i el curs següent ha de pagar la quota completa.

- Criteris de distribució del material. Al començament de cada curs, el cicle acordarà els criteris, i es procurarà que siguin els mateixos per a les classes del mateix nivell: repartir material individualment, per equips; donar nou cada vegada que es perd o deteriora o ben repartir a tots i totes al mateix temps, arreplegant el vell per a qui perd el seu, etc.

Segon cicle :

- S'utilitza el material socialitzat. Cada família paga una quota (que s'estableix en el cicle) a principi de curs. Els ingressos es realitzen en un compte bancària, els titulars de la qual són 2 pares/ mares de la classe i que són els encarregats/es de realitzar els pagaments del material que es compra al llarg del curs i de portar el control dels comptes.

En l'assemblea de pares que s'efectua a final de curs, les persones titulars informen del balanç econòmic, amb els ingressos i despeses produïdes en l'any.

La quota de material socialitzat de cada curs escolar en cada aula, serà la diferència entre la quota de material establerta i els diners sobrants del curs anterior, dividit pel número d'alumnes. Els alumnes nouvinguts han de pagar la quota completa i als repetidors se'ls ha de tornar els diners sobrants d'un compte i el curs següent ha de pagar la quota completa.

- A començament de cada curs, el cicle acordarà els criteris per a la distribució de material, i es procurarà que siguen els mateixos per a les classes del mateix nivell.
- Es fomentarà entre els alumnes/as la responsabilitat en l'ús del material, tant en el d'ús individual com en el d'ús col·lectiu.
- Si algú deteriora o perd material per un mal ús i de forma intencionada, l'haurà de reposar.

. Agendes.

Tercer cicle:

- Gestió per part de pares/mares del material socialitzat de l'aula., corresponent a l'àrea d'Educació Artística i **part de material fungible (llibretes, fulls de quadrícula i línies, folis carpetes, agendes escolars...)**

2.6.- Biblioteca d'aula i de centre:

Infantil i primer cicle:

- Infantil: Hi ha alumnes/as **encarregats** de la biblioteca, mantindre en orde, arreplegar els llibres abans d'eixir, etc.

. **Es confeccionen les normes d'ús de la biblioteca.**

- Primer cicle: en 1r, se segueix aproximadament el mateix procediment que en Infantil. En 2n s'inicia el sistema de préstec de llibres **des de la biblioteca de l'aula i passar més endavant a la biblioteca del col·legi. S'introduirà la lectura col·lectiva d'un llibre.** ·Hi ha encarregats de controlar els préstecs i de mantindre en orde la biblioteca, exposar els llibres el dia de biblioteca i després arreplegar-los.

·Es realitzen sessions d'animació lectora i de presentació de llibres, tant per part de l'alumnat com del professorat, **com des de la comissió de la biblioteca.**

Segon cicle :

- S'estableix el sistema de préstec de llibres, a fi que puguen portar-los a casa **tant des de la biblioteca de l'aula com la del centre.**

Per a això es confecciona una fitxa de cada alumne/a, on es registren els llibres llegits i on s'anota la data d'entrega i de devolució.

- S'acorden també en les tutories de classe les normes sobre el funcionament de la biblioteca: temps de préstec, horari de funcionament, atenció i reponsabilitat dels llibres, etc.

- **Es realitzen activitats de lectura col·lectiva**

Tercer cicle :

- Intercanvi periòdic de llibres de la biblioteca d'aula **i de centre** en el mateix nivell.
- Aportació de llibres individuals.
- Presentació de llibres.

. **Apertura de la biblioteca del centre 1 dia a la setmana en horari de l'esplai, organitzat per la comissió de biblioteca, supervisat per un mestre i dut a terme per l'alumnat del cicle.**

2.7.- Eixides:

Infantil i primer cicle:

- . **Hi ha una nota model que s'ha d'utilitzar a totes les eixides.**

- Treballar en classe, **abans, durant i després** de l'eixida, els continguts i objectius a complir.

- Abans de realitzar cada eixida o visita es recordaran les normes de comportament durant la mateixa així com les conseqüències del seu incompliment.

- Han d'estar aprovades en la PGA. De no ser així, es comunicarà amb temps suficient per a ser aprovades pel Consell Escolar del Centre.

Es comunicarà a direcció la data, horari i persones que participen i col·laboren. També s'ha de comunicar als especialistes que aqueix dia hagen d'intervindre en la classe.

- A les famílies se'ls comunica amb temps suficient d'antelació, demanant la corresponent autorització **signada**.

- Si un alumne no porta l'autorització **signada** no podrà assistir, quedant-se en el centre, en una classe pròxima al seu nivell o cicle, amb treball preparat per a totes les sessions que dure l'eixida.

- Col·laboració familiar: Prèviament es fixa en el cicle o nivell el nombre de persones col·laboradores necessàries per cada classe, informant d'això a les famílies. Cas de ser més les que desitgen participar que les necessàries s'intenta arribar a acords i si no és així se sorteja.

- Se'ls convocarà a una reunió per acordar criteris d'actuació i normes a seguir durant l'eixida haurà de signar un document on el centre està exent de qualsevol incidència per part de les famílies que es desplacen amb el seu vehicle per col·laborar en les eixides.
- Es fan grups d'alumnes dels quals es farà càrrec cada mare/pare col·laborador. **Seria recomanable que el pare o mare col·laborador/ra estiguera a un grup diferent al del seu fill o filla.**
- Totes aquestes normes és important que les coneguen **les famílies** des de principi de curs, perquè és més fàcil assumir-les en temps futur que davant d'una eixida immediata. **Es tractarà a la reunió de principi de curs.**

Segon cicle :

- Al començament de curs es realitza una planificació de les eixides per a tot el curs escolar, quedant incloses en la PGA.
Si posteriorment es veu convenient incloure alguna altra, es comunicarà amb temps suficient per a ser aprovada pel Consell Escolar del Centre. Així mateix es comunicarà a direcció la data, l'horari i les persones que assisteixen, i igualment li'ls comunicarà als especialistes que eixe dia tenen classe amb el grup.
- S' informarà a les famílies amb suficient antelació, havent de portar cada alumne/a la corresponent autorització **signada**.
- Si un alumne/a no porta l'autorització firmada no podrà assistir, quedant-se en el centre, en una classe pròxima al seu nivell o cicle i amb treball preparat.
- Abans de l'eixida es treballaran en classe els objectius i continguts que es pretenguen aconseguir, i es recordaran també les normes de comportament durant la mateixa i les conseqüències del seu incompliment.

Tercer cicle :

- Programació d'eixides d'acord amb el currículum, organitzades dins del nivell, **especialistes** i/o cicle.
- Acompanyament per part dels professors especialistes en les eixides que es considere oportú.
- Treball de les normes de comportament prèviament i durant les eixides.
- Autorització necessària per a participar en l'eixida, que serà obligatòria; si algun alumne/a no participara per alguna raó i haguera de quedar-se en el centre, el professorat li deixarà treball preparat.

III.- COORDINACIÓ ENTRE EL PROFESSORAT.-

Un aspecte important a tindre en compte en l'itinerari educatiu dels nostres alumnes i alumnes és el que fa referència a la continuïtat i coherència d'aprenentatges al llarg dels diferents cicles i etapes.

Esta continuïtat té dos manifestacions ben diferenciades:

- a) la que fa referència a la transició entre una etapa i una altra;
- b) la que es refereix a la continuïtat curricular.

Això serà possible gràcies a una coordinació vertical entre el professorat, posant-se d'acord en aspectes que abracen continguts, criteris metodològics i d'avaluació, normes de funcionament i organització del treball, tant dins com fora de l'aula.

D'altra banda, l'entrada de personal especialista en l'educació primària i el fet que en els diferents nivells o cursos de l'etapa hi haja un nombre important de mestres que imparteixen docència, comporta la necessitat imperiosa d'impulsar una organització i una coordinació horitzontal i, per tant, la formació d'equips docents, és a dir, conjunt de mestres que **atenen** a un determinat grup d'alumnes, que han de treballar de manera coordinada mitjançant Claustre, Cocope, Reunions de cicle, nivell i especialistes i també comissions. Per a aconseguir aquest equilibri treballarem un màxim de coordinació en dos nivells fonamentals: entre el professorat que atén a un mateix grup d'alumnes i alumnes, i d'altra banda, a nivell estructural del col·legi, en relació amb els criteris i elements bàsics del Projecte Educatiu de Centre.

En el nostre Pla d'Acció Tutorial **volem** concretar esta coordinació a través dels següents **conceptes** :

3.1.- Coordinació entre professorat de diferents cicles i etapes:

La coordinació vertical entre professorat de diferents cicles i/o etapes implica aspectes relacionats :

- a)- *Amb el currículum* i concretats en el PCC de cada àrea com :
 - Temes i tòpics que formen part dels continguts en cada etapa.
 - Graduació en la profunditat del tractament dels diferents continguts al llarg de l'etapa.
 - Continuïtat dels objectius que l'escola es planteja en el marc del PEC.
 - Elecció de materials curriculars que faciliten la continuïtat.
- b)- *Amb l'alumnat*:
 - Potenciar la continuïtat en aquells aspectes de metodologia i organització de l'aula que faciliten la integració i adaptació al nou cicle i que afavorisquen interaccions que **milloren** els aprenentatges.
 - Fomentar organitzacions d'escola que ajuden a compartir espais, persones i activitats, de manera periòdica.
- c)- *Traspàs d'informació d'un cicle a un altre*. Cada professor/a que acaba cicle deixarà prou organitzada la informació general del grup **amb reunions amb el tutor/a anterior**:
 - **Document de traspàs de tutoria i Document de transició entre etapes educatives.**
 - Grau de consecució dels objectius marcats.

- Diferències individuals significatives: alumnat de NEE i amb ACIS.
- Alumnat amb necessitats de suport i/o assistència a l'aula de PT i AL
- Característiques a destacar del grup (líders, alumnes/as que distorsionen, etc.).
- Línies de treball que puguen ser d'interès: organització de l'ambient, aspectes que “funcionen”, etc.
- Activitats extraescolars i eixides realitzades al llarg del cicle que s'acaba.
- Mesures adoptades en situacions concretes.

d) Informar a tot el claustre de l'existència de protocols sanitaris que hi ha al centre.

3.2.- Coordinació entre professorat del mateix cicle i/o nivell:

Entre els mestres d'un cicle i el professorat especialista que intervenen en cada grup hauran de concretar esta coordinació en els següents aspectes:

- Objectius i continguts comuns de nivell.
- Plantejaments didàctics generals (i, a ser possible, particulars).
- Elaboració de materials i instruments d'avaluació.
- Criteris d'avaluació.
- Activitats extraescolars.
- Gestió i organització del material socialitzat.
- Criteris d'intervenció en situacions concretes.
- Criteris per a la resolució de conflictes.
- Criteris d'atenció a la diversitat.
- Ús de **medis i recursos** materials, espais i recursos disponibles.
- Calendari i punts a tractar en les assemblees de famílies.
- Formes d'establir contacte amb les famílies.

3.3.- Coordinació entre professorat i altres professionals que intervenen en un mateix grup:

Des d'un punt de vista horitzontal, en un mateix grup d'alumnes/as, la coordinació afectarà aspectes com:

- Plantejaments didàctics generals.
- Exigències de treball dins i fora de l'aula.
- Tractaments metodològics.
- Normes i formes d'actuar dins i fora de l'aula.
- Criteris d'intervenció en situacions concretes.
- Criteris per a la resolució de conflictes.
- Criteris d'atenció a la diversitat.
- Transmissió de totes les informacions sobre l'alumnat que puguen ser útils a la resta de professorat.
- **Concretar el material que llevarà el curs següent.**

3.4.- Suport i elaboració d'ACIs.:

- Suport. Criteris per a la realització.
- Atenció de l'alumnat per part del SPE. Criteris i vies per a les propostes d'intervenció.
- Elaboració d'ACIS.
- **Reunions dels tutors/es i altres professionals (PT, AL i Psicopedagog/a). Tot el protocol està en el Pla d'Atenció a la Diversitat.**

3.5.- Criteris d'actuació en diferents moments i activitats: eixides, tallers, activitats extraescolars i/o complementàries, ...

Ja tractats en Organització de l'aula...

- Treballar en classe, prèviament a l'eixida, els continguts i objectius a complir.
- Abans de realitzar cada eixida o visita es recordaran les normes de comportament durant la mateixa així com les conseqüències del seu incompliment.
- Han d'estar aprovades en la PGA. De no ser així, es comunicarà amb temps suficient per a ser aprovades pel Consell Escolar del Centre.

Es comunicarà en direcció la data, horari i persones que participen i col·laboren. També s'ha de comunicar als especialistes que eixe dia hagen d'intervindre en la classe.

- A les famílies se'ls comunica amb temps suficient d'antelació, demanant la corresponent autorització firmada.
- Si un alumne no porta l'autorització firmada no podrà assistir, quedant-se en el centre, en una classe pròxima al seu nivell o cicle, amb treball preparat per a totes les sessions que dure l'eixida.
- Col·laboració familiar: Prèviament es fixa en el cicle o nivell el nombre de persones col·laboradores necessàries per cada classe, informant-se d'això a les famílies **en una circular**.

Cas de ser més les que desitgen participar que les necessàries s'intenta arribar a acords i si no és així se sorteja.

- Se'ls convocarà a una reunió per a acordar criteris d'actuació i normes a seguir durant l'eixida **tenint en compte que el tutor/a decidirà tenint en compte si repeteixen,....**

IV. DESENVOLUPAMENT PERSONAL I SOCIAL.

4.1 HABILITATS SOCIALS EN L'EDUCACIÓ

1. CONCEPTUALITZACIÓ

Les habilitats socials són aquelles conductes apreses que les persones posen en joc en situacions interpersonals per obtenir o mantenir reforç de l'ambient, o per impedir la pèrdua d'aquest.

Si haguérem d'explicar-ho als alumnes diríem: **Les habilitats socials són les teues conductes quan et relaciones amb les persones del teu entorn** i expresses els teus sentiments, els teus desitjos, les teues opinions, els teus drets d'una manera *adequada*, *respectant* els altres.

Les nostres habilitats socials són:

- La mirada
- L'expressió de la cara
- Els somriures
- Les postures del cos
- Els gestos
- L'aparença personal
- El volum de la veu
- Com parlem: la claredat, el to com diem les coses.
- Com conversem amb els altres: torn de paraula, respecte...
- Com expressem el que sentim
- Com sabem com es troben els demés.
- Com solucionem els problemes amb els altres.
- ...
-

En la mesura que l'individu interactue satisfactòriament amb els altres rebrà cada vegada més reforç social positiu i normalment arribarà a qualificar de forma positiva el seu propi jo. En canvi, quan les relacions amb altres persones significatives es caracteritzen per l'ansietat, la frustració de necessitats o el reforç social negatiu, l'autoavaluació de l'individu serà, conseqüentment negativa, distorsionada i regressiva.

El comportament interpersonal d'un xiquet o xiqueta és molt important per a la adquisició de recolzaments socials, culturals i econòmics. Els xiquets/es que tenen manca dels comportaments socials adients experimenten aïllament social, rebuig i, en conjunt, menys felicitat. La competència social té una importància crítica, tant al funcionament present com al desenvolupament futur del xiquet/a.

Les habilitats socials no només són importants pel que fa a les relacions amb els companys/es, sinó que també permeten que el xiquet/a assimile **els rols** i normes socials.

És important determinar que el terme *habilitat* s'utilitza per a indicar que la competència social no és un tret de la personalitat, sinó més bé un conjunt de comportaments apresos i adquirits.

Les habilitats socials se n'adquireixen, principalment, a través de l'aprenentatge (per exemple mitjançant l'observació, la imitació, l'assaig i la informació.). Suposen iniciatives i respostes efectives i apropiades, incloent comportaments verbals i no verbals.

Hem de tindre en compte que si bé, alguns autors fan diferència entre els termes *habilitats socials*, *competència social* i *assertivitat*, nosaltres emprarem aquestes expressions com a sinònims.

Els components específics que s'han relacionat amb la competència social en la infantesa són: Salutacions. Iniciació social. Fer i respondre preguntes. Fer i rebre elogis. Participació en tasques o jocs. Conducta cooperativa o de compartir. Responsabilitat efectiva. Compliments. Queixes. Donar una negativa o dir no. Demanar favors. Preguntar per què. Sol·licitar canvi de conducta. Defensar els propis drets. Conversacions. Empatia. Habilitats socials no verbals. Interaccions amb el sexe oposat. Prendre decisions. Interaccions en grup. Afrontar els conflictes: ensenyament en la resolució de conflictes. Comportament democràtic.

S'observaran conductes del propi xiquet/a per a donar respostes a les seues característiques.

En resum, tant els xiquets i xiquetes amb conductes agressives o passives manifesten trastorns conductuals relacionats amb la seua incapacitat per actuar de forma efectiva i apropiada al seu medi social. Per la qual cosa, trobem que alguns alumnes necessiten ser entrenats en habilitats socials, especialment:

- xiquets o xiquetes que s'aparten del grup de companys/es, no participen en les activitats dels altres, no tenen amics. (Acaben sent oblidats, ignorats, aïllats)
- Xiquets o xiquetes rebutjats pel grup. Els xiquets/es agressius/es.

Eliminar els problemes relatius a les habilitats socials en la infància és fonamental per moltes raons entre les quals destaquen:

- **Augmenten l'autoestima i integració** del xiquet/a en el grup.
- **Construeixen els ciments sobre els quals recolzen la conducta social adequada de l'adolescent i l'adult.**
- La majoria de les conductes socials adequades poden utilitzar-se com a conductes **alternatives en programes d'intervenció sobre trastorns de conducta.** Exemple:

a) Conducta problemàtica

1. El xiquet o la xiqueta diu coses desagradables d'altres persones.
2. El xiquet o xiqueta manifesta el seu descontent amb agressivitat.
3. El xiquet-a reacciona amb mentides i culpant els altres del que és culpa d'ell.

b) Habilitat social (conducta alternativa)

1. El xiquet destaca coses positives en relació amb els altres.
2. El xiquet –a sap plantejar una queixa a un company o companya.
3. El xiquet o xiqueta accepta crítiques negatives i accepta la seua responsabilitat.

2. OBJECTIUS DEL PROGRAMA

1. Dotar a l'alumnat d'unes habilitats socials, que li facen més competent com a persona, en les seues relacions amb els altres, companys, família, mestres...
2. Desenvolupar el comportament assertiu.
3. Facilitar la comunicació oral i el diàleg entre els alumnes.
4. Proporcionar estratègies per a la resolució de conflictes.

El programa consta de tres parts no diferenciades quant al Primer i Segon Cicle de Primària sinó treballades conjuntament.

Aquestes són:

- Habilitats cognitives: desenvolupament dels cinc pensaments relacionats en la millora de les relacions interpersonals: pensament causal, pensament alternatiu, pensament conseqüencial, pensament de perspectiva (empatia) i pensament mitjans-fins.
- Formació en valors morals, perquè considerem que els valors potencien l'autoestima i la competència social. Valors, els quals conduïsquen al respecte dels demés, a la responsabilitat personal i compromís, i a la defensa de la igualtat i dignitat de tots els éssers humans.
- Habilitats socials: entrenament en conductes verbals i no verbals que faciliten l'intercanvi social. Són conductes que fan més fàcil entendre'ns, ajudar-nos, defensar els nostres drets i respectar alhora els drets dels demés etc.

Quant al Tercer Cicle, aquests tres aspectes es treballen per separat, amb activitats per al desenvolupament cognitiu, altres per al creixement moral, a través de la tècnica dels dilemes morals, i activitats per al desenvolupament propi de les habilitats socials, com són:

- Donar les gràcies
- Saber fer elogis
- Demanar un favor
- Escoltar
- Disculpar-se
- Negociar, arribar a acords.
- Respondre al fracàs.
- Enfrontar-se a les pressions.

3. LA COOPERACIÓ I RESOLUCIÓ DE CONFLICTES

El programa el completem amb una sèrie d'activitats i jocs per a desenvolupar altres habilitats com són: La cooperació, la presa de decisions i la resolució de problemes en grup. A

continuació s'exposa la conceptualització teòrica d'aquestes dos habilitats socials que pretenen aprofundir més en la millora de la relació professor/a alumne/a i la relació entre iguals.

S'entén per cooperació en un grup la capacitat de diversos participants per a observar detingudament i amb actitud rellevant un objectiu comú: *moure's funcionalment a la vista d'un objectiu comú i alhora ser capaç d'entendre's amb els interessos parcials dels individus. Per a que aquest acte es considera cooperatiu ha d'existir una reciprocitat; si no n' existeix, no podem parlar de cooperació sinó d'ajuda.*

La hipòtesi que **la cooperació s'apren en el curs de la socialització i del procés social d'aprenentatge**, pot confirmar-se per una sèrie d'investigacions experimentals en l'anomenada situació social mínima.

Els objectius proposats per a interioritzar aquest valor de la cooperació són:

- Fomentar la cooperació i observar la necessitat que tenim dels demés.
- Estimular la comunicació i coordinació dins el grup.
- Prendre consciència de que les diferències que existeixen entre les persones no són una dificultat per a que es produisca bona convivència.

El programa està dirigit a l'aprenentatge d'actituds, valors i normes que han de formar part d'un bon clima de classe en què les relacions interpersonals es caracteritzen per l'expressió socialment adequada dels drets propis i el respecte als drets dels altres. La finalitat és aconseguir un bon ambient d'aprenentatge a l'aula i de convivència en tot el centre escolar.

El programa està fonamentat en els postulats adaptats de la Resolució de Conflictes i en els fonaments de la Modificació de Conducta. Les fases integrants o seqüències didàctiques són les següents:

- IDENTIFICACIÓ DEL PROBLEMA (QUÈ PASSA?)

Ací es formulen preguntes sobre una situació problemàtica que es planteja en l'escenari escolar: l'aula, el pati, etc. Es tracta d'obtindre la major informació possible sobre el problema o conflicte de convivència que s'ha originat.

- LES CAUSES DEL CONFLICTE (PER QUÈ?)

En aquesta fase s'identifiquen els possibles motius que han ocasionat la situació conflictiva de convivència. És important que l'alumnat verbalitze els pensaments que es teneen aquesta situació i que expresse els estats d'ànim (emocionalitat) que tenen els xiquets i xiquetes involucrats en la situació problemàtica (què senten, com es senten)

- PREVISIÓ DE CONSEQÜÈNCIES I PROPOSTA DE SOLUCIONS (EL QUE PODEM FER ÉS...)

En aquesta fase es pretén que l'alumnat aprenga la denominada presa de perspectives, es a dir, preveure què ocurrerà si el problema de convivència persisteix

- POSADA EN PRÀCTICA DE LES BONES SOLUCIONS (COM SOLUCIONAR-HO?)

Es la part final de la seqüència didàctica. En aquesta, l'alumnat proposarà les millors solucions possibles (dir, fer pensar, sentir)

- AUTOCONTROL DEL PROPÍ COMPORAMENT.

1. Fixa en el teu comportament
2. Millora el teu comportament: el que pots fer, el que pots pensar i així em sentiré.

4. CONCLUSIÓ

Com a docents sabem de la importància de la convivència, treballant la relació entre professors i alumnes. Per això proposem una sèrie d'activitats que incidisquen en la prevenció-Resolució de conflictes i en la consolidació d'actituds de respecte, tolerància i empatia

5. ACTIVITATS SELECCIONADES PER CICLES

Primer Cicle

1. EDUCACIÓ PER A LA CONVIVÈNCIA

<p>PROGRAMA D'INTERVENCIÓ PER A EDUCACIÓ PRIMÀRIA</p>
--

Educació per a la convivència és una proposta didàctica constituïda per tres programes d'intervenció per a les etapes educatives d'educació infantil (veure Aula, n. 92), educació primària i l'E.S.O. (de pròxima aparició en Aula, n. 95, octubre, 00). Seria desitjable posar-la en pràctica a principi de curs, durant les primeres sessions per a deixar establertes les normes i dinàmica de funcionament del grup-aula.

INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ

El tema de l'educació per a la convivència en els centres escolars l'abordem des d'un punt de vista curricular, ja que entenem que és un contingut, o un grup de continguts de tipus actitudinal, i com a tal ha d'estar inclòs en el currículum escolar.

Aquests continguts, ja sabem que constitueixen una de les majors innovacions de la reforma, en la mesura en què s'encobreix del cridat “ currículum ocult “ i els situa al mateix nivell que els continguts de tipus conceptual i procedimental.

D'aquesta manera, l'ensenyament de valors, actituds, normes, responsabilitats, sentit crític, capacitat de judici moral, habilitats socials, etc., deixa de ser una cosa secundària a nivell acadèmic i passa a tindre el mateix valor que altres àrees considerades tradicionalment com a

fonamentals.

Açò satisfà les exigències de la societat cap a la institució escolar perquè forma els alumnes en els aspectes bàsics relacionats amb el comportament i la convivència.

Però aquests plantejaments, que resulten molt clars a nivell teòric, es troben greus dificultats l'hora de dur-los a la pràctica.

Els continguts conceptuals, i fins i tot els procedimentals, no solen plantejar problemes seriosos al professorat a l'hora d'afrontar el procés d'ensenyament-aprenentatge, amb una o una altra metodologia, el professorat sap com ensenyar el procés de lectoescriptura, les operacions matemàtiques bàsiques, les cultures de l'antiguitat o els diferents estats de la matèria, per posar alguns exemples.

No obstant, quan es planteja l'aprenentatge de continguts de tipus actitudinal, són molts els professors que es troben desorientats i amb mancances de tècniques i recursos metodològics.

Això és degut, bàsicament, a la falta de tradició a l'ensenyament sistemàtic d'estos continguts, però també a la major complexitat del seu procés d'ensenyança-aprenentatge.

Com ensenyar als alumnes a ser tolerants, a ser crítics, a respectar els altres a complir les normes, a ser democràtic, a ser diagonals, etc.? Són continguts que no es poden ensenyar amb una metodologia tradicional en la qual professor o professora expliquen cadascú d'estos conceptes i com cal actuar d'acord amb ells.

És necessari ensenyar-los d'una manera vivenciada, creant el clima d'aula i centre adequat perquè l'alumne puga experimentar i sentir per si mateix aquelles situacions que els permeten avançar en la construcció de la seua personalitat.

D'altra banda, el caràcter transversal dels continguts actitudinals, la necessitat de coordinació que impliquen, i la falta d'uns resultats a curt termini, fan que el seu aprenentatge requereisca una formació específica del professorat, i un gran nivell de professionalitat, en la mesura que és necessari dominar una sèrie de tècniques i recursos metodològics específics.

En un intent de superar estes dificultats i d'aportar un instrument útil d'intervenció en aquest àmbit, s'han confeccionat els programes per a educar en la convivència que presentem en els següents apartats.

OBJECTIUS GENERALS

L'objectiu general és que els alumnes i les alumnes assumisquen la responsabilitat que els correspon en l'organització de la convivència, i que aprenguen a resoldre els problemes que es plantegen a través del diàleg i la participació democràtica.

ALUMNAT

- ← Assumir la responsabilitat que els correspon en l'organització de l'aula i valorar la importància de complir adequadament les tasques assignades.
- ← Aprendre a participar democràticament en les assemblees d'aula, respectant torns de paraula i complint els acords establits.
- ← Elaborar i aprovar el conjunt de normes de comportament i convivència, així com les conseqüències associades a elles, necessàries per al bon funcionament de l'aula.
- ← Potenciar el desenrotllament sociomoral de l'alumne i l'alumna a través de la

cooperació, la responsabilitat i l'autonomia.

- ← Desenrotllar habilitats per al diàleg, la mediació i la negociació, de tal manera que siguen capaços d'afrontar els conflictes de l'aula d'una manera constructiva.
- ← Millorar el nivell d'amistat i solidaritat entre els alumnes, a través de la participació col·lectiva en les activitats proposades.

PROFESSORAT

- Portar a terme una acció tutorial que coordine i dirigeixca les activitats d'alumnes i professorat que intervenen en eixe cas.
- Exercir el paper mediador en els processos de diàleg, resolució de conflictes, presa de decisions, etc.
- Controlar el context educatiu, de forma que facilite el compliment i assimilació de les normes per part dels alumnes i alumnes
- Prendre decisions justes i democràtiques davant dels problemes de comportament de l'alumnat, segons els acords establits.

CONTINGUTS

Els conflictes de classe

En el programa presentat s'ensenya a afrontar els conflictes d'una manera constructiva, i s'aprofita el procés de resolució com una bona ocasió per a entrenar els/as alumnes en l'adquisició d'habilitats per al diàleg, la mediació i la negociació, habilitats totes elles que són perfectament transportables als diferents àmbits de la vida, i per tant constitueixen un recurs educatiu de primer ordre.

L'assemblea d'aula

L'assemblea d'aula és un òrgan de participació democràtica on alumnat i professor o professora analitzen i debaten tot tipus de problemes, propostes, idees, plans de treball, responsabilitats, etc.

Les decisions s'han de prendre de manera democràtica, la qual cosa suposa que quan no hi ha consens és necessari realitzar una votació sobre les opcions existents.

Participar en l'assemblea implica ser capaç de dialogar i debatre d'una manera ordenada, comunicant les nostres opinions i sentiments a la resta de la classe i respectant les opinions que siguen contràries a les nostres.

La capacitat per a argumentar de cada alumne és l'única “ arma “ de que disposa perquè els altres accepten les seues idees i propostes.

Les normes de comportament i convivència

L'escola constitueix un marc normatiu privilegiat.

En el medi escolar, les normes regulen la conducta i fan visibles les relacions humanes,

contribuint a la formació de la personalitat dels subjectes.

Els alumnes han d'incorporar un conjunt de normes i regles que permeten el funcionament del centre educatiu en general, o de l'aula en concret, i que els ajuden a tindre consciència que el grup i la institució a què pertanyen esperen d'ells una sèrie de comportaments adequats als valors que inspiren el projecte educatiu.

Control del compliment de les normes

La major part de les persones compleixen les normes, no per la coacció que suposa la sanció que porta associada, sinó perquè entenen que són necessàries per a la convivència.

A les persones que no compleixen les normes, és necessari ajudar-los a trobar vies alternatives les quals han de ser justes, raonables i proporcionades que els ajuden a comprendre la necessitat i el sentit complimentat

L'organització del treball en l'aula

La manera com s'organitza el treball escolar, a més de la importància que té per a l'aprenentatge de l'alumnat, té una relació directa amb el seu comportament, i per tant exerceix una influència decisiva en el clima de convivència de l'aula.

Cap alumne és capaç d'ajustar el seu comportament a les normes establides si no té un nivell de motivació suficient per la realització de les tasques escolars.

Aconseguir esta motivació depèn de factors, com la metodologia emprada, l'adequació dels objectius i continguts, la selecció de les activitats, etc., però també de l'adaptació dels nivells d'exigència a les capacitats individuals dels alumnes i del reconeixement que es realitze dels èxits i progressos de l'alumnat.

Les responsabilitats en l'aula

Si volem aconseguir que els nostres alumnes siguen responsables i autònoms, hem de crear situacions en què puguem experimentar i exercir estes facetes de la personalitat.

En el programa proposat es pretén potenciar estos aprenentatges per mitjà de la col·laboració en aquelles tasques i responsabilitats de l'aula que són factibles de realitzar per part dels alumnes i alumnes.

Els drets dels alumnes i de les alumnes

Tot alumne i tota alumna com a persones que són, i com a membres de la comunitat educativa, tenen una sèrie de drets que són irrenunciables.

És important que l'alumnat conega estos drets i que aprenguen a exigir-los quan corresponga, amb educació i amb responsabilitat.

Els deures dels alumnes i de les alumnes

L'alumne/a, a més de tindre drets, tenen una sèrie de deures que complir en el centre escolar.

El primer requisit per a complir-los és que els coneguen i els valoren com necessaris per a

la seua formació com a persones i per a facilitar la convivència en l'aula i al centre.

Orientacions per a la intervenció pedagògica

Partim de l'objectiu general que pretenem aconseguir: el desenrotllament sociomoral de l'alumne.

Per a això, des d'un plantejament constructivista, proposem una sèrie d'activitats que generen conflictes cognitius en els alumnes i provoquen la reelaboració dels seus esquemes de coneixement.

Es tracta de que, a través d'una metodologia activa i participativa, l'alumne puga experimentar i sentir per si mateix aquelles situacions que li permeten avançar en el desenrotllament de la seua personalitat.

Les fitxes del programa presenten als alumnes situacions reals de l'aula, i els obliga a enfrontar-se als problemes que sorgeixen, de tal manera que siguen ells mateixos els protagonistes de les històries i els que van a prendre les decisions fonamentals sobre l'organització de la convivència.

En cada sessió del programa es planteja un tema concret relacionat amb la convivència en l'aula.

En aquest tema es presenta als alumnes un model d'organització i es proposen unes qüestions per a la seua anàlisi i debat.

Es tracta de que els alumnes i les alumnes valoren la utilitat del model proposat per a la seua aula i que introduïsquen les modificacions que consideren necessàries.

Evidentment, cada situació i cada aula són diferents, però, en general, es pot afirmar que els alumnes i les alumnes, quan li'ls dóna l'oportunitat de participar en l'organització de la convivència en l'aula per mitjà de l'elaboració de normes i el compliment de responsabilitats, responen molt bé a la confiança que se'ls atorga i són capaços de fer-ho d'una manera responsable i coherent.

Quan s'utilitzen procediments democràtics de participació i presa de decisions i és la majoria de la classe la que ha de decidir, les postures més radicals no prosperen.

El procés, com és lògic, està influït pel professor/a tutor/a, que, encara que actua com a mediador, i sent un membre més, utilitza la seua capacitat per a argumentar i raonar les propostes, de tal manera que les normes que s'aproven siguen viables i resulten eficients per al govern de la classe.

De qualsevol manera, el més important és que, al final del procés, els alumnes se senten protagonistes i autors del model de convivència de l'aula: normes, assemblees, conseqüències, responsabilitats, etc.

Açò és especialment important per a l'aprenentatge de valors i normes, perquè, al respondre les normes aprovades a uns valors acceptats i sentits com propis, adquirixen una força moral inqüestionable que facilita la seua acceptació i compliment per part de l'alumnat.

D'esta manera, les normes ja no són conseqüència d'una imposició arbitrària dels professors, sinó que són elaborades, negociades i consensuades per tota la classe.

Proposta d'activitats

Guia per al professorat

Fitxa 1 Els problemes en la classe Isabel

Objectiu: Prendre consciència que les situacions conflictives que es produeixen en l'aula ens afecten a tots, i que entre tots hem de buscar les solucions.

Contingut: Els conflictes de l'aula.

Desenvolupament: Lectura col·lectiva de la fitxa **1** i debat sobre les qüestions plantejades.

En el cas que no sorgisquen en el debat, el professor o professorat ha d'introduir les següents idees:

- ↑ Que en la classe esmentada en el text s'observa l'existència d'un mal clima de convivència, el qual dificulta les relacions entre l'alumnat i el treball escolar.
Açò sempre és una situació molt desagradable.
- ↑ Que l'alumnat sempre acudeix al professorat perquè els solucionen els problemes.
- ↑ Els professors i professores prenen decisions molt desiguals, depenent del seu estat d'ànim, caràcter, situació, interès que es prenguen pel problema, etc., i això a vegades resulta injust.
- ↑ No hi ha unes normes explícites de classe que determinen el que ha de fer-se i el que no, així com les sancions que s'han d'aplicar en cada situació.
- ↑ No hi ha vies de diàleg i participació per a l'alumnat, per la qual cosa és difícil que es coneguen bé i que solucionen els seus problemes parlant.
- ↑ L'alumnat ha d'aprendre a enfrontar-se a les situacions conflictives que es produïsquen entre ells.

Fitxa 2 Avaluem la convivència de la nostra classe

Objectiu: Comprendre les dificultats que planteja la convivència diària en l'aula i l'inadequat d'algunes formes d'afrontar-les.

Contingut: Avaluació de la convivència en l'aula.

Desenvolupament: El professor o professora planteja un debat inicial a nivell de grup-classe, en la qual s'analitzen de manera global els problemes que existeixen per a les convivències.

Després d'una primera aproximació al tema, s'organitzen equips de treball formats per 5 alumnes i se'ls entrega la fitxa **2**. Durant 15 minuts, els alumnes i alumnes debaten i seleccionen els comportaments que afecten negativament a la convivència del grup-classe.

A l'acabar es produeix una posada en comú del treball de tots els grups.

El professor o la professora va anotant en la pissarra els comportaments que descriuen els alumnes.

Després del diagnòstic de la situació de l'aula, s'analitza la forma com s'afronten estos

problemes, i el que n'hi ha d'adequat o inadequat en el procés.

Conclou la sessió amb propostes dels alumnes per a millorar la convivència i superar les dificultats trobades.

Fitxa 3 L'assemblea d'aula

Objectiu: Aprendre a participar democràticament en les assemblees d'aula, expressant les seues idees i opinions, i a respectar els acords aconseguits.

Contingut: L'assemblea d'aula.

Requisits per al diàleg i la participació democràtica.

Desenvolupament: S'entrega a l'alumne la fitxa 3 en la que es presenta un model d'assemblea en la classe de quint curs, amb les seues normes de funcionament.

Els alumnes han de llegir dites normes i expressar la seua opinió sobre elles.

A partir d'eixe model i de les noves aportacions, configurarem un model d'assemblea que siga vàlid per a la nostra classe.

Nota: Si en la classe ja es realitzen assemblees d'aula de habitualment, esta fitxa s'obviarà, sense que per això quede afectat la resta del programa.

Fitxa 4 Les normes faciliten la convivència

Objectiu: Aprendre el concepte de norma social i la seua necessitat per a facilitar la convivència diària.

Contingut: El concepte de norma.

Les normes de ma casa.

Les normes de la meua classe.

Desenvolupament:

a. Treball individual: Es reparteix individualment la fitxa 4 i cada alumne i cada alumna realitza la primera part de la fitxa individualment durant deu minuts.

A l'acabar, es realitza una posta en comú en la que es comparen les normes existents en les diferents famílies dels alumnes i alumnes.

El professor o professora ha de destacar que en totes les cases hi ha unes normes, perquè sense elles no podríem conviure.

Estes normes no solen estar escrites, però les coneixen tots els membres de la família.

El fet que les normes de moltes famílies siguen semblants és degut al fet que vivim en una cultura i en una mateixa comunitat.

Però també hi ha diferències, perquè cada família té els seus propis costums i formes de ser.

- b. Treballs en grup: A continuació s'organitzen en grups de treball de 5 o 6 alumnes i comencen a analitzar les normes de la classe, ja siguen implícites o explícites.

Transcorreguts deu minuts, el professor anota en la pissarra les normes que li va anomenant cada grup i a l'acabar s'inicia un debat a nivell de classe en què s'han d'analitzar el que adequa o inadequades que poden ser estes normes per a facilitar la convivència.

Fitxa 5 Qui ha de posar les normes de l'aula?

Objectius: Reflexionar sobre la qüestió que organitzar la convivència és tasca de tots, i no sols del professor o la professora.

Contingut: Participació de l'alumnat en l'organització de la convivència de l'aula.

Desenvolupament.

Debat en gran grup sobre les qüestions plantejades en la fitxa 5. Es tracta de que els alumnes i les alumnes compreguen que organitzar la convivència en l'aula no és una qüestió exclusiva del professor, sinó que ens afecta a tots i, per tant, tothom hem d'esforçar-nos per participar.

La força de les normes prové més de l'acord col·lectiu de tota la classe que de l'autoritat del propi professor o professora.

Fitxa 6 Les normes en la classe d'Isabel

Objectiu: Elaborar un conjunt de normes que defugen la convivència en l'aula, per mitjà del diàleg i la participació democràtica de l'alumnat.

Contingut: Les normes de l'aula

Desenvolupament: El professor o la professora llegeix la història en veu alta i còpia les normes en la pissarra o bé dona la fitxa 6 a cada alumne i cada alumna.

És necessari explicar i concretar el contingut de cada norma i quin és el comportament correcte per a complir-la.

Es debat en gran grup sobre les qüestions plantejades.

Les propostes de normes per a classe deuen ser sotmeses, una per una, a la votació de l'alumnat perquè siguen aprovades.

D'esta manera, a l'aprovar les normes que són fruit d'un acord col·lectiu, adquirixen una força moral que facilita el seu compliment, sempre que el professor/a realitze el control adequat del context.

Fitxa 7 Les conseqüències de no complir les normes.

Objectiu: Valorar la necessitat de que existisquen unes sancions per als que no compleixen les normes i seleccionar aquelles que es consideren necessàries per a la classe.

Contingut: Les sancions a la classe.

Desenvolupament: Lectura col·lectiva del text i debat sobre les propostes d'aquest.

És important que l'alumnat compregua que tota norma ha de portar associada una sanció.

Les propostes de l'alumnat s'anoten en la pissarra i, igual que es va fer amb les normes, s'aproven per votació.

Si es decideix anotar les sancions per mitjà d'un sistema acumulatiu com el que es proposa en el text, el professor o professora haurà de confeccionar una fitxa de registre com la següent:

Nom dels alumnes i alumnes	Faltes acumulades				
1.					
2.					
3.					
4.					

El professor o professora anotarà les faltes per mitjà de xinxetes, adhesius, marques, etc., segons l'edat de l'alumnat.

Al sumar-ne cinc les substituirà per una xinxeta de color.

És important que el professor intervinga en el debat per a destacar els avantatges dels sistemes acumulatius de faltes:

- És un sistema just, perquè tots els alumnes/as compleixen les mateixes sancions, i la seua duresa no depèn de l'estat d'ànim del professor que les aplica.
- Tot el professorat que dona classe en l'aula ha d'aplicar les mateixes sancions, i amb els mateixos criteris.
 - Tots els alumnes i alumnes saben per anticipat les conseqüències que té el no compliment de les normes. No hi ha sorpreses desagradables.
 - Com les sancions només s'apliquen quan hem acumulat cinc faltes, en realitat serà molt difícil que siguem sancionats, llevat els que no compleixen les normes de manera reiterada.

Fitxa 8 El treball en la classe d'Isabel

Objectiu: Prendre consciència de l'obligació que tenim de realitzar el treball diari de l'aula, segons la capacitat de cadascú, i del dret a què se'ns reconega l'esforç realitzat.

Contingut: L'organització del treball de l'aula.

Desenvolupament: Lectura col·lectiva del text i debat sobre les seues propostes.

Al final ha de quedar perfilat un sistema de control del treball, que arrebegue les propostes d'alumnat i professor o professora.

En el panell de classe s'ha de col·locar un quadre com el següent o semblant, en el qual els propis alumnes anotaran les activitats d'aplicació realitzades.

Activitats d'ampliació, Mes de.....																				
Nom	1a Setmana					2a Setmana					3a Setmana					4a Setmana				
1.																				
2.																				
3.																				

Fitxa 9 Les responsabilitats en la classe d'Isabel.

Objectiu: Establir un conjunt de responsabilitats d'aula que puguen ser exercides pels alumnes, i valorar la necessitat de dur-les a terme entre tots i totes.

Contingut: Les responsabilitats de l'aula.

Organització d'un model de participació.

Desenvolupament: Lectura del text i debat col·lectiu sobre les seues propostes.

Arreplegant les propostes de l'alumnat i professorat, s'organitza un sistema de compliment de responsabilitats.

El professor/a ha de destacar els avantatges del model proposat:

- ✍ Els/les alumnes tenen l'oportunitat de participar més en les coses de la classe.
- ✍ El professor o professora tindrà més temps per a ajudar-los a aprendre coses, preparar els treballs, etc., a l'alliberar-se d'algunes tasques, amb la qual cosa tots eixiran beneficiats.
- ✍ Al realitzar les tasques encomanades aprenem coses i ens tornem més responsables.
- ✍ Fem coses útils per a la classe i per a la resta dels companys.

En el panell de la classe es col·locaran els noms dels responsables del mes, i les tasques que han de realitzar.

Fitxa 10 Els drets de la classe d'Isabel.

Objectiu: Conèixer els drets bàsics que tenen com a persones, com a membres d'una comunitat i com a alumnes i alumnes, i aprendre a exigir-los quan corresponga.

Contingut: Els drets de l'alumnat.

Desenvolupament: Lectura col·lectiva de la fitxa **10** i debat sobre les qüestions plantejades.

El professor o professora escriu els drets en la pissarra i explica el contingut i significat de cadascú d'ells.

És important que en el debat s'aclarisquen les següents qüestions:

- ✍ Que com a éssers humans tots tenim uns drets individuals.
- ✍ Que no podem renunciar a ells encara que vulguem.
- ✍ Que és necessari conèixer-los per a poder exigir el seu compliment.
- ✍ Que el límit d'eixos drets està en els drets dels altres.

S'han de col·locar en lloc preferent de la classe i tots els alumnes els copien en la seua agenda.

Fitxa 11 Els deures de l'alumnat.

Objectiu: Conèixer els deures que tenen com alumnes i membres del centre escolar i valorar la necessitat del seu compliment.

Contingut: Els deures dels alumnes i alumnes.

Desenvolupament: Lectura col·lectiva de la fitxa 11 i debat sobre les qüestions plantejades.

El professor o professora escriu en la pissarra i explica el contingut i significat de cadascú d'ells.

És important que en el debat s'aclarisquen les següents qüestions:

☛ Cada persona té unes obligacions que complir.

La nostra obligació fonamental és l'educació en tots els aspectes.

☛ Per a poder exercir els nostres drets hem de complir amb els deures assignats.

☛ Tenim l'obligació de conèixer els nostres deures i d'actuar en conseqüència.

S'han de col·locar en lloc preferent de la classe i tots els alumnes els copien en la seua agenda.

Fitxa 12 La bústia de classe

Objectiu: Aprendre a utilitzar els llits de participació que se'ns ofereixen de manera correcta i responsable.

Contingut: L'ús de la bústia de classe.

Desenrotllament: Lectura col·lectiva de la fitxa 12 i debat sobre les qüestions plantejades.

El professor o professora escriu en la pissarra les normes de funcionament de la bústia i explica el significat de cada una d'elles.

A l'acabar es realitza una prova per a aprendre a usar-lo correctament, i a partir d'eixe moment, una vegada resolt els problemes i dubtes sorgits, l'alumnat ja pot fer ús d'ella.

TEMPORITZACIÓ

El programa consta de dotze sessions i la duració de cada una d'ella està entre quaranta-cinc minuts i seixanta minuts, depenent del que es prolongue el debat.

Ja que en educació primària no hi ha l'hora de tutoria com tal, seria necessari reservar una sessió setmanal de forma permanent per a l'aplicació del programa i per a realitzar les assemblees setmanals.

De qualsevol manera, i durant l'aplicació de la fase inicial del programa, es podrien utilitzar espais de temps corresponents a altres àrees, preferiblement de llenguatge, ja que les activitats que es proposen (lectura de textos, anàlisi de situacions, diàlegs, debat, propostes, etc.) es corresponen amb els continguts.

El programa, tal com es presenta, és vàlid per a començar-lo en segon i tercer cicle d'educació primari.

Per a començar-lo en el primer cicle es necessari que el professor o la professora adapte alguns aspectes metodològics.

Ha de llegir els textos als alumnes i alumnes, en compte d'entregar-se'ls escrits, o adoptar major protagonisme en les discussions i debats que es proposen sobre cada tema.

D'altra banda, en el "Programa d'educació per a la convivència en educació infantil" (veure aula, n. 92, Juny/2000) hi ha propostes i idees que són perfectament vàlides per al primer cicle d'educació primària, el grau de maduresa aconseguit per l'alumnat i el seu entrenament sistemàtic en la realització d'assemblees, els permet desenrotllar habilitats i estratègies per al debat i el diàleg que enriqueixen considerablement l'anàlisi de les situacions plantejades.

En aquest moment es poden introduir elements nous en el procés, com que l'assemblea siga

dirigida pels alumnes a través d'una taula presidencial, el de realitzar les votacions per a aprovar o rebutjar una norma, els sistemes acumulatius de faltes, la bústia de classe, les comissions de treball, etc.

També és factible realitzar part del procés d'anàlisi de situacions i elaboració de propostes per mitjà de treballs en grup, perquè això enriqueix les aportacions i dona major protagonisme a tots els alumnes i alumnes.

És convenient dur a terme el programa a principis de curs, realitzant les activitats a raó de dos o tres setmanals, de tal forma que en un mes o mes i mig estiga acabada la primera fase.

D'esta manera, en poc de temps tindrem organitzat i aprovat un model de convivència que, si volem que es consolide, ha de ser posat en pràctica d'una manera rigorós i sistemàtic.

La duració del programa, amb les modificacions que a través de l'assemblea d'aula es puguen introduir en els acords establits, ha de ser de dos cursos.

Amb el canvi de cicle, i normalment de professor-tutor, és previsible que es produïsquen modificacions en molts aspectes de l'organització de l'aula, però seria convenient mantindre els aspectes fonamentals del programa, perquè es consoliden els aprenentatges realitzats.

Quant a aquest aspecte, és necessari tindre en compte que l'aprenentatge de valors, actituds i normes requereix períodes de temps mitjans o llargs per a la seua assimilació i consolidació.

AVALUACIÓ

El professor o la professora, a través d'una relació directa i continuada amb el grup-classe, va adquirint una percepció de les modificacions que es produeixen en el clima de convivència de l'aula.

Però també és interessant conèixer les percepcions dels alumnes i per a això s'ha confeccionat un senzill qüestionari d'avaluació.

Quadre 1. Qüestionari d'avaluació

Encercla la F o la V segons consideres que és vertadera o falsa cada una de les següents frases	V	F
1. En esta classe posem interès en allò que fem	V	F
2. M'agradaria estar en una altra classe	V	F
3. Crec que l'organització de la classe és bona	V	F

4. L'alumnat sap perfectament les normes que hem de complir	V	F
5. Quan algú té una idea, sempre té oportunitat de contar-la als altres	V	F
6. El professor o la professora es preocupa pels problemes dels alumnes	V	F
7. L'alumnat sap quina sanció ens correspon quan no complim una norma	V	F
9. Tenim unes bones relacions entre l'alumnat	V	F
10. En esta classe ens agrada col·laborar en els treballs en equip	V	F
11. En classe hi ha molt rebombori	V	F
12. Ens agrada participar en les assemblees d'aula	V	F
13. L'alumnat ens ajudem per a realitzar treballs	V	F
14. Quan treballem bé se'ns reconeix l'esforç	V	F
15. Els treballs que ens demanen estan clars i cadascú sap el que ha de fer	V	F
16. Moltes vegades fem treball d'ampliació per la nostra pròpia iniciativa	V	F

17. Hi ha alumnes que estan marginats en classe	V	F
18.A aquesta classe es respecten els drets dels alumnes	V	F
19. El professor/a sanciona tots els alumnes de la mateixa manera quan no compleixen les normes	V	F
20. Nosaltres intentem solucionar els conflictes de classe	V	F
21. Quasi tots compleixen amb les responsabilitats assignades	V	F
22. En esta classe s'exigeix als alumnes que complisquen amb els seus deures	V	F
23. Generalment tractem d'esforçar-nos en el nostre treball	V	F
24. Ens sentim a gust en esta classe.	V	F

L'avaluació inicial es realitza a nivell de grup-classe, utilitzant la fitxa2 del programa, i per a l'avaluació final s'empra el qüestionari que es presenta al quadre 1.

No obstant això, si volem realitzar una avaluació inicial i final equivalents per a quantificar i comparar els resultats, podem passar el qüestionari a l'iniciar i al finalitzar el programa de “educació per a la convivència”.

Referències

CURWIN, R.L; MENGLER, A.N.
(1987): La disciplina en classe.

bibliogràfiques | Madrid.
Narcea

ESCAMEZ, J. (1995): “Programes educatius per a la promoció de la tolerància, Justificació i orientacions” en Revista Espanyola de Pedagogia, n 201, pp. 249-266

ESCAMEZ, J.; PÉREZ, C. (1998): Un programa per a generar programes d'autogovern en l'aula; en W.AA.: Educar en l'autonomia moral.
València.
Generalitat Valenciana

PEREZ, C. (1996): “La millora del comportament dels alumnes a través de l'aprenentatge de normes” en Revista d'Educació n. 310, Maig-Agost, pp. 361-378.

PUIG, J.M. (1992): L'educació moral i cívica.
Madrid.
MEC.

WATKINS, CH. ; WAGNWE, P. (1991): La disciplina escolar.
Barcelona.
Piulats/MEC.

ACTIVITATS PER A L'ALUMNAT

Fitxa 1 Els problemes de la classe d'Isabel

Isabel és una alumna de quart de primària, i no es troba molt a gust amb l'ambient de classe. Els/les alumnes no tenen bona relació entre ells, la qual cosa de lloc a l'aparició de multitud de conflictes en l'aula.

Isabel:

L'altre dia es va produir una situació molt desagradable.

Lluïç, Antoni i Carles em van agarrar una lupa que tenia en l'estoig, per a

observar les bestioles del pati, amb tan mala fortuna que els va caure a terra i es va trencar. Jo em vaig queixar a la professora, i ella em va dir que no la devia haver portat a classe. Vaig quedar molt disgustada i m'haguera agradat tindre l'oportunitat de parlar d'aquest i d'altres problemes amb tota la classe, no per a comptar als culpables, sinó per a dir-los que les coses dels altres s'han de respectar, i que si vam estropellar alguna cosa sense intencionalitat, almenys hem de demanar disculpes.

També hi ha xiquets i xiquetes que es fiquen molt amb els companys. Raquel ha estat tota la setmana enfadada perquè li van posar ulleres i les seues amigues es reien d'ella.

Quan ja no va poder més, se'l va dir a la professora i esta les va castigar sense esplai. Un altre dia va haver-hi una discussió entre els xics i les xiques per la utilització de la pista de basquetbol, i el professor d'educació física ens va castigar a tota la classe sense poder utilitzar-la, però el problema segueix sense resoldre's i encara seguim enfadats.

I així estem tots els dies. Quan no passa una cosa passa una altra i els professors no fan més que queixar-se del nostre comportament. La veritat és que no som capaços més que de queixar-nos del nostre comportament.

La veritat és que no som capaços de resoldre res sols i tots els problemes se'ls plantegem als professors/es perquè intervinguen. És normal que estiguen un poc farts i que a vegades no ens facen cas.

La majoria de nosaltres no ens trobem molt a gust en esta classe. Quasi mai vam parlar dels nostres problemes ni tampoc tenim oportunitat d'intentar resoldre'ls.

- ✓ Quins problemes tenen en la classe de quart?
- ✓ Quina és la causa de que hi haja un mal ambient de classe en quart?
- ✓ Què es podria fer per a millorar la convivència en eixa classe?

Fitxa 2. Avaluem la convivència de la nostra classe

- ✓ Quins problemes tenim en esta classe a nivell de convivència?
 - ☹ *tenim molts problemes.*
 - ☹ *tenim alguns problemes, els normals d'una classe.*
 - ☹ *Tenim problemes, però quasi sempre els solucionem.*

☞ *No tenim problemes.*

La convivència en esta classe és perfecta.

Ens organitzem per grups i, de la següent llista, subratllem aquelles situacions que es produeixen en la nostra classe:

Materials	Estropellar el material d'algun company, llevar-se'l, maltractar-lo. Estropellar o deteriorar el material d'aula: taules, cadires, llibres de la biblioteca, material didàctic.
Respecte	Baralles entre companys, insults, burles, agressions, discriminació. Contestar el professor o professora de forma irrespectuosa, no fer cas al que diuen.
Treball	Molestar als companys, no col·laborar en el treball en equip, fer sorolls molestos, interrompre al professor/a sense motiu, parlar alt o cridant.
Espais Comuns	Córrer pels corredors i escales, espentar, embrutar els serveis, tirar papers i restes d'entrepans al pati.

✓ Com afrontem aquests problemes. ?

- S'ho diem al professor o professora.
- Dialoguem entre nosaltres fins a trobar una solució.
- Parlem amb el director o amb el cap d'estudis.
- S'ho diem als nostres pares.
- Plantegem els problemes en l'assemblea de classe.
- No intentem arreglar-los.

✓ Què podríem fer per a millorar la convivència?

Fitxa 3 *L'assemblea de l'aula.*

Isabel es troba cursant quint d'educació primària, i encara que els seus companys de classe

són pràcticament els mateixos, la convivència de la classe ha millorat moltíssim.

Isabel:

Açò es deu a diversos aspectes que us aniré contant a poc a poc.

De moment, una de les coses que més m'agraden, i que no féiem el curs passat, són les assemblees de classe.

Es duen a terme totes les setmanes i en elles els xiquets i les xiquetes de la classe analitzem i debatem els temes que ens afecten i prenem decisions col·lectives.

Algunes de les qüestions que se solen tractar en l'assemblea són les següents:

- ☞ Elecció de delegat o delegada, subdelegat o subdelegada, encarregats o encarregades de material, llistes, etc.**
- ☞ Elaboració de les normes de l'aula.**
- ☞ Anàlisi i discussió dels conflictes sorgits.**
- ☞ Revisió del compliment de les responsabilitats assignades.**
- ☞ Discussió d'idees i projectes a realitzar.**
- ☞ Propostes d'activitats, festes, excursions, visites, etc.**

L'assemblea té unes normes de funcionament que són les següents:

1. Cada assemblea és dirigida per un president o presidenta i un secretari o secretària, els quals són elegits per la classe.

El càrrec l'exerceixen durant un mes i després vam elegir a altres.

D'esta forma tots els que volen poden ocupar eixe lloc.

2. El president de l'assemblea és l'encarregat de dirigir-la i d'atorgar els torns de paraula.

El secretari anota, per orde, les peticions d'intervenció.

3. El secretari té una llibreta on anota els temes que es van a tractar, els acords aconseguits, els responsables del mes, etc.

4. Als alumnes i alumnes que no respecten el torn de paraula, el president els pot privar de l'ús d'esta en l'assemblea.

5. Les decisions que prenen per unanimitat de tota la classe, és a dir, quan tots estem d'acord en alguna cosa.

Quan hi ha discrepàncies, hem de votar, i s'acorda el que decideix la majoria.

6. La professora de la classe només intervé quan és necessari: quan ens vam allargar en un tema, quan cal concretar els acords, quan vol demanar l'opinió de què no han parlat, etc.

A quasi tots els xiquets de la classe ens agrada molt participar en l'assemblea, perquè en ella podem expressar les nostres idees, queixes, sentiments, felicitacions, propostes, etc., i també podem escoltar i debatre les dels altres.

D'aquesta manera mode ens coneixem millor, deprenem a resoldre els nostres problemes i a organitzar la nostra pròpia convivència.

✓ Quins avantatges penseu que té la realització d'assemblea d'aula?

✓ Quins inconvenients es poden presentar?

✓ Com els podríem resoldre?

Realitzar assemblea requereix preparació, disposició per al diàleg i voluntat d'enfrontar-se als problemes que vagen sorgint.

En el panell de classe tenim anotats els requisits per al debat.

Els ha posat la professora, i de quan en quan els repassem per aprendre a parlar i a dialogar millor.

D'esta manera anem aprenent i millorant en la realització de les assemblees de classe.

REQUISITS PER AL DEBAT

1. Centrar-se en el tema que es tracta (llenguatge clar i concís)
2. Respectar tots els participants, encara que no estiguem d'acord.
3. Esperar el torn de paraula i no acaparar tot el temps.
4. Escoltar per a no repetir idees.
5. Escoltar sense interrompre a l'altre.
6. No cridar. No es tracta de véncer sinó de convéncer.
7. Posar-se en el lloc de l'altra persona.
8. Tots i totes tenim els mateixos drets.
9. Buscar solucions.
10. Participar.

Fitxa 4 Les normes faciliten la convivència.

TREBALL INDIVIDUAL.

✓ Creeu que són necessàries les normes per a la convivència de les persones?

✓ Per què?

✓ En ta casa teniu algunes normes?

Escriu les més importants:

TREBALL EN GRUP

Anem a comparar-les amb les dels companys de l'aula.

Hi ha moltes normes semblants en les cases de tots els teus companys?

➤ I en la nostra classe: Hi ha normes?

Anem a pensar entre tot el grup, quines són?

➤ Les normes de classe les que més ens agrades són:

➤ Les que menys ens agraden són:

Fitxa 5 Qui ha de posar les normes de l'aula?

• Les normes que teniu en aquest moment en classe, qui les ha posat?

- La directora.
- Els professors o les professores.
- Els alumnes i alumnes.
- Els pares o les mares.
- El consell escolar.
- Els alumnes i els professors.

DEBAT EN GRAN GRUP

- És just que el professorat pose les normes que consideren més adequades?
- Per què?
- Podrien contribuir els alumnes i les alumnes d'alguna manera en l'elaboració de les normes?
Com?
- Tindria algun avantatge el que tot els professorat utilitzaren les mateixes normes?
- Assenyaleu-ne alguns.

Fitxa 6 Les normes en la classe d'Isabel

Isabel:

Al principi del curs, igual que ocorria l'any anterior, teníem molts problemes de convivència.

Tots els dies es produïa en la classe alguna situació conflictiva entre l'alumnat i sempre acudíem a la professora per a queixar-nos o perquè ens solucionara els problemes.

Però ella ens deïa que era una mestra i no un policia, i que hauríem d' aprendre a solucionar els nostres problemes de convivència nosaltres mateixos.

Llavors vam fer un pla de treball que començava per analitzar entre tota la classe les situacions més problemàtiques que es produïen a diari.

Després d'estudiar-les, vam pensar que el problema estava que no teníem unes normes de comportament i convivència de la classe, i vam decidir posar-les entre tots.

Estes són les normes de la meua classe:

- 1. Pujar i baixar les escales ordenadament.**
- 2. Treballar sense molestar als altres.**
- 3. Respectar i tindre cura del material.**
- 4. Respectar els companys i companyes.**
- 5. Escoltar el professor i als companys quan parlen.**
- 6. Obeir al delegat o delegada.**
- 7. Complir les responsabilitats assignades.**

Estes normes les debatim una per una en l'assemblea de classe i les aprovem per votació.

Després, per grups, fem un cartell amb un dibuix sobre cada norma i els col·loquem en el panell de la classe.

D'esta manera tots sabem com hem de comportar-nos, i les coses funcionen molt millor.

- Us pareixen adequades les normes de la classe d'Isabel per a la vostra classe?
- Quines d'elles llevaríeu?
1,2,3,4,5,6, cap.
- Quines altres normes afegiríeu?

Fitxa 7 Les conseqüències de no complir les normes

Isabel:

Al principi pensàvem que tenint unes normes tot funcionaria millor i, efectivament, així va ser.

La majoria de la classe les complia perquè les considerava necessàries per a la convivència.

Però hi havia alguns que no complien les normes i ens perjudicaven a tots.

Llavors, Raül va plantejar en l'assemblea de classe que açò era molt injust i que hauria d'haver-hi algun càstig per als que no es comporten d'acord amb les normes de la classe.

A la professora li va parèixer bé i ens va dir que forem nosaltres mateixos els que pensàrem en el càstig que posaríem per als que no complisquen les normes.

Molts de nosaltres vam proposar diversos càstigs: quedar-se sense esplai, manar una nota als pares, quedar-se sense jocs esportius, parlar amb el director, etc.

Però Lluís va tindre una idea que ens va agradar a la majoria: va proposar que la sanció fóra copiar varies vegades la norma que no s'ha complit, perquè de pas la vagen aprenent.

A la professora li va parèixer una bona idea i ens va proposar un sistema més just: quan un xiquet o xiqueta no complisca una norma, li anotarà una falta, i quan tinga cinc faltes copiarà totes les normes cinc vegades.

La segona vegada que acumula cinc faltes les copiarà deu vegades, i la tercera, quinze vegades.

Si algú supera aquest límit es quedarà sense anar a les excursions que fem.

Cada trimestre començaríem de nou.

El vam debatre en classe i ens va parèixer molt bé.

La veritat és que la majoria de nosaltres complim les normes i són molt pocs els que han de ser sancionats.

- Us pareix adequada la forma de sancionar als que no compleixen les normes?
- Quines sancions podríem posar per a esta classe?

Fitxa 8 *El treball en la classe d'Isabel.*

Isabel:

Una de les coses que més ens agrada d'esta classe és la forma de treballar i com ens valoren els professors i professores.

Tots i totes ens esforcem per portar els treballs al dia, perquè tenim una agenda particular i la professora ens anota al final de la setmana si els hem acabat o no.

Per als que volen treballar un poc més, la professora ens mana unes activitats d'ampliació, i a què les realitza, també se l' anota en l'agenda.

Al final de la setmana, si a més d'acabar les activitats obligatòries i les d'ampliació, hem complit les normes (no tenim cap falta durant la setmana) ens col·loca un adhesiu en l'agenda, i una nota de felicitació perquè la llegeisquen els nostres pares: Molt bé!

Segueix així!

Enhorabona!

Et felicite pel teu esforç!

Etc.

Als alumnes d'esta classe ens agrada molt aconseguir aquest premi, i per això ens vam esforçar tant en el treball i en el comportament.

Però encara hi ha més coses.

Quan tenim quatre adhesius i vam aconseguir el quint, aquest se substitueix per una estrella de color blau.

Si aconseguim deu és de color verd, si són quinze és groga, vint és de color roig, i amb vint-i-cinc vam aconseguir una estrella molt més gran de color or.

És una estrella molt bonica i a qui l'aconsegueix tota la classe el felicitem.

Llavors la professora els mana una carta als seus pares explicant-los com l'ha aconseguit i com està d'orgullosa del seu alumne o alumna.

L'estrella daurada només l'aconsegueixen alguns alumnes de la classe, perquè és molt

difícil, però la majoria de nosaltres aconseguim-ne alguna d'un altre color i estem molt satisfets d'això.

- ↘ Quina opinió us mereix la forma d'organitzar-se en la classe de Cinqué A?

- ↘ Podríem fer nosaltres alguna cosa semblant?

- ↘ Quines avantatges tindria?

Fitxa 9 Les responsabilitats en la classe d'Isabel

Isabel:

En la meua classe, els alumnes i les alumnes assumim la responsabilitat que les coses funcionen correctament, i nosaltres mateixos ens encarreguem de totes les tasques que estan al nostre abast.

Per a això, tots els mesos elegim en l'assemblea de classe els encarregats de les següents tasques.

Responsabilitats:

Manteniment: Les seues funcions són les d'esborrar la pissarra, pujar i abaixar les persianes, abaixar al contenidor el paper de reciclar, anar per paper higiènic, anar per guix, tancar els armaris, arregar els papers del sòl.

Materials: Repartir els llibres, arregar-los, traure i guardar els mapes, el globus terraqui, arregar les llibretes, regar les plantes, etc.

Biblioteca: Manteniment dels llibres, fitxar els llibres nous, anotar els préstecs.

Secretari: Anota les faltes d'assistència, participa en la direcció de l'assemblea anotant els acords aconseguits.

Delegat i Subdelegat: Representen a la classe en les reunions de delegats, controlen la fila a l'entrar i eixir de classe, etc.

President de l'assemblea: Confecciona l'ordre del dia de l'assemblea (amb l'ajuda del professor o professora i el secretari o secretària), concedeix els torns de paraula, i dirigeix l'assemblea.

A ningú se li força a ser encarregat, i tots els que s'elegeixen s'han presentat voluntaris.

El problema està que hi ha més voluntaris que càrrecs llavors hem posat la norma que no es pot repetir càrrec.

Sempre procurem elegir als que són més responsables, perquè la classe funcione bé, però a vegades es presenta un xiquet o xiqueta que és “un poc de desastre” i el vam votar igual per a

donar-li una oportunitat.

De totes maneres, quan un responsable no compleix la seua tasca, la professora li posa una falta.

↗ Us agrada esta forma d'organitzar-se en la classe d'Isabel?

↗ Seríem capaços d'organitzar les responsabilitats de la nostra classe d'una manera semblant?

↗ Quines avantatges tindria?

Fitxa 10 Els drets en la classe d'Isabel

Isabel:

En la meua classe, igual que ocorre en tots els col·legis, els xiquets i les xiquetes tenim uns drets.

La diferència amb altres classes està en que l'alumne coneix perfectament quins són eixos drets i vam exigir el seu compliment.

I els coneixem perquè hem dedicat dies a analitzar-los i debatre'ls en l'assemblea de classe.

La professora ens els va explicar i nosaltres els vam copiar en l'agenda i els vam posar en el panell de classe.

D'esta manera els tenim sempre a la vista i ens vam recordar d'ells.

TINC DRET A:

- Equivocar-me alguna vegada.
- Pensar de manera diferent.
- Expressar les meues opinions.
- Fer peticions i rebutjar algunes inadequades.
- Expressar la meua alegria, enuig.
- Elogiar als altres i rebre elogis.
- Utilitzar adequadament les coses.
- Que em tracten amb respecte.
- Aprendre.
- Preguntar el que no sé.

➔ Quina opinió us mereixen els drets d'estos xiquets i xiquetes?

- Us pareixen adequats?

- Creeu que vosaltres teniu els mateixos drets que els xiquets i xiquetes d'esta classe?
Per què?

Per a poder fer ús dels meus drets dec conèixer-los, i exigir-los quan corresponga, amb educació i responsabilitat.

Fitxa 11 *Els deures en la classe d'Isabel*

En aquesta classe, els i les alumnes també tenim deures.

Aquests els ha posat la professora o el professor, tenint en compte les normes del col·legi i de la Conselleria.

Però primer els ha explicat en classe, i nosaltres els hem analitzat i debatut, un per un, en l'assemblea.

Al final tots estem d'acord a tindre estos deures i ens comprometem a complir-los.

TINC EL DEURE DE:

- Complir les normes.
- Fer els deures.
- Esforçar-me.
- Ajudar els altres.
- Anar net i endreçat.
- Portar l'agenda i anotar-me el treball.
- Complir amb responsabilitat dels càrrecs.
- Atendre el professor o professora.
- Participar en les activitats de classe.

Què us pareixen els deures d'estos xiquets i xiquetes?

Esteu d'acord amb ells?

Per què?

Quins d'ells llevaríeu?

Quins altres deures afegiríeu?

Per a poder exercir els meus drets, he de complir amb els meus deures i obligacions de manera responsable.

Fitxa 12 La bústia de classe

Isabel:

En classe tots podem exposar les nostres idees i propostes, però no el podem fer de qualsevol manera ni en qualsevol moment.

En un racó de la classe hem col·locat en bústia i un bloc de notes, i els alumnes i alumnes que el desitgen poden escriure els assumptes o temes que volen comunicar als altres, o que desitgen debatre en l'assemblea.

L'ús d'esta bústia també té unes normes que són les següents.

NORMES DE FUNCIONAMENT DE LA BÚSTIA:

- Les notes es refereixen a aspectes de la convivència i organització de l'aula.
- No podem posar més de dos notes per setmana.
- Les notes poden ser individuals o de grup.
- Han d'estar escrites amb lletra clara i llegible.
- No poden presentar-se escrits anònims.
- Tots han d'anar firmats.
- Les notes es posen al finalitzar la classe, per a no interrompre.

Quins avantatges penseu que podria tindre l'ús de la bústia en esta classe?

Prova de funcionament

Anem a realitzar una prova per a comprovar-ho.

Cadascú de nosaltres escriurà una nota on podem realitzar propostes, queixes, idees, sentiments, felicitacions, suggeriments, etc.

Les notes es llegeixen en classe i cada alumne o alumna que el desitge fa un comentari o una explicació sobre ella.

2. LA DIAGONAL

- DESCRIPCIÓ

Disposarem la classe de tal manera que el seu diagonal quede lliure. En un dels extrems apegarem un full en la paret que diga SI, i en l'altre un full que diga NO. A continuació s'indica als alumnes que el tutor dirà unes frases en veu alta i que ells hauran de distribuir-se al llarg de la diagonal, segons el grau d'acord o acorda amb la frase escoltada.

Algunes de les frases poden ser:

"Tinc molts amics", "M'agrada viure en una gran ciutat", "M'agrada molt practicar esport", "M'agrada parlar en públic", "Els meus pares em fan enfadar", "Crec que hauria d'haver-hi més

solidaritat en el món".

Cada vegada caldrà fer intervindre en públic alguns i fer que expressen la seua opinió sobre la frase enunciada.

- **PROPOSTES DE TREBALL**

Tècnica molt relaxada que es planteja l'objectiu de conèixer-nos millor.

Convé intervindre als alumnes que habitualment menys el fan en les classes. Esta tècnica pot repetir-se a base de noves frases. És una tècnica molt atractiva pels alumnes i que admet múltiples variacions.

3. LES ESTÀTUES CARA A CARA

- **Objectius:**

^ Conèixer la dinàmica i les preferències que s'estableixen entre els alumnes de l'aula.

^ observar com es relacionen entre ells els xiquets ràpidament i als que els costa més de trobar companys.

^ Afavorir la cooperació i l'amistat, ja que les parelles no es poden repetir.

- **Material:**

Cap.

- **Nombre de jugadors:**

Tots els alumnes de la classe procurant que ens resulte un numero senar, amb la qual cosa pot, o no, jugar el mestre.

- **Desenrotllament del joc:**

Els jugadors formen un cercle de dos en dos. En el centre, un xiquet o bé el mestre, si juga, dóna les ordenes que cada parella realitza immediatament. Per exemple: d'esquena; mans sobre els cuixes, etc.

A l'ordre de cara a cara, tot el món ha de canviar de company. El xiquet que diga les ordres o bé el mestre, si és que este jugava, aprofita este moment per a agarrar el company i el

jugador que ara es queda sol és el seu torn per a donar les ordenes.

Al nou cara a cara es donarà pressa per a buscar un company, i així successivament.

- **Orientació didàctica:**

Es procurarà inculcar la necessitat de que s'ajunten i el xiquet o xiqueta que tinga més prop perquè el joc siga ràpid, i no es mira amb qui se'n va millor siga o no amic.

4. AFECTE NO VERBAL

➤ Objectius:

Estimular el sentiment d'acceptació en grup per mitjà de l'expressió no verbal.

➤ Material:

Cap.

➤ Nom dels jugadors:

Tots els del grup de classe a partir de 4-5 anys

➤ Desenrotllament del joc:

Un/a participant, i els ulls tapats, se situa en el centre i els altres formen un circule al seu voltant. Estos se li van acostant i li expressen sentiments positius de forma no verbal, de la manera en què el designen, durant un temps de 2-3 minuts.

Després la persona del centre canvia, fins que participen tots els que es designen.

➤ Orientació didàctica:

El joc ha de fer-se en silenci.

A l'acabar cada participant pot comentar com s'ha sentit, però en xiquets xicotets el temps pot resultar excessiu.

5. CONTES D'AHIR, HUI

➤ Descripció:

Consisteix a explicar contes coneguts, però en versió actualitzada l'any 2000, de forma encadenada. Primer s'elegix el conte que es vol actualitzar i després el professor el comença:

"Viu actualment una capuxteta roja que..."; I un alumne el continua: "...que li la va canviar per una blau-grana"; el següent..., i així successivament fins que tot el món ha intervingut en el conte. Quan tots han pres part, ja es pot anar acabant.

➤ Proposta de treball:

Esta tècnica vol fomentar la pròpia imaginació i creativitat i saber escoltar les idees dels altres per a poder seguir explicant el conte. Es crea un ambient molt divertit i... Contes dignes de ser publicats.

➤ Altres suggerències:

Una altra possibilitat pot ser que cada alumne que continua el conte ha d'afegir un nou personatge (animal o vegetal) a la història.

6. EL GLOBUS

➤ Desenrotllament de l'exercici:

És precis una sala gran (gimnàs) i lliure de mobles. Diversos globus sense unflar. Música rítmica.

Explicarem que es tracta d'explicar-nos lliurement amb el globus i a ritme de la música per tot el saló.

Iniciarem ja l'expressió corporal unflant el globus. Durant un temps cada un dansarà i jugarà amb el seu globus, procurant no xocar, ni molestar als altres. Quan varie el ritme de la música, s'ajuntaran per parelles i s'expressaran conjuntament però sense parlar-se, expressaran sentiments: alegria, tristesa, goig, pena, inquietud, por i el company contestarà establint-se un diàleg mímic, sense deixar el globus ni el ritme.

Després d'un temps adequat canviarà el ritme i s'uniran 3 parelles, que iniciaran jocs entre elles i els globus, sempre sense parlar, estant atents al ritme i a l'expressió dels companys de grup.

Esgotat el temps, parem la música, ens asseiem en cercle i cada un explica com s'ha sentit, què ha descobert de si mateix i dels altres, en quin moment s'ha sentit millor o pitjor, etcètera.

..

➤ Orientació didàctica:

Si el grup ho permet podríem fer un tercer ritme; després del grup de 3 parelles, unir-se tots junts, a vore qui o qui tenen iniciatives per a jugar en bloc.

Seria magnífic que ells mateixos triaren els ritmes i que el tutor no fera d'espectador sinó que participarà i així podria salvar alguna situació o postura inhibida d'algú.

7. L'ESTRELA

➤ Descripció:

Dividim el grup de classe en grups de sis o huit persones (ha de ser en nombre parell). Cada grup forma un cercle donant-se les mans, amb les cames un poc obertes i separades fins a tindre els braços quasi estirats.

El grup es numera de l'1 al 2. Les persones que té el nombre 1 aniran cap a davant i les que tenen el 2 cap a arrere. Cal deixar-se caure cap a davant o cap a arrere molt lentament fins a aconseguir el punt d'equilibri.

Una vegada trobat l'equilibri, els 1 aniran cap a arrere i els 2 cap a davant. Cal deixar-se caure molt lentament per a aconseguir l'equilibri.

➤ Proposta de treball:

Esta tècnica pretén afavorir la confiança, la cooperació i la cohesió grupal i estimular el sentit de l'equilibri.

➤ Altres Suggeriments:

Convé que la disposició dels alumnes siga circular per a afavorir l'equilibri. Una vegada acabada l'estela, es pot fer una reflexió amb preguntes este estil: Quines dificultats han sorgit?

Quins problemes hi ha en la vida real per a poder confiar en un grup? Com aconseguir cada u a partir de les seues potencialitats? Com t'has sentit?

8. TINC UN NOU AMIC

➤ Descripció:

S'escriuen en paperets els noms de tots els alumnes de classe. Cada alumne agarra un paperet (que no coincidisca amb el seu propi nom) i durant una setmana ha d'anotar totes les coses que puga (preferentment les positives) sobre el comportament i personalitat d'este nou amic secret.

Passat este termini, arribarà la posada en comú, en la que cada amic descriurà els aspectes anotats d'este amic secret. La resta de la classe haurà d'endevinar de qui es tracta. Si no s'endevina, es deixarà un temps en què podran fer preguntes a què només podrà respondre's per mitjà d'un SI o un NO.

➤ Propostes de treball:

Esta tècnica permet millorar el coneixement mutu entre els alumnes del grup a més d'ajudar a la millora de l'autoconcepte. Pot donar-se un xicotet guió perquè els alumnes tinguen

alguns aspectes en què fixar la seua atenció de forma preferent.

En la posada en comú es farà especial insistència en els aspectes positius de tots els components del grup.

9. ÉS REAL O IMAGINARI?

➤ Descripció:

A partir de la llista de classe es formen parelles (per exemple, parells i senars) i li'ls donem 15 minuts perquè parlen junts. Cada alumne haurà de presentar a la seua parella al gran grup donant sis informacions d'esta persona: tres informacions seran vertaderes i altres tres falses.

El gran grup haurà de determinar quines són les informacions vertaderes i quines les falses. En la posada en comú es destacaran coincidències entre les informacions escoltades, ja siguen vertaderes o falses.

➤ Proposta de treball:

Esta tècnica permet millorar el coneixement dels alumnes del grup. Convé formar les parelles d'una manera aleatòria per a impedir que els que més es coneixen puguen constituir-se en parella.

Es pot fer les anotacions en unes fotocòpies preparades i deixar-les uns dies en un lloc visible.

10. EL QUE MÉS M'AGRADA

➤ **Descripció:** Repartim als alumnes un qüestionari que hauran d'omplir en la seua totalitat. Una vegada omplit el qüestionari, es demana als alumnes que prenguen un full de paper i que anoten en ella alguna cosa que els cride l'atenció dels qüestionaris dels companys de classe.

A continuació es passa el qüestionari al company assegut a la dreta, que els llegirà i apuntarà alguna cosa, si ho creu convenient, en el full en blanc que ha pres. Quan tot el món tinga de nou el seu, s'obrirà un torn de preguntes sobre les dades anotades en el paper.

Convé que el tutor participe en el joc com un component més.

➤ Propostes de treball:

Esta tècnica pot aplicar-se dins del primer trimestre. Suposa un pas més per a l'acollida i la confiança grupal.

Ajuda a conèixer els gustos i les sensibilitats de cada alumne.

➤ **Altres suggeriments:**

Convé que la disposició dels alumnes siga circular per a afavorir la lectura dels qüestionaris. Es pot continuar la tècnica en una segona sessió en què es proposarà intentar arribar a un acord sobre què és el que més agrada al grup. Pot fer-se un mural amb retalls de les coses que més agraden al grup.

El que més m'agrada és...

1. La fruita que més m'agrada és	18. L'eixida amb la família que més m'agrada és
2. El fruit sec que més mes agrada és	19. El gelat que més m'agrada és
3. L'esport que més m'agrada és	20. El mitjà de transport que més m'agrada és
4. El jugador que més m'agrada és	21. L'animal que més m'agrada és
5. El color que més m'agrada és	22. La ciutat o poble que he visitat i més m'agrada és
6. L'estació de l'any que més m'agrada és	23. La col·lecció preferida és
7. La classe (assignatura, matèria) que més m'agrada és	24. El desdèjuni que més m'agrada és
8. El plat que més m'agrada és	25. El conte que més m'agrada és
9. L'hora del dia que més m'agrada és	26. El berenar que més m'agrada és
10 El programa de TV que més m'agrada és	27. Dels companys de classe, el que més m'agrada és
11. El joc que més m'agrada és	28. Del meu tutor o tutora, el que més m'agrada és
12. La cançó que més m'agrada és	
13. El dia de la setmana que més m'agrada és	
14. La festa popular que més m'agrada és	
15. El fruit sec que més m'agrada és	
16. El personatge de TV que més m'agrada és	
17. La beguda que més m'agrada és	

11. L'ESPILL

➤ **Desenrotllament de l'exercici:**

S'agrupen per parelles i es col·loquen de forma que queden dos cercles concèntrics, mirant-se.

Se'ls explica que és un exercici que va a tindre un límit de temps per a facilitar la màxima comunicació: per tant, cada minut canviarà de parella, de manera que quan se faça el senyal, el cercle interior es mourà cap a l'esquerra fins a trobar una parella i els del cercle exterior es mouran cap a la dreta per a trobar-se enfront d'una altra parella i així fins que es tornen a trobar.

En el primer temps, les parelles del cercle interior faran d'espill i les del cercle exterior faran de persona que s'expressa mímicament. Esta farà gestos: alçar la mà dreta, somriure, saludar, cridar a algú, sentir-se alegre o cansat o feliç, etc..., i el que fa d'espill, sense riure, seguirà automàticament tots els gestos de la seua parella.

Passat el temps i fet el senyal, uns giren cap a la dreta i altres cap a l'esquerra i esta vegada fan d'espill els alumnes del cercle exterior, u de persona els del cercle interior, de manera

alternativa fins a trobar-se cada un situat front s la seua parella inicial.

No ha de parlar-se, és totalment mímic.

Una vegada finalitzat, ens asseurem formant un gran cercle i expliquem, per orde, les impressions, les dificultats, etc.

➤ Orientació didàctica:

Ser molt estrictes amb el silenci, explicar bé l'exercici i facilitar la po

12. HOLA!

➤ Desenrotllament de l'exercici:

Ens col·loquem en cercle. El tutor explica que anem a saludar-nos i aprofitarem l'ocasió per a conèixer-nos millor i saber una miqueta més de nosaltres. Cada un dirà el seu nom i a continuació amb una sola paraula el que més li agrada fer i amb una altra el que menys li agrada fer.

Comença el tutor i diu:

- “Hola, em diuen...”
- “M'encanta dormir.”
- “Em desagrada que em manen.”
- “I a tu?” (Dirigint-se al veí de la dreta, que dirà el més ràpid possible).
- “Hola em dic (Juan)”
- “M'encanta nadar.”
- “Em desagrada treballar massa.”

☛ Variants:

1. Dir el nom de pila i el nom com desitja dir-se.
2. Junt amb el nom expressar el seu color preferit i el color més despreciat.
3. El nom i el dinar més desitjada o odiada.
4. El nom i el joc o esport.
5. El nom i el cantant o grup musical.

➤ Orientació didàctica:

Són exercicis ràpids perquè espontàniament verbalitzen la seua preferència o rebuig.

Cal cuidar de no corregir equivocacions o errors, es tracta de possibilitar la comunicació i el conèixer-se. És preferible si un grup nombrós d'alumnes nous dedicar diversos dies per a realitzar-lo i aprendre els noms.

13. LA FOTO

➤ Desenrotllament de l'exercici:

Es demana que cadascú busque en sa casa una foto de quan era molt xicotet i una altra del moment actual. És necessari que en la foto estiga sol.

Col·loquem les fotos-febés en una cartolina gran, de manera que càpien totes, els atorguem un nombre a cada una i deixem espai per a escriure el nom en el peu de la foto una vegada estiga conclòs l'exercici.

Amb les fotos actuals fem el mateix, però ja posem el nom en el peu de cada foto.

L'exercici consistix que cada alumne i en silenci faça una llista dels seus companys de classe i otrogue a cada un el nombre de la fotografia que li correspon de bebé.

Una vegada conclòs el temps es passa a comprovar quants encerts té cada un. S'admeten comentaris, preguntes i suggeriments.

➤ Orientació didàctica:

L'exercici ha de preparar-se amb temps perquè porten les fotos.

Ha de mantindre's el secret de com anem a utilitzar-les.

Evitar col·locar les fotos a la vista fins que se aigua explicat la dinàmica de l'exercici.

Procurar no espatllar les fotos i tornar-les.

El tutor també ha de participar i cuidar que amb els comentaris i suggerències no es perda la correcció.

Este mateix exercici podria realitzar-se amb les fotos dels professors.

14. GUIA

➤ Desenrotllament de l'exercici:

Cada un elegirà una parella. Un anirà amb els ulls embenats i l'altre farà de guia. Es tracta de recórrer el pati, el jardí, els corredors, o qualsevol espai gran. L'objectiu és que es relaxe l'alumne que va amb els ulls embenats i se deixe conduir pel company que haurà d'esforçar-se per explicar clarament i a temps les situacions imprevistes per al guiat (un escaló, un desnivell, un destorb, etc...).

El recorregut és lliure, cada guia el dirigix a la seua manera i parlant els menys possible, perquè és interessant que el conduït perceba a més de la companyia del guia, els sorolls o olors al

llarg del recorregut.

Conclòs el recorregut, hi ha intercanvi de papers. El guia passa a ser guiat i viceversa.

Finalitzat el temps i els recorreguts, farem la posada en comú asseguts en el sòl còmodament. Cada un anirà exposant per orde u amb llibertat les sensacions que ha tingut: por, desemparament, o seguretat i confiança; incomoditat, cansament, junt amb la percepció dels sorolls i olors.

➤ Orientació didàctica:

L'objectiu principal és conèixer el grau de confiança que tenen amb el company, si es fien d'ell, i interpreten la seua ajuda correctament. Mantindre una bona relació i estar relaxats.

15. LES GRANOTES

➤ Objectius:

Descobrir que lamentar-se no ens ajuda i que lluitar ens és gratificant.
Valorar el propi esforç i la constància.
Procurar ser optimista.

➤ Narració.

“Va haver-hi un temps, milers d'anys hi ha, que els animals i les bèsties parlaven, va succeir doncs que dos granotes van tindre la mala fortuna de caure cada una en una toll de llet”.

Una va començar a lamentar-se de la seua mala sort i a demanar auxili; veient que ningú l'ajudava va començar a raucar i a protestar i va morir al poc de temps amb tots els seus laments.

L'altra demanava socors mentre intentava nadar, al vore que ningú acudia en el seu auxili, en compte de seguir lamentant-se va començar a nadar i a moure les potes amb tanta fúria i tenacitat , amb tan afany i constància que la llet es va convertir en mantega i solidificada la llet va poder eixir tranquil·lament del got.

➤ Orientació didàctica:

Podem primer contar el conte i després fer la reflexió sobre les actituds tan oposades d'ambdós granotes, bastaria amb una simple posada en comú del significat del conte i de les conseqüències personals de les nostres formes d'actuar.

Una altra forma seria iniciar la reflexió sobre situacions de compromís o difícils que experimentem i com reaccionem o superem els esculls. Feta la posada en comú, explicarem el conte.

16. EL GAT I EL RATOLÍ

➤ Descripció:

És un joc de resolució de conflictes que tracta d'interioritzar el conte i anar vivint-lo a mesura que es va llegint.

➤ Objectius:

Reflexionar sobre les relacions de superioritat-submissió.

Definir els elements que ha de tindre una relació perquè siga equilibrada.

➤ Participants

Grup, classe,... a partir de 6 anys.

➤ Consignes de partida

Llegir atentament, però amb animació, i marcar llargues pauses entre una secció i una altra, amb la intenció de deixar temps per a sentir la situació.

➤ Desenrotllament:

Narració del següent text:

“Tanqueu els ulls i imagineu que eixiu d'esta sala i camineu per una vorera molt llarga. Arribeu davant d'una vella casa abandonada. Ja esteu en el camí que conduïx a ella.

Pugeu les escales de la porta d'entrada. Espenteu la porta, que s'obri grinyolant i recorreu amb la mirada l'interior d'una habitació fosca i buida.

1. De sobte sou envaïts per una estranya sensació.

El vostre cos comença a tremolar i a tremolar i sentiu que vos aneu fent cada vegada més xicotets. De moment no arribeu ni més menys que a l'altura del marc de la finestra. Continueu disminuint fins al punt que el sostre vos pareix ara que està molt llunyà, molt alt. Ja només sou de la grandària d'un llibre, i continueu enxiquint.

2. Noteu ara que canvieu de forma. La vostra nas s'allarga cada vegada més i el vostre cos s'ompli de pèl. En este moment esteu a quatre potes i compreneu que vos heu transformat en ratolí.

3. Mireu al vostre voltant, des de la vostra situació de ratolí esteu asseguts en un extrem de l'habitació. Després veieu moure's la porta lleugerament.

4. Entra un gat. S'asseu i mira al seu voltant molt lentament, amb aire indiferent.

S'alça i avança tranquil·lament per l'habitació. Vos quedeu immòbils, petrificats. Sentiu bategar el vostre cor; la vostra respiració es torna entretallada. Mireu el gat.

5. Acaba de vore-vos i es dirigeix cap a vosaltres. S'aproxima lentament, molt lentament.

Després es para davant de vosaltres, s'ajup. Què sentiu? Què podeu fer? En este precís instant quines alternatives teniu? Què decidiu fer?

UN LLARG SILENCI

6. Just en el moment en què el gat es disposa a llançar-se sobre vosaltres, el seu cos i el vostre comencen a tremolar.

Sentiu que vos transformeu de nou. Esta vegada creixeu. El gat pareix fer-se més xicotet i canvia de forma: ara té la mateixa estatura que vosaltres... i ara és més xicotet.

UN LLARG SILENCI

7. El gat es transforma en ratolí i vosaltres vos convertiu en gat. Com vos sentiu ara que sou més grans? I ara que no esteu acorralats què vos pareix el ratolí? Sabeu el que sent el ratolí?, i vosaltres, què sentiu ara? Decidiu el que aneu a fer i feu-lo... Com vos sentiu ara?

8. Tot torna a començar. La metamorfosi. Creixeu més i més. Quasi heu superat la vostra estatura i ara vos convertiu en vosaltres mateixos.

Eixiu de la casa abandonada i torneu a esta sala. Obriu els ulls i mireu al vostre voltant.

6. AVALUACIÓ

Es reflexiona sobre què és el que ocorre en les relacions quan una persona es troba en situació de superioritat.

S'analitzarà la relació que hi ha entre la força i el dret.

7. NOTES

A partir d'ací, especialment en el Tercer Cicle, es poden estudiar les relacions internacionals: la relació de força entre els països rics i pobres etc.

SEGON CICLE

Al Segon Cicle n'hi ha una sèrie d'activitats comuns al Primer Cicle per la qual cosa no tornem a col·locar-les aquí i les nomenem a continuació per tal de tindre-les en compte.

Aquestes activitats són:

1. **Educació per a la convivència.**
2. **La diagonal.**
3. **Les estàtues cara a cara.**
4. **Afecte no verbal.**
5. **Contes d'ahir i d'avui.**
7. **L'estrela.**
8. **Tinc un nou amic.**
9. **És real o imaginari?**
10. **El que més m'agrada.**
11. **L'espill.**
14. **Guia.**
16. **El gat i el ratolí.**
17. **El quadrat.**

A continuació tenim la resta d'activitats del Segon Cicle.

17. EL QUADRAT

◆ objectius:

Vivència i diagnòstic de problemes i conflictes en resoldre problemes en comú sense domini recíproc.

Exposar possibilitats pròpies d'impediment i d'estímul per a la solució en grup mitjançant la fixació en la solució parcial.

◆ DESENVOLUPAMENT:

Els alumnes agrupats de cinc en cinc.

Per cada grup, un observador.

per cada grup:

Un joc de peces de quadrats en cinc sobres. Entre els cinc sobres, només pot formar-se un quadrat. Hi ha peces repetides. Entre tots han de construir el quadrat.

Cinc jocs quadrats. Les peces d'aquests estan repartides entre els cinc sobres. Cada alumne ha de construir el seu quadrat. El grup acaba quan tots han acabat el seu quadrat.

Hi ha moltes variants. Per exemple:

Constituir pentàgons, hexàgons, figures d'animals, etc.

Que la figura l'hagen de completar entre diversos grups, i no solament un.

Que hagen de completar frases desordenades.

Etc.

◆ ORIENTACIÓ DIDÀCTICA

Emoció quan un alumne té una peça important sense veure ell mateix la solució?

Emoció quan un alumne havia acabat un quadrat incorrecte i estava content amb ell mateix.

Reaccions d'autosatisfacció?

Sentiments respecte als lents?

Vivència entre la tensió entre el propi quadrat acabat i la solució del grup.

S'ha elaborat i seguit algun pla ?

18. EM SENT

➤ Descripció:

Repartim als alumnes un qüestionari que hauran de replenar en la seua totalitat. Una vegada complimentat el qüestionari, es demana als alumnes que prenguen un full de paper i que anoten en ella quelcom que els crida l'atenció dels qüestionaris dels companys de classe. A continuació es passa el qüestionari al company assegut a la dreta, que el llegirà i apuntarà alguna cosa, si ho creu convenient, en el full en blanc que ha pres... Quan tots tinguen de nou el seu, s'obrirà un torn de preguntes sobre les dades anotades en el paper. Convé que el tutor participe en el joc com un component més.

☛ Propostes de treball:

Esta tècnica pretén aprofundir en el coneixement dels altres compartint sentiments a base de completar una llista de frases.

➤ Un altre suggeriment:

Convé que la disposició dels alumnes siga circular per a afavorir la lectura dels

qüestionaris. Per a una pròxima sessió es pot proposar realitzar alguna cosa durant la setmana per afavorir els sentiments més agradables per a tots. En la pròxima sessió es revisarà el que s'ha fet i vorem es fa falta continuar-ho.

Em sent

1. Quan estic callat/ callada en un grup, em sent ...
2. Quan estic amb una persona, em sent ...
3. Quan m'enfade amb algú, em sent ...
4. Quan critique a algú, em sent ...
5. Quan algú que està amb mi plora, em sent ...
6. Quan dic alguna cosa agradable a algú, em sent ...
7. Quan em diuen una cosa agradable, em sent ...
8. Quan sóc injust/ injusta, em sent ...
9. Quan algú és injust amb mi, em sent ...
10. Quan col·labore amb algú, em sent ...
11. Quan algú col·labora amb mi, em sent ...
12. Quan algú m'observa, em sent ...
13. Quan algú em defensa d'un altre, em sent ...
14. Quan algú és molt comunicatiu amb mi, em sent ...
15. Quan algú es mostra molt desconfiat amb mi, em sent ...
16. Quan algú és molt fantasiós, em sent ...

19. "LA CAPTURA DEL FOC"

➤ Desenrotllament.

- a) Es conta el conte i després es realitza e l següent joc.
- b) Els alumnes transportaran una llanterna des d'un punt del pati fins a un altre fent relleus, però hi ha uns companys, els anomenats Esperits del Foc, que impediran que la llanterna arribe al seu destí; per a ells distrauran el company que porta la llanterna fent-li riure, impedint-li el pas...
- c) Però també Esperits de l'Aigua que ajudaran als corredors a portar el foc al seu destí, en bé de tots.
- d) Quan la llanterna arribe al seu destí, per a celebrar-ho es poden cantar cançons.
- e) Una vegada acabat e l foc es reflexiona sobre els següents punts:
 - Haguera sigut possible l'arribada de la llanterna se no hagueren col·laborat els Esperits de l'Aigua i els altres companys?
 - Per què creus que és més important el treball en grup que l'individual?
 - Quines qualitats es necessiten per a un treball de cooperació? (ajuda, comprensió, paciència,...)
 - Buscar situacions reals que es resolen amb major facilitat si hi ha cooperació (per exemple, incendis, accidents...).
 - Professions que exigeixen cooperació.

TEXT DE TREBALL

LA CAPTURA DEL FOC

Fa molt de temps –tant de temps que llavors la gent entenia el llenguatge dels animals, en un poblat indi, el Coiot era el conseller i un dels xics del poble, anomenat Peu d'Àguila, per la seua rapidesa a córrer, era el seu braç dret.

El xic indi sempre corria pels boscos en companyia del Coiot. Miraven, intrigats, com els home, amb la mà pescaven els peixos en els rius; i com les dones, per a menjar, desenterraven arrels amb una pedra punxant. Això a l'estiu.

Però quan arribava l'hivern tots corrien mig nus per damunt de la neu fins que arribaven a les cavernes i s'arripien en un racó, tremolant de fred. Peu d'Àguila veient tot açò s'entristia de la misèria del seu poble. –“Bahh! No et preocupes, fes com jo” – li va contestar el Coiot. – “Clar! Tu tens un bon abrigo amb la teua pell. En canvi els hòmens no tenim res”. – “Oblida'l, anem a caçar” –va dir el Coiot. –“No, no vull caçar fins que no haja trobat la manera de resguardar del fred a mon poblat –va dir el xic -. Dóna'm un consell!” –“Ja pensaré alguna cosa” –va contestar el seu amic. Va començar a córrer. Va tornar al cap d'una estona i va dir que només sabia un remei, però era molt difícil aconseguir-lo –“El foc és roig, com una rosa, però no és cap flor; corre entre l'herba i se la menja, però no és cap animal; és perillós i roí com un mal esperit però es torna bo si es posa en una gàbia de pedres i li dones llenya per a menjar. Llavors guarda del fred.”- “L'aniré a buscar” –degué Peu d'Àguila. –“T'ajudaré, perquè sóc el teu amic.”Peu d'Àguila va demanar a la tribu que li donaren cent bons corredors. Després, tots junts, amb el Coiot van anar cap a la Muntanya Ardent. Al cap d'un dia, van deixar en el camí al corredor més dèbil i li van dir que esperara; el segon dia van deixar al més dèbil dels que quedaven, així el van anar fent, deixant cada dia u, fins que a què cap a cent, el van deixar l'últim dia.

El xic i el Coiot van començar l'última jornada del viatge. Van passar muntanyes, plans i boscos i, al final, van arribar a un gran riu que corria al peu de la muntanya Ardent. La muntanya era com una gran xemeneia coberta d'una fumarada espessa i negra. Per l'altra nit els Esperits del Foc ballaven al voltant i l'aigua del riu pareixia roja.

Llavors el coiot va dir: –“Para't i espera'm ací, fins que jo et porte una màscara encesa de la Muntanya Ardent. Estigues preparat per a quan jo arribe, perquè hauré perdut l'alè i els Esperits del foc em perseguiran”.

El coiot va pujar a la Muntanya molt sigil·ladament i quan els Esperits del Foc el van vore tan negre, van començar a riure pensant que era un infeliç. Però a poqueta nit, quan van realitzar les seues danses al voltant de la Muntanya, el Coiot va agarrar una màscara encesa i va començar a córrer. Els Esperits li van vore i immediatament van començar a córrer darrere d'ell, perseguint-li. Però el Coiot corria tan de pressa que les espurnes de la màscara li socarraven els pèls.

Peu d'Àguila va vore el Coiot córrer com un llamp, perseguit pels Esperits del Foc que udolaven. Quan l'animal es va parar quasi sense alè, el xic li va agarrar la màscara i es va escapar com una fletxa. Els Esperits del Foc ja corrien, però Peu d'Àguila corria cada vegada més. Fins que va trobar l'últim home que s'havia quedat de sentinella i que ja li esperava llest per a partir.

El xic li va allargar la màscara i l'altre es va escapar com el vent. Així, la màscara encesa va ser passant de mà en mà dels sentinelles, sempre perseguits pels Esperits del Foc, fins que van arribar a les Muntanyes Nevades que els Esperits no podien creuar. D'esta manera la màscara de va mantindre en les mans dels corredors, roig de nit, blau de dia fins que va arribar a les terres fredes on vivia la tribu de Peu d'Àguila. Allí li van fer un llit al mig de les pedres en un racó de la caverna i el van alimentar amb màscares tal com el Coiot els havia aconsellat. El poble es va alegrar molt de tindre foc. Des de llavors al xic, li van canviar el nom i per això li van cridar

Portador del Foc. El coiot i els seus fills, des de llavors tenen el pèl d'un color grogós pels costats, com si fóra socarrat per les espurnes que li van caure quan va agarrar la màscara encesa. Aquella tribu d'indis va passar el foc d'una generació a una altra fins a nosaltres, que l'hem dominat.

20. “SIGUEM AMICS!”

Objectiu:

Diferenciar el grau de sacrifici amb el grau de satisfacció personal.

Desenrotllament:

a) El professor o professora seleccionarà als seus alumnes de dos en dos. La manera de formar parelles podria ser triar xiquets que tinguen habilitats diferents.

Exemple: Ajuntarà un xiquet a qui li vagen bé les matemàtiques amb un altre a què li vaja bé la llengua.

b) Durant tres setmanes estes parelles seran inseparables. La primera setmana un farà de llebre i l'altre de tigre, és a dir, la llebre ajudarà el tigre, però este no a la llebre.

A la setmana següent s'invertixen els papers. I en l'última setmana els dos s'ajudaran mútuament.

c) Una vegada finalitzada l'experiència, es realitza un col·loqui, les preguntes inicials del qual poden ser:

☞-Quin paper és més fàcil?

☞-Amb quin paper ens vam sentir més còmodes?

☞-Durant quina setmana han eixit millor les coses?

☞-Quina setmana s'assembla més a la vostra actitud quotidiana?

☞-Què hauríem de fer per a millorar les nostres relacions amb els companys?

TEXT DE TREBALL

SIGUEM AMICS!

Un home jovençà, desanimat de tot, va eixir a donar una volta pel bosc. Una vegada allí, es va quedar sorprès al vore com una llebre portava menjar a un tigre atrapat i ferit que no podia valdre's per si mateix. L'endemà va tornar per a comprovar si aquell hac-ho era una casualitat o era habitual. I va vore que l'escena es repetia: la llebre deixava un bon tros de carn prop del tigre. I així un dia i un altre.

Admirat per la solidaritat i cooperació dels animals, es va dir: “La naturalesa és meravellosa. Si els animals, que són inferiors a nosaltres, s'ajuden d'esta manera, molt més ho faran les persones”. I va decidir fer l'experiència:

Es va tirar a terra, simulant que estava ferit, i es va posar a esperara que alguna persona passarà pel seu costat i es compadira. Van passar les hores, va arribar la nit i ningú s'acostava al seu costat. Ell aguantava el fam i la intempèrie perquè confiava en els altres hòmens. Però al cap d'uns dies d'esperar inútilment, al límit de les seues forces, decepcionat d'una naturalesa que considerava desordenada, va sentir una veu que li deia:”Si vols trobar als teus semblants com a germans, deixa de fer de tigre i fes de llebre”. Es va sobresaltar, no sabia si delirava o somiava, però va comprendre immediatament el missatge i es va alçar per a començar a fer de llebre.

21. REGALS IMMATERIALS

➤ Descripció:

Es tracta d'escriure o dibuixar alguna cosa bonica a un company o companya o a un grup, manant-li'l anònimament. No pot ser una cosa material, i s'ha de mantindre l'anonimat. Es pot fer durant la setmana a un grup d'alumnes i, en la següent, a un altre grup, fins que tots hagen rebut els seus obsequis. En la sessió de tutoria cada alumne ha d'explicar la seua reacció al rebre els distints regals i si algun en especial li ha cridat l'atenció.

➤ Propostes de treball:

Esta tècnica pretén provocar actituds positives cap a un mateix i cap als altres, i també que l'alumne siga capaç de reconèixer que un obsequi no material pot donar major o igual satisfacció que un material.

➤ Altres suggeriments:

Es podria confeccionar un calendari d'onomàstiques o aniversaris i oferir estos regals el dia de la seua celebració. Cal tindre atenció que tots els alumnes reben al llarg del curs els seus regals.

22. DIÀLEG

➤ Objectiu:

Comprendre que la obstinació no condueix a nada, es important reflexionar i dialogar.
"FAM"

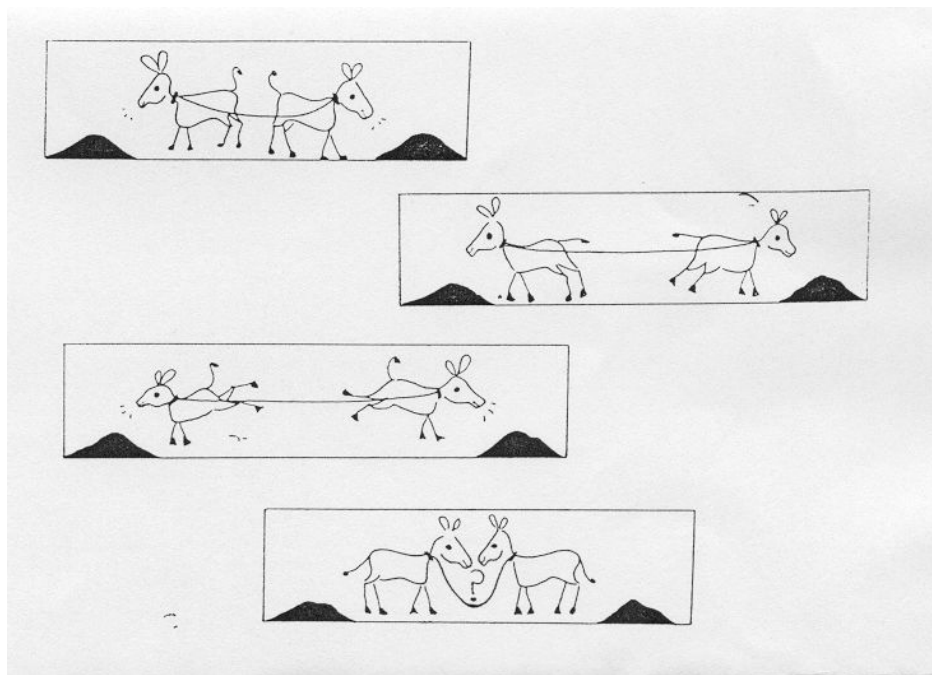
Es bàsic que els alumnes compreguen que els conflictes se resolen dialogant, però mai usant usant la força física, ni dominant al altre.

Han de interioritzar que el diàleg es font de benestar, d'enriquiment i de pau i que per a convertir hi ha que estar atents a l'altre, escoltar-li i pensar que ell també te idees interessants encara que, a voltes, distintes de les nostres.

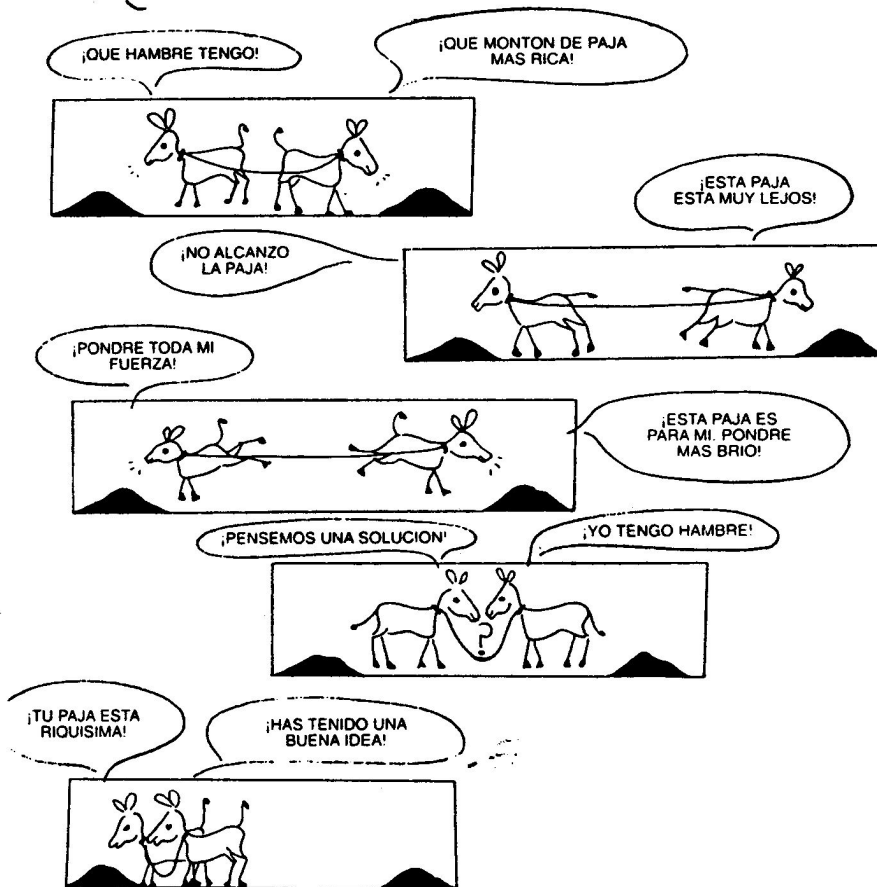
Seria convenient que a partir d'ací es proposaren dialogar mes amb els pares, germans, amb el grup d'alumnes que no ens cauen tan be i amb els professors menys simpàtics.

➤ Desenvolupament:

- a) Dividir la classe en grups de 4 ó 5 alumnes.
Tots els grups menys u d'ells completaran la seqüència de vinyetes.

Altre grup, el grup control, el que fa és comentar directament les vinyetes ja ordenades.

© narcea s. a. de ediciones

23. "ELS TRES PORQUETS"

Objectiu:

Posar-se en el lloc d'un altre.

Perquè hi haja un bon enteniment en el diàleg és important que t'imagines com actuaries tu si estigueres en el lloc d'un altre, i intentar comprendre'l, perquè si només el passem pel nostre filtre, a vegades ens resultarà difícil mantindre un bon diàleg.

Normalment en els contes tenim la visió del bo i del roí; intentarem treballar el conte des dels dos punts de vista.

TEXT DE TREBALL

ELS TRES PORQUETS

-Adaptació lliure d'un conte popular-

Açò era una vegada tres porquets que volien construir les seues pròpies casetes. Cadascú va elegir el seu lloc en un clar del bosc on fer la construcció.

El primer porquet va vore que hi havia per allí un poc de palla i va pensar: "Serà fàcil construir ma caseta amb eixa palla." i això és precisament el que va fer.

El segon porquet va trobar unes quantes fustes, i va pensar: "Amb estes fustes em podré construir una bonica caseta", i es va posar a treballar.

El tercer porquet es va quedar pensant llarga estona. Al final, va decidir que el millor seria fer sa casa de rajola. Li costaria més treball, però també li quedaria millor. Així, va treballar durament fent les seues rajoles i construint el seu caseta.

Al cap de cert temps, i quan totes les cases estaven ja acabades, va aparèixer un llop molt gran i molt, molt roí. Es va detindre davant de la caseta de palla i va cridar: "Porquet, porquet, 'deixa'm passar una estoneta!

. " El porquet es va espantar moltíssim, i li va respondre: "No, no. No pense deixar-te passar."

Llavors el llop es va enfadar molt i va dir: "Bufaré molt fort, fins a deixar-te sense casa." i el llop va bufar i va bufar. ...fins que la casa va volar pels aires i el pobre porquet va eixir corrent a tota velocitat fins a arribar a la caseta de fusta, on es va refugiar.

A continuació, el llop es va acostar a la caseta feta de fusta. "Porquets, porquets, deixeu-me passar un momentet!." Els porquets van contestar: "No, no, de cap manera, que ens vols menjar

. El llop es va enfadar encara més i va dir: "Doncs ara bufaré amb totes les meues forces, i ja voreu!

. Així que el llop va bufar i va bufar, fins que la casa va eixir volant. Els porquets van escapar just a temps, I es van refugiar en la casa de rajola.

Llavors el llop va anar a la casa de rajola. "Porquets, porquets, !deixeu-me passar un momentet!

. Els porquets van contestar: "No, no, de cap manera, que ens vols menjar".

. " El llop es va enfadar encara més I va dir: "Doncs ara bufaré, bufaré i la vostra casa derrocaré! ." Però no va bufar prou, la casa de rajola era massa forta i no va poder tirar-la baix.

Llavors, el llop va decidir entrar per la xemeneia, però els tres porquets estaven ja preparats i havien posat en la llar una enorme olla d'aigua bullint. El llop va caure dins de l'olla, i llançant un alarrit, se'n va anar corrent feia el bosc.

Des de llavors, no ha tornat a molestar a cap porquet.

Els dos porquets que s'havien quedat sense caseta, van decidir construir altres noves, però de rajola, per si potser.

Desenrotllament:

a) Reunits els alumnes en xicotets grups intentaran redactar el mateix conte des del punt de vista del "llop", l'antagonista.

b) A continuació posem un exemple redactat per un grup d'alumnes:

EL LLOP I ELS TRES PORQUETS

Un bon dia estava dormint tranquil·lament en el meu suau llit, quan de sobte vaig començar a notar un gran sufocació.

Seguidament vaig mirar per la finestra i vaig vore que el bosc s'estava cremant. ..unes enormes flames ja vorejaven la major part de ma casa.

Vaig pensar en els veïns que viuen en les cases pròximes. Amb el pijama posat vaig eixir corrent cap a les tres cases dels porquets.

A pesar de que no érem massa bons amics els havia d'avisar del perill que corrien.

A l'arribar davant de la casa de palla, Vaig trucar per entrar, m'era molt urgent. Ell no em va voler atendre perquè pensava que el volia menjar.

Les flames s'acostaven més i més ...potser si bufara poguera evitar l'incendi de la casa. Vaig bufar i vaig bufar tan fort que vaig arribar a destrossar la casa. El porquet va eixir corrent sense adonar-se del foc.

Va fugir fins a entrar en la casa de fusta del seu germà. Em vaig acostar panteixant a la seua porta i vaig demanar que m'obriren. ..però era tan tossut com l'anterior porquet. El foc s'anava acostant perillosament i no hi havia una altra solució que bufar el més fort que poguera.

Vaig bufar i vaig bufar tan fort que vaig arribar a destrossar també esta casa. Els porquets van eixir corrent sense adonar-se del foc. Van fugir fins a entrar en la casa de rajoles del germà xicotet.

El foc ens va anar rodejant; la casa no corria perill però jo estava fora i ja començava a socarrar-me. Vaig demanar que em deixaren entrar. ..els tres porquets a l'uníson em cridaven que no, i que no. Vaig decidir entrar per la xemeneia. Mentre baixava, els porquets van pressentir la meua maniobra i van col·locar una gran olla amb aigua bullint al foc.

Al caure jo dins vaig notar un gran cremor i vaig eixir disparat com un coet per la xemeneia fins a aterrar en el xicotet estany del bosc. En açò van arribar els bombers i van anar controlant l'incendi.

Per sort vaig caure sobre una encoixinades algues. ..a causa de l'incendi va caure un tronc d'un gran arbre de la llacuna i així vaig poder eixir un poc contusionat i mullat- però sencer. Els porquets des de la finestra miraven el desenllaç final i pareixien penedits del seu comportament, però jo ja ho tenia decidit, vaig emigrar i me'n vaig anar a viure a un altre bosc, amb un altre veïns que foren amics.

· Avaluació:

Després de les activitats portades a terme farem una avaluació final per a professors i alumnes, a fi que analitzen si són realment dialogants.

Posteriorment es procedirà a realitzar una posada en comú per a vore com han viscut les diferents situacions de diàleg des del seu punt de vista.

Per al professorat:

Com a educadors/es hem d'avaluar la nostra capacitat de diàleg- freqüentment- per a poder transmetre-ho..

Fem una posada al punt sobre les següents situacions:

1. Preferisc interrompre per a deixar clar el meu punt de vista com més prompte millor.
2. Deixe al meu interlocutor amb desitjos de dialogar de nou amb mi.
3. Mesure les meues paraules evitant molestar o perjudicar .
4. Associe a la raó el poder econòmic o polític.
5. Mai sóc el primer a iniciar una conversació.
6. Accepte i compartisc gustos i opinions alienes.

7. Preferisc no saber la veritat si això m'ocasiona complicacions.
8. Sintonitze fàcilment amb el meu interlocutor valorant més el contingut de la seua conversa que la forma d'expressar-se.

9. Rectifique amb facilitat si m'equivoque.

10. Només m'agrada dialogar si el tema m'interessa.
11. Sóc atrevit i incisiu en les meues opinions i respostes.
12. Davant d'un interlocutor descontrolat i irritat, mantinc la calma fàcilment.
13. No sent curiositat per les persones ni per esbrinar la causa dels successos.
14. Sovint porte la veu cantant de la conversa i gaudeix amb ella.
15. Preferisc saber la veritat per dura i desagradable que me la presenten.

16. És un malson tindre que parlar.

17. Relativitze amb facilitat.

18. Sóc clarivalent, rarament dubte de les meues raons.

19. No em sent capaç de ser jutge ni censor.

20. Crec que escoltant aprenc inclús de més ignorant.

21. Valore les raons de tots, però recolze la llei del més fort.

22. No m'interessen les causes dels fets, només els efectes.
23. Creo que ha d'haver-hi un equilibri entre escoltar i parlar.
24. Sempre encert en les meues prediccions i tinc unes idees clares i convincents.
25. Opine que val la pena escoltar sempre encara que es tracte de coses infantils.
26. Accepte que tots tenim raó en part i opinions diverses.
27. M'interessen més les persones que les coses.
28. Em trauen de les casetes les persones que persistentment et porten la contra.
29. És preferible moralitzar que callar.
30. Crec que hi ha diàlegs de sords.

Ets una persona dialogant si has contestat afirmativament; 2-3-6-8-9-12-15-17-19-20-23-25-26-27.

Per a l'alumnat:

Autoavaluació: Sóc dialogant?

Respon a cada enunciat V o F segons siga Vertader o Fals.

1. Els meus companys han de tindre molt clar, quin és el meu punt de vista.
2. M'encanta que vulguen parlar amb mi de qualsevol cosa.
3. Em pose trist si, sense voler, molest amb les meues paraules.
4. Preferisc tindre raó abans que guanyar-me a un company.
5. Em dóna vergonya ser el primer a iniciar una conversació.
6. Si la veritat em porta complicacions, preferisc no saber-la.
7. Contacte amb rapidesa amb qualsevol company/a.
8. Reconec fàcilment els meus errors.
9. Qualsevol tema em va bé per a conversar .
10. Tinc facilitat per a fer callar a l'inoportú.
11. Si el meu company es posa agressiu o irònic, no perd la calma.
12. No sent curiositat per nada ni per ningú.
13. M'agrada ser el centre de la conversació.
14. No m'enfade perquè em diguen la veritat per desagradable que siga.
15. Sempre tinc raó.
16. No em sent capaç de jutjar a ningú.
17. Sempre puc aprendre dels altres.
18. Només em preocupa què ha ocorregut i no el perquè.
19. Si parlar és bo, saber escoltar és millor.

20. Em molesta que hi haja gent amb opinions tan dispars.
21. Em preocupen més les persones que les coses.
22. Em trau de les meues caselles el que sol emportar-me la contrària.

Ets molt dialogant si has qualificat de "V" els enunciats número: 2-3- 7- 8-9-11-14-16-17-19-21.

El professor/a també pot fer una avaluació general sobre el diàleg, observant 3 punts clau:

1. La capacitat per a escoltar els altres.

Per a saber escoltar és necessari:

- ~ Guardar silenci i posar atenció en el que diuen els altres.
- ~ Contrastar opinions.

2. Habilitat per a centrar el diàleg en un tema:

- ~ Parlar tots del mateix.
- ~ Dir el que pensem sobre el tema d'una forma breu.
- ~ Parlar guardant el torn de paraula.

3. Sinceritat en el diàleg:

~ Al parlar hem de contar el que creiem que és veritat, no podem inventar-nos nada.

~ Hem de comunicar el que realment pensem

TERCER CICLE

Al Tercer Cicle n'hi ha moltes activitats comuns a les del Segon Cicle per la qual cosa esmentem la relació d'aquestes activitats i exposem l'activitat no comuna.

1. **Educació per a la convivència**
2. **La diagonal**
5. **Contes d'ahir i d'avui**
6. **El globus**
7. **L'estrela**
8. **Tinc un nou amic**
9. **Es real o imaginari?**
10. **El que més m'agrada**

11. L'espill

12. **Hola!**

14. **Guia.**

15. **Les granotes**

16. **El gat i el ratolí**

19. L a captura del foc

20. Siguem amics

21. Regals immaterials

23. El tres porquets

24. DESFILADA DE **MODELS**

➤ **Desenrotllament:**

Tots els alumnes han de moure's al ritme d'una música amb un lliure en el cap.

- (a) Es marca un temps prudencial segons l'edat dels participants. Movent-se al so de la música han de desplaçar-se per tota la sala.

- (b) Si se'ls cau el llibre es converteixen en estàtues (poden comptabilitzar quant tarden en donar-els moviment de nou). Perquè l'estàtua puga reprendre la desfilada ha de ser auxiliada per un company que, amb astúcia i equilibri, se l'arregle i se'l pose una altra vegada en el cap, sense que a ell se li caiga el seu.
- (c) Conclòs el temps, es col·loquen en cercle i es comenta:
- ✘ Les vegades que t'han ajudat.
 - ✘ Les vegades que has ajudat als altres o t'has fet el despistat per por a convertir-se en estàtua.
 - ✘ Descriure els avantatges de no actuar individualment sinó cooperant, i també els riscos que correm.

IV. DESENVOLUPAMENT PERSONAL I SOCIAL.

4.2 PROGRAMA DE MILLORA DE L' AUTOESTIMA

1.INTRODUCCIÓ: QUÈ ÉS L'AUTOESTIMA. L'AUTOCONCEPTE.

L'autoestima és la percepció personal que té un individu sobre els seus propis mèrits i actituds; és el concepte que tenim de la nostra vàlua personal i de la nostra capacitat. Aquesta es construeix a partir de les persones que ens envolten, de les experiències, vivències i sentiments que es produeixen al llarg de totes les etapes de la vida; vet ací l'aspecte variable d'aquest valor. Les etapes més importants per a la seua adquisició són l'infantesa i l'adolescència. La visió que té la persona de sí mateixa, ve determinada per la valoració que han fet les persones més importants de la seua vida: pares i educadors/es.

Hem d'ensenyar a cada xiquet i xiqueta des de l'infància a descobrir al seu interior, el millor de la seua personalitat. Quant més el tractem com a ésser important i digne d'atenció i senta que és estimat i acceptat, millor autoconcepte tindrà.

La persona amb autoestima alta, es a dir, la persona que accepta les seues característiques físiques i psicològiques, és capaç d'afrontar qualsevol desafiament que se li presente.

L'autoestima és el punt de partida per al desenvolupament positiu de les relacions humanes, de l'aprenentatge, de la creativitat i de la responsabilitat personal.

2.-ORIGEN I EVOLUCIÓ DE L'AUTOCONCEPTE

El judici de valor que posseix una persona de si mateix no és innat; es construeix i evoluciona al llarg de la vida segons les valoracions rebudes a la família, l'escola, el medi social i també com a conseqüència de les pròpies experiències d'èxit i fracàs que haja tingut. Els pares són, en un principi els principals configuradors de l'autoestima dels seus fills i filles. El desenvolupament i maduració del coneixement de sí mateix és un procés interactiu persona-medi. Les persones significatives: pares, mestres... actuen en forma d'espill, reflectant el *quí sóc jo* del subjecte. La imatge personal reflectida en la valoració dels demés i la interpretació d'aquesta valoració formen l' autoconcepte, el qual anirà carregant-se de valor amb el temps i guiarà la forma de comportar-se.

En relació a l'edat, als primers anys, s'integren els aspectes de l'autoconcepte dels valors físics personals, i es forma amb l'increment de destresses: l'autovaloració del físic, les destresses d'autonomia i la socialització són part important al procés de maduració de l'autoestima. Les experiències escolars en forma d'èxits i fracassos, la valoració dels adults qualificats (pares i professors/es) i el grup d'amics, són elements decisius per a l'estabilitat del coneixement de si mateix.

A la preadolescència i adolescència, la recerca de la identitat personal es barreja amb els desitjos d'autoafirmació i independència dels adults, alhora que els necessita. Valora el grup d'iguals però necessita als adults per poder imitar-los. La maduració física canvia la seua imatge corporal i aquest nou autoconcepte el condiciona per a relacionar-se amb els companys/es d'un i altre sexe. En aquesta etapa, els èxits i fracassos escolars són percebuts com a condicionants de les seues expectatives d'èxit social, dels seus interesos i aspiracions professionals. Ací, l'autoestima acadèmica i professional interactuen decisivament.

L'autoestima és educable i no tan sols als primers anys, sinó durant tota la vida. Hem de tindre en compte com educadors/es que sòm, que és més fàcil modificar un aspecte de l'autoestima que no l'autoestima en general. Per tant, començar un procés de millora de l'autoestima acadèmica, de reconeixement social o bé de l'aspecte físic és un bon mètode per a iniciar un procés de canvi general de l'autovaloració. La millor manera d'iniciar aquest procés és treballar la valoració ambiental.

L'estratègia de valorar els intents o resultats dels alumnes, més que emetre judicis de valor pejoratius sobre comportaments no desitjables, permeteix l'alumne rebre un predomini de valoracions positives sobre les negatives. En conseqüència, el professor/a ha d'intentar que l'alumne/a perceba que les experiències d'èxit predominen sobre els fracassos (tècnica del reforç positiu).

3. TIPUS D'AUTOESTIMA

La persona emiteix directa o indirectament un judici de valor sobre sí mateixa en forma d'autoestima o menyspreu propi, en funció de la valoració que reb del medi, valoració que experimenta com a positiva o negativa.

Vet ací la base del concepte **d'autoestima baixa o pejorativa i autoestima alta o positiva.**

El nivell d'autoestima de les persones condiona el seu nivell d'aspiracions. Els alumnes amb baixa autoestima presenten menys atreviment en les seues aspiracions que els que tenen alta autoestima. Malgrat tot, en principi, ningú aspira al màxim nivell. En general, tothom somnia a ser més d'allò que és però ningú manifesta les seues aspiracions al màxim nivell possible.

Els alumnes amb baixa autoestima també tenen desitjos de superació, però aquests desitjos s'han d'interpretar de forma diferent. La seua precària situació no els permeteix lluitar directament per eixir del seu nivell de deteriore, no aspiren més que a evitar nous fracassos els quals els portaria a situacions de frustració.

Un xiquet o xiqueta amb molta autoestima...

...estarà orgullós/a dels seus èxits.

Mira què bé m'ha eixit el dibuix!

...actuarà amb independència.

Jo lliure les fitxes!

...assumirà responsabilitat amb

Jo m'encarregue de regar les plantes

...sabrà acceptar les frustracions.

És difícil muntar aquest mural però sé que ho puc fer.

...acceptarà nous desafiaments amb entusiasme.

Bé, la mestra ha dit que comencem demà amb les divisions!

...sentirà que és capaç d'influir demés.

Deixa'm que t'ensenye a jugar a allò en els que jo he après.

...mostrarà amplitud d'emocions i sentiments

M'agrada que Raül jugue amb mi i quan falta a l'escola li trobe a faltar.

Un xiquet o xiqueta amb poca autoestima...

...evitarà les situacions que li provoquen ansietat.

...menysprearà les seues capacitats naturals.

...sentirà que els demés no li valoren.

...culparà de la seua debilitat als demés.

...es deixarà influir amb facilitat pels demés.

...es posarà a la defensiva i es frustrarà fàcilment.

...tindrà sentiments d'impotència.

...tindrà estretor d'emocions i sentiments.
faces.

Avui no vull anar a escola; posaran un control molt difícil de llengua.

Mai dibuixe bé.

Mai volen jugar amb mi.

Com que no em vas dir ón era la granera no vaig poder agranar-ho.

Sé que no ho havia d'haver fet però em digueren que no m'atreviria.

Si l'avió no vola, jo no en tinc la culpa; vaig a trencar-lo.

No sé on són les tisores. On és el pegament? Aquest llibre no és el que busque. Així no podré mai acabar el treball.

No m'importa; em dona igual el que

4.AUTOESTIMA I COMPORTAMENT ESCOLAR

Un dels factors més importats a l'hora de tindre èxit al col·legi és l'autoestima. Un xiquet o xiqueta amb intel·ligència superior a la mitja i molt poca autoestima pot anar justa quant als resultats o rendiment acadèmic. Altre xiquet o xiqueta amb intel·ligència mitjana però amb bona autoestima podria obtindre resultats excepcionals. El xiquet i xiqueta amb baixa autoestima no troba moltes satisfaccions al col·legi; de seguida perd la motivació i l'interés, i en canvi, gasta bona part de les seues energies en els aspectes els quals tenen relació amb els sentiments vers si mateix: problemes, temors i ansietats. D'aquesta manera, dedica a les feines escolars una atenció mínima. Sovint, l'autoestima es reforça amb les experiències escolars i per això produeixen una ansietat amb la qual el xiquet/a lluita contínuament. La manca d'autoestima els condueix a obtindre resultats insatisfactoris i aquests, al mateix temps els indueix a minusvalorar-se, a tindre menys estima per sí mateix. Aquest cercle viciós es torna difícil de desfer segons passa el temps. El paper del professor i la professora, a classe, el clima de les relacions entre iguals i les experiències d'èxits o de fracàs acadèmic, determinen l'autoconcepte. L'escola influeix sobre la imatge que els xiquets i xiquetes es formen de si mateixos. El medi escolar estableix interrelacions, en les quals, els individus s'avaluen uns a altres: el professorat jutja l'alumnat, aquests es jutgen entre sí i els professors i professores...

L'autoconcepte relacionat amb el rendiment escolar està determinat per les experiències personals d'èxit o fracàs, pels resultats del seu aprenentatge i per les valoracions, comentaris, informacions i qualificacions que reb dels demés al context escolar.

És evident la correlació entre autoconcepte i rendiment escolar.

Per altra banda, pel que fa a les relacions personals (família, professorat, companys/es), un xiquet o xiqueta amb bona autoestima sol mantindre bones relacions amb els altres; aquestes relacions són recíproques, perquè als xiquets/es els agrada relacionar-se amb gent amb la qual manté relació agradable. Pel contrari, un xiquet/a amb baixa autoestima és normalment agressiu o

reservat en les seues relacions i tal cosa li produeix poca satisfacció en els demés, cosa que fa més difícil encara l'establiment de noves relacions.

Per al xiquet i xiqueta amb baixa autoestima, les relacions personals tenen força importància: busca en els demés el recolzament i l'aprovació que troba en sí mateix.

5.-OBJECTIU DEL PROGRAMA

L'objectiu general del programa és millorar l'autoestima; per aquest motiu, no es busca tant avaluar el nivell d'autoestima de l'alumnat com **conèixer, en la interacció professorat-alumnat, els factors que influeixen** de forma negativa o positiva en la formació d'aquest concepte per poder millorar-ne.

Amb aquest programa d'educació de l'autoestima es pretén ajudar al professorat a que en la seua funció docent, a classe, ajude als seus alumnes a millorar el concepte de si mateix i actuar en conseqüència. Pretenem, per tant, aconseguir que tots els alumnes avancen cap a nivells d'autoestima alta.

Per a fomentar-ne intentarem desenvolupar les següents actituds i conductes, com per exemple:

- Resaltar les qualitats positives per afavorir l'autosuperació.
- Manifestar les qualitats positives dels companys i companyes.
- Valorar les actituds positives d'un alumne o alumna davant del grup.
- Veure la part positiva de cada situació.
- Descobrir la capacitat de superació de cada persona.
- Emprar l'elogi (reforç positiu) sistemàticament des dels cursos més baixos fins als més alts, fent judicis positius i evitant els negatius.
- Evitar comparacions i ressaltant els èxits.
- Comprometre l'alumnat en l'establiment dels fins i objectius que han d'assolir .
- Comprovar i revisar els treballs i exercicis que realitzen.
- Proposar l'alumnat tasques adients a les seues capacitats i possibilitats reals, per a que puguen tindre èxit als seus treballs; ajudant-los a seleccionar experiències que comporten un desafiament, i que puguen resoldre satisfactòriament.
- Respectar i emprar les idees de l'alumnat.

LA IMPORTÀNCIA DE L'AUTOESTIMA INFANTIL

Tots sabem que l'autoestima en els adults és necessària per al bon desenvolupament de la nostra personalitat, però hem de tenir en compte que aquesta ha de començar a treballar en la infància. Les edats més importants per al desenvolupament de l'autoestima estan situades entre els primers anys. Constantment la nostra autoestima es veu afectada per les experiències i exigències que reben del món exterior. Un nen/a necessita tenir una altra autoestima. Aquesta es construeix a través d'un procés d'interiorització que es va modelant al llarg de tota la vida i que va augmentant i disminuint. Durant els primers anys de la nostra vida i sobretot en l'adolescència és quan més vulnerables som i és aquí on s'ha de treballar amb més intensitat. Si ho aconseguim el nen /a tindrà més confiança, més interès i serà més positiu en tots els aspectes. Si això ve acompanyat d'una mostra d'afecte per

part de les famílies i professors/es, el nen/a tindrà molt camí recorregut. El nen/a que no sent que es valorat pels adults (famílies, professors/es) pot desenvolupar por, angoixa, dolor, indecisió, descoratjament, mandra, entre altres.

La millor manera és ajudar-lo a desenvolupar l'autoestima. És dintre del nucli familiar, principal factor que influeix en l'autoestima, on el nen/avan creixent i formant la seua personalitat. El que la família pensa i sobretot el que exterioritza és bàsic.

COM PODEM ESTIMULAR L'AUTOESTIMA DELS NOSTRES PETITS?

- ❖ Donant-li més responsabilitats. És important que ell senti que és particip i responsable de tasques dins l'ambient escolar, crear compromisos que l'ajudin a la interacció amb la resta dels companys/es. Que aquest desenvolupament de tasques li serveixi com aprenentatge, i que es generi en un ambient càlid.
- ❖ Oferir-li la possibilitat que prengui decisions i que sigui útil resolent algun problema que es planteja en el dia a dia. Donar-li la confiança necessària perquè pugui veure les seues capacitats i habilitats.
- ❖ Reforçant positivament les conductes que realitza correctament, mostrant-li allò que ha fet bé i sobretot fer-li saber ja sigui amb paraules o amb premis. Aquest, sovint, juguen un paper molt important en l'educació dels xiquets i xiquetes, però cal tenir en compte que no es pot fer servir en excés aquest recurs ja que deixa de tenir efectivitat i així no transmetem els valors adequats als nostres alumnes. Ha de saber que la majoria de vegades les coses es fan perquè són necessàries i no per obtenir alguna cosa a canvi.
- ❖ Hem d'ajudar-lo a comprendre que dels errors també s'aprén i que de cada error que pugui cometre ha de saber que els adults (pares, professors/es) estan donant-li suport i que la pròxima vegada ja coneixerem que és el que no hem de fer. De res servirà culpabilitzar-lo, el millor serà animar-lo i ajudar-lo a que s'esforci una mica més la pròxima vegada. així podrem ensenyar-li a resoldre adequadament el conflicte i això els servirà perquè no torne a cometre els mateixos errors.

Tots aquest reforços són necessaris amb unes pautes i límits que els xiquets/es han de tenir clarificats des del principi. Establir una autodisciplina posant límits clars, ensenyar-li que els seus actes tenen conseqüències, així es reforça allò positiu però tenint en compte que ell ha de tenir present que han de conèixer les conseqüències dels seus actes.

JOCS PER A FOMENTAR L'AUTOESTIMA A L'AULA

- Utilitzar un llenguatge positiu i fer que l'alumne es senti valuós pel que fa és essencial per al seu desenvolupament.
- No cal fer coses molt complicades, de vegades n'hi ha prou amb consells xicotets i quotidians aplicats de manera constant. Una cosa tan bàsica com reconèixer les qualitats dels xiquets/es. “Tenim tendència a centrar-nos en el negatiu, per corregir” I no caure en el que els experts anomenen profecies autocomplertes: “No seràs capaç”, “Ets un pesat”... L'interpelat, efectivament, acaba per no ser capaç i ser un pesat. “Un bon professor sap potenciar l'autoestima dels seus alumnes elogiant els xicotets progressos i esforços realitzats; per això ha d'usar un llenguatge positiu, fer que cada alumne se senta valuós pel que és, pel que sent i pel que fa”
- Recomanacions:

Ajudar al desenvolupament d'aptituds que el xiquet o xiqueta tinga.
Fomentar la comunicació.
Treballar hàbits d'estudi.
Fugir de les comparacions i etiquetes

Evitar ressaltar les qualitats negatives davant d'altres xiquets/es o adults.

Criticar de manera constructiva els treballs realitzats.

El joc és “primordial per al desenvolupament de l'autoestima del xiquet/a”. A continuació proposem alguns:

★ Cartells amb autoconceptes

El professor col·loca en diferents parts de la classe cartells amb qualitats acadèmiques, socials o físiques. “Sóc simpàtic”, “Jugue molt bé al futbol”, “Sóc llest”. Els cartells són com els d'algunes publicitats, amb xicotetes pestanyes amb telèfon de l'anunciant en la sua part inferior. Els xiquets/es corren cap al cartell que creuen que els defineix millor, agafen una de les seues pestanyes i l'apeguen en un dibuix d'ells mateixos que prèviament han realitzat.

★ La cadira calenta

Un alumne s'asseu en una cadira i la resta va passant per davant dient-li què li agrada d'ell o ella, o què li fa sentir bé. Veiem com alguns es posen rojos o se senten incòmodes; no estan acostumats que els diguen coses positives.

★ Joc de les estàtues

Serveix per treballar les emocions. Mentre sona la música, els xiquets ballen; quan per, cadascú ha de quedar-se quiet, reflectint una emoció a la cara, i els companys han d'endevinar de quina emoció es tracta.

★ Repartiment d'estrelles

Els alumnes s'asseuen a terra, en cercle. El mestre diu alguna cosa positiva de cada un alhora que li dóna una estrella de paper adhesiu. Al llarg de la sessió, cada xiquet/a ha de dir alguna cosa positiva dels companys que té a cada costat mentre li dóna una estrella. “El fonament és pensar en el que diem als altres, el que ens diuen i el que sentim”

★ Caixa dels tresor ocult

El docent amaga un espill en una caixa i explica que hi ha un tresor únic. “Generarem així expectativa”. Els alumnes obriran la caixa d'un en un, sense dir a ningú el que conté. Al final, el professor els demanarà que diguen en veu alta què tresor han vist, i els preguntarà per allò que ells creuen que els fa únics i especials, irrepetibles, meravellosos.

★ El protagonista de la setmana o del dia.

★ El entierro del no puedo

★ El faro

★ Medallas

★ Què diem de nosaltres

- ★ **Jo sóc**
- ★ **Fitxa de qualitats**
- ★ **Què t'agrada de mi**
- ★ **Que alcen la mà tots els que...**
- ★ **Escollim**
- ★ **Verd o roig**
- ★ **De qui és cada objecte**
- ★ **Qualitats i valors**
- ★ **EL CONTE COM A RECURS**
- ★ ...
- ★ ...

BIBLIOGRAFIA.

- “Programa sentir y pensar“ . Editorial SM

IV. DESENVOLUPAMENT PERSONAL I SOCIAL.

4.3 EDUCACIÓ EN VALORS

L'acció tutorial es situa en el primer nivell d'orientació i forma el conjunt d'actuacions realitzades pel professorat per desenvolupar una educació integral i personalitzada

S'entén l'aprenentatge com a construcció personal, una activitat interna de l'alumne per la qual les seves concepcions prèvies entren en conflicte i canvien per donar lloc a noves realitats progressivament complexes.

Quan aprenem construïm la realitat interactuant amb un conjunt d'elements que componen l'ambient d'aprenentatge: mestres, companys, materials, activitats i aspectes institucionals.

Per això, aprendre és una construcció social i no només personal que compromet tots els aspectes de la personalitat: el pensament, els hàbits, les actituds i valors, la capacitat de relació personal, la motivació i la pròpia personalitat. El professorat ha de tenir en compte tots aquests elements que conformen l'activitat d'aprendre.

En aquest model tot professor / a és tutor / a i, la tutoria és una funció docent. Ensenyar és ajudar a aprendre i per a això es requereix un bon coneixement de l'alumnat, de les seves idees prèvies, del que pot aprendre, del seu estil d'aprenentatge, etc. La classe no pot ser ja una situació unidireccional, sinó interactiva, en la qual el maneig de la relació amb l'alumnat i dels alumnes entre si, forma part de la qualitat de la docència que s'imparteix

Des d'un plantejament educatiu integral i altament personalitzat, la funció Tutorial i la docent es fonen, ja que aquesta abasta a l'anterior des d'uns continguts que acullen el conceptual, però també ho procedimental i les actituds, valors i normes envers l'alumnat amb capacitats i interessos diferents.

La Funció Tutorial no és així alguna cosa complementari, sinó el resultat d'una millor qualitat de l'ensenyament, en el sentit de millor s'ajusti a les necessitats educatives de l'alumnat, i al seu heterogeneïtat natural.

La tutoria inclou processos d'aprenentatge i com a tal té uns continguts propis, "Aprendre a aprendre i a pensar", "Aprendre a triar i prendre decisions", "Aprendre a conviure i a ser persona", i "Aprendre a innovar i emprendre".

La tutoria, a més de treballar el desenvolupament d'aquestes competències de forma més intencionada té la funció de coordinar i dinamitzar en aquelles competències educatives que són comuns en totes les àrees, col·laborant amb tots els agents implicats en la comunitat educativa.

Per desenvolupar aquests objectius, tenim una proposta denominada Pla d'Orientació, Acció

Tutorial i educació en valors, forma part del Projecte Educatiu del centre i es desenvolupa en unes programacions trimestrals on es determinen les activitats a realitzar.

En relació a l'educació en valors, des de la Comissió de Coordinació Pedagògica es proposen els valors a treballar al centre segons els establerts en el Projecte Educatiu. Per ensenyar valors utilitzem la següent seqüència: Explicació del valor, exemplificacions en situacions de la vida quotidiana relacionades amb els iguals, a casa i a l'escola. Es seleccionen frases i petits textos per treballar a classe i s'elaboren cartells al·lusius al valor. Es proposen curtsmetratges i pel·lícules per analitzar el valor i els contravalors i des del pla de lectura, se seleccionen llibres per a les famílies i lectures per a l'aula.

Es programen altres activitats on participa tot el centre tenint en compte la Setmana Cultural i el Pla de Lectura. Les activitats del Carnestoltes el Dia del Llibre, La Setmana Cultural, el Dia de la Pau, el Nadal i les sortides educatives a l'entorn ofereixen interessants continguts per treballar la tutoria i els valors.

El següent enllaç aporta les fitxes de cinema i lectures que tracten sobre els següents valors del nostre projecte educatiu:

<http://ceip-alfonsovi.centros.castillalamancha.es/content/la-acci%C3%B3n-tutorial-y-la-educaci%C3%B3n-en-valores>

Autonomia, empatia, solidaritat, tolerància, assertivitat, pau, respecte, responsabilitat, autoestima, creativitat, optimisme, respecte al medi ambient.

Estratègies utilitzades per treballar l'Educació en valors.

En la pràctica de l'aula, un plantejament d'Educació en valors exigeix del mestre/a individualment:

- Tractar els alumnes amb amor i respecte, donar un bon exemple, manifestar conductes prosocials i corregir les accions perjudicials amb orientacions personals i debats de tota mena.
- Crear una comunitat moral i ajudar els estudiants a conèixer cadascun de nosaltres com a persones, respectar-los i cuidar-los, i sentir-se com a membre del grup sobre el qual es té responsabilitat.
- Practicar la disciplina moral usant la creació i compliment de les regles del funcionament de l'aula com a oportunitats per promoure el raonament moral, el compliment voluntari de les regles i el respecte cap als altres.
- Crear un clima democràtic en classe, implicant els estudiants perquè adoptin les decisions en

col·laboració els uns amb els altres i perquè es responsabilitzin a fer de la classe un bon lloc on estar i aprendre.

-Ensenyar els valors a través del currículum fent ús dels rics continguts ètics de la disciplines com un vehicle per ensenyar valors o examinar qüestions morals.

-Usar l'aprenentatge cooperatiu per desenvolupar l'estima d'uns estudiants per altres, la perspectiva social i l'habilitat de treballar amb els altres objectius comuns.

-Desenvolupar les consciència de superació i promoure en els estudiants la valoració de l'aprenentatge, la capacitat per al treball dur i el convenciment del sentit públic del treball com una cosa que afecta la vida dels altres.

-Estimular la reflexió moral a través de lectures, investigacions, assajos escrits, discussions, debats ,...

-Ensenyar a resoldre conflictes perquè els estudiants adquireixin les habilitats morals bàsiques per solucionar els conflictes justament i sense recórrer a la força.

A més a més aquesta concepció de l'Educació en Valors considera que l'escola és una realitat total i, per això mateix, cal promoure les bones relacions entre les diferents aules, usar models positius per inspirar conductes altruistes i facilitar oportunitats perquè cada nivell d'escolarització treballi per a la millora de l'escola.

És convenient també associar als pares i a la comunitat social en l'Educació en Valors, fent veure els pares que l'escola els considera els primers i més importants educadors morals dels seus fills, i donar als pares orientacions específiques perquè els reforcin en la família, els valors que l'escola tracta d'ensenyar.

V.- EL PROCÉS D'AVALUACIÓ

- **Decret 108/14, 4 de juliol**
- **Decret 88/17, 7 de juliol (modifica a l' anterior)**

5.1.- INTRODUCCIÓ

L'etapa que ens ocupa i, en realitat, tot l'ensenyament obligatori, ha de garantir el respecte a la **inclusió** i afavorir que cada persona desenvolupe les seves capacitats.

Si haguéssim de resumir la finalitat de l'ensenyament obligatori en un sol objectiu, aquest seria, sens dubte, contribuir al procés formatiu de persones amb esperit crític i creatiu, capaços de **desenvolupar-se** amb progressiva autonomia, tant en la vida pública com en la privada.

S'avaluen tant els aprenentatges dels alumnes com els processos mateixos d'ensenyament **i les seues competències**. La informació que subministra l'avaluació ha de servir per analitzar la intervenció educativa i, si és necessari, modificar-la. En aquest sentit, no s'ha de confondre l'avaluació amb la qualificació, encara que ambdues estiguen relacionades.

Ha de ser formativa, reguladora i orientadora del procés educatiu.

L'avaluació, ha de generar una informació global que ha de ser útil, significativa i continuada, tant a l'educador com als escolars i als seus pares, **mares** o tutors/**es**:

- Al professor per ajustar la seua actuació en el procés d'ensenyament-aprenentatge, orientant-lo, reforçant els continguts insuficientment adquirits per l'alumnat i realitzant les adaptacions curriculars necessàries.
- Al centre a la presa de decisions sobre la seua organització, funcionament intern i promoció de l'alumnat.
- Al propi alumnat i a les famílies perquè els correspon per dret aquesta informació.

5.2.-Criteris de promoció.

1. **En el segon trimestre** de cada **curs**, en el context del procés d'avaluació contínua, el tutor/a (juntament amb els docents que que l'imparteixen classes) adoptarà les decisions corresponents sobre la promoció de l'alumnat o la seua permanència en el mateix **curs**. **Es** considerant especialment la informació i l'opinió de la mestra o mestre tutor, amb l'assessorament, si és el cas, del corresponent **servei** psicopedagògic escolar o gabinet psicopedagògic autoritzat. **La previsió s'haurà fet a final del segon trimestre.**
2. L'alumnat accedirà al **curs** següent sempre que es considere, d'acord amb els criteris d'avaluació de les diferents àrees, que ha aconseguit el **desenvolupament** corresponent de les competències bàsiques i l'adequat grau de maduresa.
3. Així mateix, accedirà al cicle següent l'alumnat amb avaluació negativa en alguna de les àrees, sempre que els aprenentatges no aconseguits no li impedisquen seguir amb aprofitament el nou **curs**.
4. L'alumnat que accedisca a un cicle amb avaluació negativa en alguna de les àrees del **curs**

precedents, rebrà els suports necessaris per a la recuperació d'estes. A este efecte, les programacions didàctiques de cada àrea inclouran activitats destinades a l'adquisició dels dits aprenentatges. Els centres docents adoptaran mesures organitzatives per a facilitar el **desenvolupament d'aquestes** activitats.

5. L'alumnat que no complisca les condicions assenyalades en els punts 2 i 3 d'este apartat romandrà un any més en el mateix **curs** perquè puga superar les dificultats d'aprenentatge. La decisió que una alumna o alumne romanga un any més en el mateix **curs** podrà adoptar-se una sola vegada al llarg de l'educació primària **i una segona vegada de forma extraordinària**. Esta mesura anirà acompanyada d'un pla específic de reforç o recuperació **de les àrees instrumentals**. El professorat del grup elaborarà estos plans específics d'acord amb els criteris establits pel claustre de professors i amb l'assessorament del corresponent **servei** psicopedagògic escolar o gabinet psicopedagògic autoritzat.
6. El centre adoptarà les mesures organitzatives adequades perquè la permanència un any més en el mateix **curs** s'oriente a la superació de les dificultats detectades, d'acord amb els plans específics.
7. En l'última sessió d'avaluació de **sisé**, en el context del procés d'avaluació contínua, el professorat del grup promocionarà a l'educació secundària obligatòria l'alumnat que haja aconseguit el **desenvolupament** corresponent de les competències bàsiques i l'adequat grau de maduresa, per haver superat totes les àrees.
8. Així mateix, promocionarà a l'educació secundària obligatòria l'alumnat amb avaluació negativa en alguna de les àrees, sempre que els aprenentatges no aconseguits no li impedisquen seguir amb aprofitament la nova etapa.
9. En tot cas, si en finalitzar **l'etapa d'Educació Primària** els aprenentatges de l'alumna o alumne li impedeixen la seua possibilitat de promoció a l'educació secundària obligatòria, haurà de romandre un any més en **l'últim curs**, si no s'han esgotat les mesures establides en els apartats 4, 5 i 6.

Els resultats de l'avaluació del progrés de l'alumnat en el seu aprenentatge en cada àrea s'expressaran en els termes següents: Excel·lent (SB, **9,10**), Notable (NT, **7,8**), Bé (BI, **6**), Suficient (SU, **5**), Insuficient (IN, **1, 2, 3, 4**), considerant-se qualificació negativa l'insuficient, i positives totes les altres. També en l'última avaluació del tercer cicle es pot considerar MH (11,12) per optar als premis extraordinaris.

Criteris de promoció: RD 126/2014 de 28 de febrer: art.11 i art 12.1, annex I, II i III.

Criteris d'avaluació de cada cicle i àrea.

Document annex de criteris d'avaluació, per àrees i **nivells**.

5.3.- OBJECTE DE L'AVALUACIÓ.

El sentit de l'avaluació és el d'obtenir un coneixement major de totes les variables que

intervenien en el procés educatiu, de manera que es puguin adoptar de forma col·lectiva decisions per al seu ajust i/o reorientació.

Per tant, haurà de ser objecte d'avaluació:

- . La tasca docent.
- . La planificació de les activitats exercides en classe i en el procés d'aprenentatge.
- . La dinàmica de l'aula i del centre.
- . El grau d'adquisició de **les competències bàsiques**, per part de cada escolar. Aquest és el que desenvoluparem en el nostre Pla d'Acció Tutorial.

5.4.- OBJECTIUS DE L'AVALUACIÓ.-

a) Amb l'alumnat.

- Efectuar un seguiment dels processos d'aprenentatge per detectar les dificultats i les necessitats especials.
- Coordinar el procés avaluador i assessorar sobre la seva promoció d'un **curs** a un altre.
- Fomentar en el grup actituds participatives , de suport i **d'inclusió**.

b) Amb el professorat:

- Coordinar l'ajust de programacions en el grup d'alumnes, especialment pel que fa a les respostes educatives davant necessitats especials i/o de suport.
- Coordinar el procés que **duu** a terme tot el professorat del seu grup-classe, així com la informació sobre els alumnes que tenen diversos professors/es.

c) Amb les famílies :

- Informar **a les famílies** de tots aquells afers que afectin l'avaluació dels seus fills/es, en cada moment que es crega convenient.
- Informar-los trimestralment per escrit sobre l'avaluació.
- Implicar els pares/mares en activitats de suport i orientació dels seus fills/es.

5.5.- TIPUS D'AVALUACIÓ.-

- **Avaluació Inicial**, que proporciona dades sobre els coneixements previs dels alumnes per decidir el nivell en què han de desenvolupar-se els nous continguts d'ensenyament i les relacions que han d'establir-se entre ells.

La seva finalitat és conèixer el punt de partida tant del procés per planificar-lo com dels propis alumnes, per oferir estratègies, activitats i recursos per desenvolupar el procés d'aprenentatge. S'utilitzaran els instruments següents:

Informació del tutor/a del nivell anterior, recollida en els informes individuals i en la fitxa de traspàs del grup. **Si és necessari reunió amb el tutor/ra anterior i proves finals d'etapa.**

Avaluació dels continguts adquirits en el **curs** anterior.

Avaluació **inicial**. Amb la resta de professorat que intervé en el grup per a la recollida de dades.

Intercanvi d'informació amb **les famílies** de l'alumnat, mitjançant entrevista personal i reunió de

principi de curs amb les famílies.

L'avaluació inicial de 1r de Primària és la mateixa que la final de 5 anys, elaborada i consensuada per Infantil i Primària i especialistes de PT i AL.

Es farà a l'inici de 1r, 3r i 5é o quan els alumnes/as canvien de tutor/ra.

- **Contínua i Formativa.** Avaluació tant dels continguts adquirits com del procés. L'objectiu, per tant no és únicament conèixer els errors sinó també corregir-los per millorar l'aprenentatge. Per a això és necessari **seqüenciar** el curs i les matèries de manera que els continguts i objectius quedin clarament especificats. S'utilitza el procés d'avaluació com a base per prendre decisions pedagògiques encaminades a guiar l'aprenentatge de **l' alumnat**.

En aquest sentit l'avaluació es basarà en:

*Observació d'actituds, comportament, treball, realització de tasques a casa i en classe, autocorrecció,...

*Proves i/o controls.

* Revisió de treballs i quaderns.

*Modificació i/o ajust de continguts o programació.

***A classe l' alumnat també s'avaluen segons el tipus d'activitat.**

- **Final.** Amb l'equip **docent de nivell** per proposar la promoció d'alumnat, d'acord amb els criteris establerts.

A Infantil 5 anys es realitza una prova que serà la mateixa que la inicial de 1r de Primària.

5.6.- DISSENY DEL PROCÉS

- **Reunions de coordinació** entre professorat del mateix nivell per a:
 - Concretar en cada avaluació els criteris d'avaluació positiva, dels continguts treballats durant el període, **tenint en compte les competències educatives**.
 - Completar les plantilles d'avaluació **a ITACA**.
 - Valoració dels resultats.

- **Sessions d'avaluació** amb tot l'equip de professorat del grup **i cap d'estudis**.

En elles se sol discutir sobre els alumnes, però també s'han d'analitzar les causes dels problemes d'aprenentatge, incloent tots els factors que intervenen en el procés educatiu: actitud del professorat, tipus de programació, metodologia, materials i recursos, organització de l'aula i/o del centre, tipus de comunicació, etc.; aportant propostes positives que milloren els resultats i prenent acords sobre les propostes a aplicar.

Es fa així mateix una valoració i un informe trimestral sobre la convivència.

Periodicitat.

- Al final del primer mes des de l'inici de les classes lectives, per analitzar l'avaluació inicial.
- Al final del 1r i 2n trimestre:
 - Com a avaluació de cada grup.
- Al final del curs escolar i 3r trimestre:
 - Com a avaluació sumativa i elaboració de l'informe final de cada alumne/a.

- Elaboració de la memòria final de curs.

Consideracions prèvies a les sessions d'avaluació:

Cada mestre/a elaborarà un guió per a la sessió d'avaluació : evolució dels aprenentatges, actituds i comportaments de l'alumnat, resultats acadèmics, incidències, etc.

- **Valoració dels resultats.** En reunions **docents** i, posteriorment de claustre, s'analitzen els resultats obtinguts en cada grup, considerant tots els incidents, condicionants, característiques del grup, etc. Al mateix temps es considera si fos necessari prendre mesures, reajustar metodologia, programació o sessions i grups de suport. Els acords presos, junt amb la informació dels resultats es transmet al Consell Escolar del Centre, **de forma oral i per escrit (per correu electrònic)**
- **Adaptació de les sessions de reforços** o suports a l'alumnat, segons els resultats de l'avaluació **s'ajusten al grup els suports**. Tot això en reunió de la Comissió de Coordinació Pedagògica i segons les propostes dels **equips docents**.

5.7.- INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ.-

Els instruments d'avaluació han de ser variats, han de donar informació concreta del que es pretén avaluar, han d'utilitzar els mateixos codis, han de ser aplicables en situacions més o menys estructurades de l'activitat escolar i han de permetre avaluar la transferència dels aprenentatges a contextos distints d'aquells en què s'han adquirit. Assenyalem els següents instruments i procediments d'avaluació:

Proves específiques:

Proves objectives, **per continguts i per competències**.
Controls individuals
Interpretació de dades.
Exposició d'un tema.

Observació sistemàtica: Tenint en compte:

Pautes d'observació.
Qüestionaris d'avaluació.
Registres anecdòtics.
Diaris de classe.

.Relació personal:

Entrevistes.
Observació de pautes relacionals.
Posades en comú.
Assemblees. Debats.

.Anàlisi de treball dels alumnes.

Quaderns de treball.
Monografies i resums.
Expressió en diferents àrees (llenguatge, plàstica, música, dramatització...)

Investigacions.
Utilització de les TIC

Autoavaluació.

És un instrument útil al mestre/a a l'hora de fer les seves valoracions. Per a això és imprescindible que l'alumne/a sàpiga:

- . què és el que treballarà,
- . amb quines tècniques,
- . el grau de profunditat,
- . quin és l'objectiu que es pretén aconseguir.
- . **ponderació de les notes per a obtindre la nota final**

. Coavaluació.

En la coavaluació s'obtenen dades referides a la participació de tots els membres en el treball, a la repartició de tasques, a la responsabilitat sobre aquestes, grau d'implicació de cada membre del grup, a la satisfacció obtinguda i a aquelles consideracions particulars que el grup crega convenient ressenyar.

5.8.- INFORMACIÓ

- **A les famílies:**
 1. Criteris d'avaluació del **nivell, reflectits a les programacions d'aula.**
 2. En assemblees, trimestralment, al final de cada període avaluat, els hi facilita:
 - L'informe o butlletí de notes.
 - Els objectius aconseguits, així com els criteris d'avaluació tinguts en compte.
 - Mesures a prendre, si fos necessari, segons els objectius aconseguits.
 3. El **nivell i/o cap d'estudis** acordarà l'ordre del dia d'aquestes reunions amb famílies.
- **A l'alumnat:** En sessions de tutoria o assemblea de classe, el professor/a amb el seu grup-classe ha d'informar dels criteris d'avaluació, fent una anàlisi dels resultats de l'avaluació: problemes observats pel grup respecte a la dinàmica de l'aula, actituds, ritme de treball i responsabilitat en l'estudi, implicant al grup en la solució de problemes i en la millora dels resultats. **Abans de cada control, prova, treball, se'ls explica què i com s'avalua.**
- **Anàlisi de resultats i valoració de cada avaluació:** Després de cada període avaluat s'analitzen els resultats obtinguts segons els criteris establerts en reunions de Cicle, Claustre i Consell Escolar.

5.9.- DOCUMENTS D'AVALUACIÓ I SEGUIMENT.

OFICIALS

1. Els documents oficials que han d'utilitzar-se en el procés d'avaluació per a l'educació

primària són:

- L'expedient acadèmic.
- L'historial acadèmic d'educació primària.
- L'informe personal per trasllat.
- L'informe d'aprenentatge quan s'acaba etapa o es trasllade de centre amb cicle conclòs.
- Les actes d'avaluació.
- **Document de traspàs de tutoria.**
- **Document d'adaptació curricular no significativa (si necessita)**
- **Document d'adaptació curricular significativa (si necessita)**

2. D'estos, l'historial acadèmic d'educació primària i l'informe personal per trasllat/informe d'aprenentatge, a què es referix el punt anterior, constituïxen els documents bàsics que garantixen la mobilitat de l'alumnat.
3. Quan els documents bàsics d'avaluació hagen de produir efectes fora de la Comunitat Valenciana, caldrà ajustar-se al que disposa l'article 36.3 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú.
4. La Conselleria competent en matèria d'educació podrà establir la centralització electrònica dels expedients acadèmics, sense que supose una subrogació de les facultats inherents a la secretaria dels centres.
 - Butlletins informatius dels alumnes i les alumnes
 - Avaluació inicial.
 - Actes amb els continguts i acords de les sessions d'avaluació.
 - **Plantilles amb gràfiques i estadístiques.**
 - **Full del traspàs de tutoria.**
 - **Pla individual de repetidors i suport de cicle.**
 - **Protocol de seguiment del alumnes que assisteixen al aula de P.T.**
 - **Reunions.**

VI. Tècniques d'Estudi

1. PLANTEJAMENT INICIAL

1.1 Com estudien els nostres alumnes?

2. ASPECTES A TINDRE EN COMPTE

2.1 L'autoconcepte com a factor de seguretat personal.

2.2 La planificació

2.3 Hàbits d'estudi i treball intel·lectual

2.4 El paper de la voluntat

2.5 Condicionants d'orde material

2.6 Col·laboració de la família

3. LES TÈCNiques D'ESTUDI EN EL PROJECTE CURRICULAR I EDUCATIU DEL CENTRE.

3.1 Continguts de les tècniques d'estudi en Educació Primària

3.2 Criteris per a introduir un hàbit o Tècnica d'Estudi en un cicle o nivell educatiu

3.3 Programació de les Tècniques d'Estudi

3.4 Com introduir les Tècniques d'Estudi en el Currículum

4. TÈCNiques PRÒPIAMENT DITES

4.1 Lectura veloç i comprensiva

4.2 Arreplegada d'informació

4.3 Tècnica d'anàlisi per a comprendre i aprendre textos

4.4 Les tècniques de síntesi

4.5 La memorització

4.6 Tècniques d'expressió oral

4.7 Tècniques d'expressió escrita

5. BIBLIOGRAFIA

6. WEBGRAFIA

7. RECURSOS

1. PLANTEJAMENT INICIAL

1.1 Com estudien els nostres alumnes?

- a) Llegint diverses vegades, pregunta a pregunta intentant memoritzar tot.
- b) Després de llegir un tema diverses vegades, sense arribar a tindre una visió global i sense entendre-ho, passen a fer un esquema.

Davant d'esta situació ens trobem amb alumnes que:

- No s'assabenten de les explicacions.
- No comprenen el que estudien.
- No tenen interès per l'aprenentatge.
- S'avorreixen en classe.

Un dels recursos que poden ajudar a solucionar o millorar les dificultats anteriors és el d'oferir els mitjans per a:

- Estudiar més ràpidament i economitzar temps.
- Comprendre millor les idees d'un text.
- Accedir a nombre més gran de coses i amb més profunditat.
- Potenciar l'autoaprenentatge.

2. ASPECTES A TINDRE EN COMPTE

2.1.- L'autoconcepte com a factor de seguretat personal.

El resultat de l'èxit i fracàs de les pròpies experiències, les actituds i opinions de les persones més significatives (medi familiar, social i escolar) condicionen excessivament l'autoestima de l'alumne.

2.2.- La planificació

2.2.1.- Avantatges:

- Afavoreix la creació de l'hàbit de treball diari i la seua concentració.
- Ajuda a ajustar el temps a les circumstàncies i a les diferents àrees.
- Espenta cap a la meta, possibilitant anticipar-se a les dificultats.
- L'estudi es fa més suportable, agradable i eficaç, amb menys fatiga i evitant l'acumulació de treball en l'últim moment.

2.2.2.- Requisits:

- Conèixer els objectius a aconseguir.
- Conèixer les activitats a dur a terme.
- Conèixer les dates en què han d'aconseguir els objectius.
- Conèixer el temps disponible per a la seua consecució.
- Tindre una percepció clara del que ha de dependre (temes que té el llibre, continguts d'una quinzena). Açò és possible en 2n i 3er cicle de Primària.

2.3.- Hàbits d'estudi i treball intel·lectual

2.3.1.- Efectes beneficiosos

- Menor esforç d'atenció.
- Major precisió en l'execució.
- Millor ús del temps d'estudi i oci.
- Major rendiment en l'aprenentatge.
- Retard en l'aparició de la fatiga.

2.3.2.- Detecció i valoració dels hàbits d'estudi

A fi que l'alumnat pugua intentar modificar els seus hàbits d'estudi, millorant-los o ampliant-los, necessiten conèixer primer quins són els seus hàbits, el positiu i el negatiu, la qual cosa fan i el que no.

El medi més adequat perquè cada escolar arribe a tindre prou informació sobre quins són els seus hàbits d'estudi i el seu nivell d'adequació, és l'autoavaluació i l'avaluació del professor/a.

Per mitjà de l'autoavaluació, el/l'escolar reflexiona sobre el que fa, com ho fa i les conductes que omet. És el medi per a evitar seguir en la rutina sense adonar del que s'ha de canviar.

Amb l'avaluació del professor/a, cada estudiant disposa d'un punt de referència objectiu amb què comparar la seua pròpia avaluació, ja que a vegades el/l'estudiant confon desig amb realitat.

El contrast entre les opinions de l'alumnat i els resultats de l'avaluació del professor/a ajuden a aquell a adquirir una visió més real de quina és la seua situació, i al professor/a li serveixen per a conèixer el nivell d'hàbits d'estudi dels seus alumnes/as i així poder introduir adequadament els corresponents hàbits i tècniques d'estudi en l'aula.

Els qüestionaris d'hàbits d'estudi ofereixen l'avantatge de proporcionar àmplia informació en un temps escàs. Perquè les respostes siguin sinceres i responguen a un acte de reflexió, l'alumnat ha d'estar informat de la importància que té el respondre el més objectivament possible, evitant confondre el que hauria de realitzar-se habitualment amb el que fan esporàdicament o no fan mai.

S'ofereixen models de qüestionaris en l'apartat de RECURSOS.

2.4.- El paper de la voluntat

L'educació de la voluntat com a capacitat d'enfrontar-se a la resolució de situacions d'estudi-aprenentatge, resulta de molta importància . És necessari aprendre a ser àrbitre dels seus propis valors.

Sense hàbits positius no hi ha voluntat. L'aprenentatge requereix esforç, per això és necessari el desenrotllament de la voluntat.

Quan les accions arriben a transformar-se en hàbits, no necessiten la voluntat.

2.4.1.- Principis que afavoreixen el desenrotllament de la voluntat

- Utilitzar l'automatització en exercicis que requereixen esforç.
- Repetir prou l'acció de les conductes que es volen convertir en hàbit.
- No donar recer al *ja ho faré , demà...* i substituir-los per l'*ara* .
- Entrenar, encara que no sempre es veuen els fruits immediats.
- Pensar en positiu.

2.5.- Condicionants d'orde material

- Taula d'estudi.
- Adequació de la cadira.
- Estanteries en el lloc d'estudi.
- Tauler recordatori.
- Il·luminació adequada.
- Temperatura.
- Ventilació.
- Lloc d'estudi.
- Condicionants fisiològics: alimentació adequada, hores de son,...

2.6.- Col·laboració de la família

- Posar els mitjans perquè es complisquen tots els condicionants d'orde material, ambiental i fisiològics.
- Respectar i fer complir les hores de son i estudi.
- Dialogar amb el fill/a sobre conductes millorables i com aconseguir-les.
- Intercanviar opinions sobre les dificultats i possibilitats d'estudi.
- Reforçar el seu autoestima.
- Col·laborar amb la planificació del temps d'estudi i la seua execució.

3. LES TÈCNiques D'ESTUDI EN EL PROJECTE CURRICULAR I EDUCATIU DEL CENTRE.

3.1.- Continguts de les tècniques d'estudi en Educació Primària

Per a una correcta planificació i programació de les tècniques d'estudi al llarg de l'etapa d'Educació Primària, es necessita disposar d'una visió àmplia i global dels continguts d'esta.

Amb este fi, relacionem a continuació, per orde alfabètic, els continguts generals de les tècniques d'estudi i els aspectes que abraça cada una d'elles. Al costat de cada contingut s'indica el cicle educatiu en què pot aplicar-se.

MAPA D'HÀBITS I TÈCNiques D'ESTUDI			
CONTINGUT	CICLE		
	1r	2n	3r
· Anàlisi (tècniques de)		X	X
- Paraules clau		X	X
- Tècnica d'acotació		X	X
- Tècnica d'anàlisi estructural			X
- Tècnica de subratllat		X	X
· Aptituds (desenrotllament de les)	X	X	X
- Atenció, concentració	X	X	X
- Creativitat	X	X	X
- Intel·ligència	X	X	X
- Raonament	X	X	X
· Biblioteca (funcionament de la)		X	X
- Classificació per autors			X
- Classificació per matèries			X
· Condicionants psicològics	X	X	X
- Actitud positiva i negativa		X	X
- Autoconcepte		X	X
- Metes	X	X	X
- Tensió emocional-relaxació		X	X
· Distractors (Control dels)	X	X	X
- Control de preocupacions			X
- Distractors auditius	X	X	X
- Distractors visuals	X	X	X
· Elements materials	X	X	X
- Suro recordatori		X	X
- Prestatgeria	X	X	X
- Llum natural i artificial	X	X	X
- Taula d'estudi	X	X	X

- Silla d'estudi	X	X	X
· Estudi (objectius del)			
- Comprensió (interpretar)		X	X
- Fixació Assimilar)		X	X
- Retenció		X	X
- Evocació		X	X
· Avaluació			
- Com actuar abans, durant i després de la prova d'avaluació		X	X
- Planificació de les avaluacions			X
- Tipus d'avaluació		X	X
· Avaluació oral		X	X
- Conversació (exercicis de)	X	X	X
- Col·loqui	X	X	X
- Debat	X	X	X
- Diàlegs	X	X	X
- Diàleg públic		X	X
- Descripció	X	X	X
- Discussió en xicotet grup		X	X
- Entrevista pública			X
- Exposició		X	X
- Fluïdesa verbal (exercicis de)	X	X	X
- Narració	X	X	X
- Taula rodona		X	X
- Reexplicar un missatge	X	X	X
· Avaluació escrita	X	X	X
- Lectura completa de les preguntes		X	X
- Orde en les respostes			X
- Presentació	X	X	X
- Redacció			X
- Revisió final	X	X	X
· Fitxers (maneig i confecció)		X	X
- Fitxa bibliogràfica		X	X
- Fitxa de lectura		X	X
- Fitxa de notes			X
- Fitxa de préstec de llibres		X	X
- Fitxa de vocabulari		X	X
· Hàbits d'estudi	X	X	X
- Descans i fatiga: duració de les sessions	X	X	X
- Postura corporal	X	X	X
- Situació i orientació en el lloc d'estudi	X	X	X
· Hàbits corporals	X	X	X

- Alimentació equilibrada i suficient	X	X	X
- Dormir	X	X	X
- Dutxa matinal	X	X	X
- Exercici físic o esportiu		X	X
- Relaxació		X	X
- Ventilació del lloc d'estudi	X	X	X
· Informació (recepció de)		X	X
- Apunts (presa de)			X
- Recerca d'informació sobre un tema		X	X
- Enquesta i qüestionaris		X	X
- L'escolta	X	X	X
- Arreplegada d'informació sobre textos escrits			X
- Ús de guies d'observació		X	X
· Lectura veloç i comprensiva			X
- Com consultar un llibre o capítol			X
- Defectes a evitar: regressions, vocalització, senyalització	X	X	X
- Mecanismes en què es basa la lectura			X
- Principis de lectura veloç i comprensiva			X
· Lloc d'estudi	X	X	X
- Característiques generals	X	X	X
· Memorització (la)	X	X	X
- La memòria: principis que l'afavoreixen i factors o circumstàncies que la perjudiquen.		X	X
- Tècnica de la cadena	X	X	X
- Tècnica de la lletra o síl·laba inicial			X
- Tècnica de la rima			X
- Tècnica de l'itinerari		X	X
- Tècnica numèrica			X
· Motivació (la)		X	X
- Interès i motivació		X	X
- L'automotivació			X
· Oblit (el)		X	X
- Com frenar l'oblit		X	X
- Els repassos		X	X
- Planificació dels repassos			X
- Per què i com s'oblida			X
· Síntesi (tècniques de)			X
- Classificació i ordenació			X
- Quadro sinòptic			X
- Diagrames		X	X

- Esquema			X
- Mapa conceptual		X	X
- Resum		X	X
· Temps (el)	X	X	X
- Importància del temps	X	X	X
- Moments de màxim rendiment		X	X
- Planificació dels continguts d'estudi			X
- Planificació de les sessions d'estudi			X
· Redacció			
- Confecció de treballs monogràfics		X	X
- Descripció			X
- Narració		X	X
		X	X

3.2.- Criteris per a introduir un hàbit o Tècnica d'Estudi en un cicle o nivell educatiu

Per a una seqüenciació adequada dels continguts de la tècniques d'estudi en els diferents nivells o cicles de l'Educació Primària és necessari tenir en compte que:

- Cada contingut del Currículum exigirà a l'alumne/a per a la seua adquisició unes tècniques d'estudi distintes.
- En el primer cicle es treballaren hàbits d'estudi més senzills i iniciant com un joc la pràctica de les tècniques d'estudi. L'entrenament freqüent permetrà anar avançant en la seua adquisició.
- Aconseguir que al final de cada cicle o etapa s'aconsegueixen els objectius planificats.

3.3.- Programació de les Tècniques d'Estudi

Com qualsevol altre contingut del Currículum és necessari que cada professor realitza una programació anual d'aula que marque:

- Objectius que es pretén amb cada tècnica.
- Continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals.
- Seqüenciació d'activitats a realitzar.
- Criteris per a la seua avaluació.

Per a realitzar la programació és convenient seguir els passos següents:

- Partir de la Planificació general per nivells i cicles educatius.
- Concretar quan i en quines àrees de coneixement resulta més aconsellable introduir cada contingut de les tècniques a ensenyar.
- Estarà orientada a ser part integrada de la Programació d'aula i del Currículum escolar, sense que siga una assignatura més.

3.4.- Com introduir les Tècniques d'Estudi en el Currículum?

- Confecció de la unitat didàctica de la tècnica a ensenyar perquè servisca de guia.
- Presentació als alumnes/as dels objectius de la tècnica, aplicacions que té en l'aprenentatge i beneficis que li reportarà el seu coneixement i ús.
- Quan es tracten d'hàbits, postures o factors condicionants de l'estudi, bastarà explicar en què consisteixen i determinar la manera d'adquirir-los.
- Després de diverses pràctiques es procurarà aplicar la tècnica nova a l'aprenentatge de les matèries del Currículum.
- Serà convenient recordar al grup-classe els encerts i progressos més comuns i els aspectes que convé millorar o al que s'ha de prestar més atenció.
- Valorar el coneixement i grau de domini de la tècnica i sobretot el nivell d'eficàcia en la seua aplicació.

4. TÈCNIQUES PRÒPIAMENT DITES

4.1.- Lectura veloç i compressiva

L'adquisició de bons nivells de velocitat i comprensió lectora en l'Educació Primària incideixen directament en uns resultats acadèmics millors i en una major formació personal, augmentant l'autonomia en l'aprenentatge, per la qual cosa es tractarà d'iniciar-los en les estratègies i tècniques adequades des dels primers anys.

4.1.1.- Exercicis per a la reducció de fixacions oculars.

El nombre de fixacions oculars efectuat per línia, condiona la velocitat lectora. A nombre més gran de fixacions, menor velocitat i, per consegüent, menor comprensió.

Al reduir el nombre de fixacions per línia, que implica un augment del camp de visió en cada fixació, creix la velocitat i la comprensió. En igual temps es perceben més paraules per fixació, estalviant-se el temps de les fixacions eliminades; l'augment de la comprensió té la seua base en la captació d'elements més significatius en cada colp de vista.

Generalment els escolars realitzen una fixació per paraula a causa d'una falta d'entrenament en l'estratègia o al desconeixement d'esta. Seriosa desitjable que al finalitzar l'etapa de Primària, l'alumnat arribara a dominar la fixació lectora abraçant diverses paraules al mateix temps.

En l'apartat de RECURSOS, es poden consultar exercicis per a la reducció de fixacions.

4.1.2.- Exercicis per a ampliar el camp visual

El camp visual és l'amplitud perceptiva dels ulls, la qual cosa es pot captar en un sol colp de vista. A major distància del punt de mira, tant major serà el camp de percepció. Observant

l'horitzó, l'amplitud del camp de visió s'amplia i es va reduint a mesura que el punt de mira s'aproxima als òrgans de visió: una paret o el sostre de l'habitació, per exemple.

Però si estenem els braços i mans en creu, observarem que podem percebre visualment el moviment dels dits, la qual cosa posa de manifest que el camp visual s'aproxima als 180 graus. Tot allò que s'ha referit convé que ho experimenten els alumnes/as.

Amb un adequat entrenament s'aconseguirà ampliar o eixamplar el camp de visió perifèrica, de manera que en cada fixació lectora es puguen percebre més paraules i reduir el nombre de fixacions visuals per línia.

Els exercicis recomanats per a la reducció de fixacions, contribueixen indirectament a l'ampliació del camp perceptiu. L'estructura de textos triangulars, amb suport en la base o invertits, són adequats al fi que ens proposem; cada text triangular llig lliscant la vista cap avall pel centre i percebent cada línia d'un sol colp de vista. Poden utilitzar-se indefinidament, encara que recomanem construir altres.

- Textos triangulars, lliscant la vista cap avall.
- Exercicis extrems o de zig-zag.

4.1.3.- Exercicis de simplificació del procés lector

Estos exercicis pretenen entrenar en la identificació de termes per la forma; és el que es fa al reconèixer amb un colp de vista un animal, una planta o un cotxe, distints a tots els altres, i sense necessitat de temps ni d'explicar o raonar gens. El mateix fan els xiquets xicotets quan coneixen algunes paraules sense haver après a llegir.

Explicada a l'alumnat la finalitat dels exercicis a realitzar, les instruccions seran de l'estil següent: subratlleu amb la major rapidesa possible la paraula que jo diga en cada exercici; no heu de llegir sinó reconèixer-la per la seua forma. Per a impedir-vos llegir anireu repetint com un disc ratllat "jo no llig res" (serveix qualsevol frase).

- 1er cicle:** visió del text – articulació – audició del que llegeix – captació mental.
2n cicle: visió del text – audició de l'eco – captació mental.
3er cicle: visió del text i captació mental.

4.1.4.- Exercicis d'entrenament en lectura oral

- Aprendre refranys, endevinalles,...
- Rellegir un text 3 vegades seguides i comparar els respectius temps.
- Facilitar-los el coneixement de la seua velocitat mecànica i motivar-los a millorar-la.

Com avaluar la lectura oral

Les proves de mesurament de velocitat en lectura oral resulten de gran utilitat durant el primer i segon cicle educatiu de Primària.

L'amplitud del text a llegir dependrà exclusivament del temps disponible del professor. De dos a tres minuts de lectura serà prou.

Interessa exclusivament la velocitat mecànica i la precisió. El grau de compressió lectora, que en estes proves manca d'interés, es pot determinar explicant l'alumne/al que recorda del que llegeix o responent a les preguntes formulades pel professor/a.

Per a avaluar els errors de lectura, el professor disposarà d'un text igual al de l'alumne/a, a fi que sobre ell anote els errors detectats. Uns signes preestablerts li facilitaran la tasca. Exemple: O = omissió, S = substitució, R = repetició, AC = autocorrecció.....Immediatament de finalitzada la lectura es passaran les dades a la taula de Registre individual d'errors de lectura.

L'ús de la cassette també és un recurs a utilitzar pel professorat per a poder analitzar amb assossec tot tipus d'errors i encerts del lector.

4.1.5.- Exercicis d'entrenament en comprensió lectora

- Jocs per parelles: formular-se preguntes d'un text i anotar punts pels encerts.
- Segmentar.
- Qüestionaris guia.
- Interrogants.
- Col·loqui
- Reforçar.

En l'avaluació de la velocitat i comprensió lectora es tindrà en compte:

- Seleccionar un text de dificultat mitjana.
- Sense excessius signes de puntuació.
- D'una extensió adequada: de 3 – 5 min. Per a 3r i 4t. De 5 - 6 min. per a 5t i 6t.

Per a mesurar la velocitat lectora podem fer exercicis d'aplicació **col·lectiva** en el 3er cicle i d'aplicació **individual** en el 2n cicle.

4.1.6.- Errors a evitar en la lectura

- Vocalització: moviments de llavis, moviments de llengua, vibració de les cordes vocals.
- Senyalització.
- Girar el cap.
- Regressió. Corregir (proposar-se'l o tapar el text).
- Repetició mental.

El tractament de tots estos errors té especial incidència durant el 1er i 2n any d'aprenentatge de la lectura.

Hi ha un registre individual d'errors de lectura que pot ajudar al seu control .

4.2.- Recollida d'informació

Perquè la informació rebuda pugua resultar el més útil possible és necessari:

- Saber seleccionar la informació.
- Reelaboració mental de la informació seleccionada.
- Registre escrit d'eixa informació.

4.2.1.- Exercicis de prelectura sistemàtica

- Realitzar-los sobre títol del tema, dibuixos, títols de preguntes,...
- Realitzar estes activitats ben col·lectivament, individualment o de forma mixta.

Per a iniciar als/as alumnes/as en l'aplicació de la tècnica de la prelectura seria convenient que, una vegada explicat que consisteix, es tractara de dur a terme cada dia en l'aula com a pròleg a l'explicació de cada lliçó.

Pot dur-se a terme a partir de 3r o 4t nivell.

4.2.2.- El professor facilitarà la informació si:

- Indica al començament els passos a seguir.
- Anota en la pissarra les idees clau.

4.2.3.- Realitzar activitats de registres d'informació com:

- Esdeveniments o fets més sobreeixits d'un informatiu de TV o ràdio.
- Idees essencials d'una conversació.
- El més destacat d'una observació realitzada (làmines..).

4.3.- Tècnica d'anàlisi per a comprendre i aprendre textos

Constitueixen una de les fases essencials en la metodologia del procés d'estudi de qualsevol tema d'aprenentatge.

Tres són les tècniques d'anàlisi:

- De subratllat.
- D'anàlisi estructural.
- D'acotació.

Passos previs abans de començar qualsevol de les tècniques:

- Prelectura:** permet orientar-se millor en els passos següents, perquè es parteix d'una visió global de la unitat. Plantejar-se interrogants: què, com, quan, A partir de 3r i 4t nivell poden plantejar-se exercicis col·lectius d'entrenament amb els temes d'estudi.
- Lectura global àgil:** obtindre una visió completa del tema, més general i profunda, llegint de mode silencios sense interrupcions, sense detindre's en detalls.

Lectura d'anàlisi i tècniques:

- ☞ Tècnica d'anàlisi estructural: idea central. A partir de 3r nivell
- ☞ Tècnica d'acotació marginal: paraules desconegudes. En 3r nivell.
- ☞ Tècnica del subratllat:
 - 1a fase : paraules clau (negreta) 3r.
 - 2a fase : contingut de paràgrafs a partir de paraules clau. 4rt.
 - 3a fase : alternar les anteriors. 5é i 6é .

4.4.- Les tècniques de síntesi (Localització d'idees i conceptes d'un text)

Els processos mentals que impliquen l'aplicació d'estes tècniques fa que el seu ús siga limitat en primària, no obstant això han d'iniciar-se gradualment, dirigint-los en les fases de prelectura i anàlisi.

Els processos

4.4.1.- L'esquema: de barres, de claus, d'arbre, ...

4.4.2.- El quadro sinòptic

4.4.3.- El resum: S'utilitzarà vocabulari propi. Es començarà resumint frases per a passar gradualment a paràgrafs, apartats o preguntes i ja en 6t nivell a pàgines o temes. Es començaran de forma col·lectiva, per parelles o individualment, posant posteriorment els resultats en comú per a debatre-los.

4.5.- La memorització

És important que els alumnes arriben a assumir des dels primers nivells la importància de posseir una bona memòria i la possibilitat de desenrotllar.

4.5.1.- Activitats per a afavorir-la:

Allò desitjable és que els alumnes/as duguen a terme exercicis de diferents tipus de memòria amb les activitats pròpies del currículum, dins de cada àrea d'aprenentatge i no com al marge.

Els exercicis que suggerim en l'apartat de RECURSOS, no tenen una altra finalitat que servir de models per a l'aplicació d'altres semblants en les corresponents àrees curriculars. Convé que abans de desenrotllar l'activitat se informe a l'alumnat de calç és l'objectiu i quin tipus de memòria es potencia amb ella.

4.5.2.- Funcions que intervenen en la fixació de coneixements:

- Observar
- Analitzar
- Imaginar: les imatges mentals es fixen millor si s'exageren.
- Associar

4.5.3.- Tècniques de la memorització:

1. Tècnica de la cadena:

Per a l'aprenentatge de conceptes o termes. És un mètode eficaç per al desenrotllament de la imaginació, la creativitat i l'entrenament en l'associació d'idees.

Utilitzar-la a partir e 2n nivell com a simple joc.

En 2n i 3er cicle gradualment s'aplicarà a la matèria d'estudi.

2. Tècnica alfabètica i sil·làbica:

Per a recordar llistes de conceptes o llargues classificacions.
A partir de 4t nivell.

3. Tècnica de la rima:

No és aconsellable iniciar la seua ensenyança i pràctica d'una manera sistemàtic fins a el 3er cicle.

4. Tècnica del fitxer:

- ✍ Construir un fitxer amb dos compartiments.
- ✍ Fitxes amb una pregunta i la seua resposta al dors: taules de multiplicar,...
- ✍ Si se sap la resposta es deixa en el segon caseller.
- ✍ A partir de 2n cicle baix l'orientació del professor.

5. Tècnica topològica o de l'itinerari:

S'elegeix un recorregut conegut i es visualitza mentalment amb els llocs seleccionats. S'associa després cada concepte a recordar en el lloc corresponent.
A partir de 2n nivell.

4.5.4.- Els Repassos

a) Planificació dels repassos:

Han de ser pròxims entre si al coneixement i anar distanciant-se a mesura que passa el temps. L'oblit té lloc en la seua major part en el temps immediat a la fase d'aprenentatge (2 hores), després s'oblida més lentament.

- 1er repàs: després de l'estudi i després d'uns minuts de descans.
- 2é i successius repassos: l'endemà i en dies posteriors.

En els 3 primers nivells el professor dirigirà el repàs col·lectiu a través d'interrogants, breu síntesi, ...

A partir del 4t'o 5t nivell pot començar-se de manera més personalitzada.

b) Fases del procés d'estudi

- 1r - Preparació.
- 2n - Concentració
- 3r - Prelectura
- 4t - Lectura global àgil
- 5t - Anàlisi

6t - Síntesi
7m - Memorització
8u - Repàs

4.6.- Tècniques d'expressió oral

4.6.1.- Augmentar el vocabulari

a) Mitjans que permeten augmentar el vocabulari:

- La lectura.
- Ús del diccionari.
- Preguntar.
- Exercicis de composició i derivació: descomposició, bocamàniga, i pasdoble; de derivació: celeste (cel), mundanal (món).
- Passatemps.
- Sistema de fitxes

Paraula (Per davant)

Significat (Per darrere)

Cada vegada que es repassen les fitxes, se separen les que se saben de les que no.
Una vegada repassades moltes vegades, les que se saben s'eliminen.

4.6.2.- Com expressar-se oralment:

Normes per a afavorir el desenvolupament de la capacitat d'expressió oral:

- Reproduir textos senzills: refranys, rimes,...
- Descripcions: objectes, situacions,...
- Expressar els propis sentiments, experiències,...
- Llegir en veu alta: començant per textos curts.
- Simular diàlegs.
- Resumir oralment les idees de textos escoltats.
- Col·loquis.
- Fitxa de la sort: Es prepara cada alumne 8 fitxes, en tres d'elles escriu paraules a l'atzar. Es posen totes en un munt i després cada un agarra una i haurà d'estar dos

minuts parlant sobre el concepte escrit en la fitxa relacionant-ho amb el que li siga més senzill.

4.6.3.- Altres tècniques:

- Taula redona.
- Diàleg públic.
- Entrevista pública.

4.7.- Tècniques d'expressió escrita

4.7.1.- Com ensenyar a expressar-se per escrit?

- Descripcions d'objectes, llocs, persones, ...
- Senzilles explicacions de fets, idees, vivències, ...
- Inventar relats, narrar fets pròxims.
- Crear diàlegs.
- Preparar entrevistes i realitzar-les.
- Fer resums o comentaris.
- Comptar històries, contes, ...

4.7.2.- Aspectes a tindre en compte en la redacció de textos:

- Utilitzar el vocabulari que s'empra oralment.
- Buscar coherència en la disposició dels elements o estructuració del text.
- Usar adequadament els nexes, sense repetició.
- Emprar bé els temps verbals.
- Puntuar correctament, evitant frases llargues.
- Ortografia pròpia del nivell educatiu.
- Seguir les normes de coordinació en gènere i nombre.
- Orde sintàctic lògic: subjecte-predicat-complements.
- Evitar la repetició de les paraules.

5. BIBLIOGRAFIA.

“ Les Tècniques d'Estudi en l'Educació Primària”

Manual del professor de 1r, 2n, i 3er cicle.

Faustino Conca Esteban. Editorial Escola Espanyola

6. WEEBGRAFIA

- http://www.educasites.net/tecnicas_de_estudio.htm
- http://www.euroresidentes.com/colegio/tecnicas_de_estudio/tecnicas_de_estudio_ind_ex.htm
- <http://www.how-to-study.com/study-skills/es/tecnicas-deestudio/68/los-diez-h%C3%A1bitos-de-estudiantes-exitosos/>
- <http://es.scribd.com/doc/238904/COMO-SE-ELABORA-UNCUESTIONARIO>
- <http://www.psicopedagogia.com/tecnicas-de-estudio/>

- www.tecnicas-de-estudio.org/
- <http://www.aulafacil.com/Tecestud/>
- www.xtec.cat/~jcruz/t_estudi/
- mestreacasa.gva.es/web/alcacer_eva/48
- www.palmaeduca.cat/.../086%20Tècniques%20i%20Hàbits%20Es..

7. RECURSOS

Dossier que es passa a l'alumnat de cinquè de primària cada any per part de les especialistes que imparteixen les sessions de tècniques d'estudi al llarg del primer i segon trimestre per a la seua elaboració i aprenentatge de estratègies que facilitaran a l'alumnat en el seu estudi diari.

VII.- PARTICIPACIÓ DE LES FAMÍLIES

1.Objectius.-

- Contribuir a l'establiment de relacions fluides escola-família que faciliten la comunicació
- Implicar a les famílies en activitats i d'ampliació i de reforç a l'aprenentatge i orientació de les seues filles i fills.
- Aconseguir col·laboració en el treball personal dels alumnes.
- Informar les famílies de tots els assumptes que afecten a l'educació i formació dels fills/es.
- Fer arribar totes les informacions sobre beques, concursos, etc. mitjançant el correu electrònic.
- Facilitar la preparació, acompanyament i organització d'activitats, visites i eixides, fent de contactes entre empreses i escola (bombers, parc eòlic,...).

2.Canalització de les vies de comunicació.

- Circulars informatives: Les famílies seran informades (a través de web i escrites) puntualment de tot allò que els concerneix en relació a les activitats del centre, o pogueren interessar-les : convocatòries d'ajudes, actes acadèmics i culturals, etc. mitjançant el correu electrònic.
- Comunicats i convocatòries de grup i personals, mitjançant el correu electrònic i altres aplicacions informàtiques (telegram, classdojo, etc.).
- Per telèfon, en cas necessari o convenient.
- Mitjançant l'agenda per a recordatoris, avisos i altres informacions.
- Parts d'incidències.

3.Activitats per afavorir les relacions família-escola.

- Assemblees d'aula.-

A principi de cada curs escolar, cada tutor/a celebrarà reunions amb les famílies del seu alumnat per informar-les dels objectius bàsics, activitats per desenvolupar, professorat que es presenta i horaris del grup, normes de funcionament, quota i ús de material socialitzat i altres aspectes que s'acorden en nivell.

Cada trimestre s'informarà i valorarà la marxa del grup en el període corresponent a l'avaluació.

- Entrevistes personals i reunions.-

Igualment, s'entrevistarà particularment amb ells per invitació pròpia o quan els interessats li ho sol·liciten per tractar assumptes que afecten als seus fills/es. Es fixarà un dia a la setmana per a l'entrevista personal, en horari de 14:00 a 15:00, per a l'alumnat d'Infantil i Primària.

Segons la llei 127 /2014 s'han de fer tres reunions: dos grupals (a principi i a final de curs) i una individual.

- **Eixides.** Així mateix, particularment les famílies dels més petits (infantil i 1r. cicle de Primària) en eixides i visites.

- A les famílies se'ls comunica amb temps suficient antelació, demanant la corresponent autorització signada.
- Col·laboració familiar: Prèviament es fixa en el nivell el nombre de persones col·laboradores necessàries per cada classe (d'Infantil), informant-se d'això a les famílies. Cas de ser més les que desitgen participar que les necessàries serà la mestra qui ho decidisca tenint en compte les repeticions (rotació).
- Se'ls informa, abans de l'eixida, dels criteris d'actuació i normes a seguir durant l'eixida.
- Es fan grups d'alumnes de què es farà càrrec cada mare/pare col·laborador (en Infantil). Hauran de signar una circular per la qual es fan responsables.

Totes aquestes normes és important que les coneguen les famílies des de principi de curs, perquè és més fàcil assumir-les en temps futur que davant d'una eixida immediata.

A més a més les famílies participen tant en l'organització com en el desenvolupament d'activitats del centre en setmanes culturals, festes, tallers, etc.

4. Butlletins informatius.

Cada tutor/a informarà per escrit trimestralment a les famílies tant al progrés efectuat pels seus fills/es així com les circumstàncies que incideixen en el seu rendiment.

VIII. Línies d'actuació d'Educació Sexual per a la prevenció de la violència de gènere.

-Decret 104/2018, de 27 de juliol, del Consell, pel qual es desenvolupen els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià.

-Instrucció del 15 de desembre de 2016, del director general de Política Educativa, per la qual s'estableix el protocol d'acompanyament per a garantir el dret a la identitat de gènere. L'expressió de gènere i la intersexualitat

-ORDRE 3/2017, de 6 de febrer, de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, per la qual es constitueixen les unitats d'atenció i intervenció del Pla de prevenció de la violència i promoció de la convivència (PREVI) i s'estableix el procediment per al seu funcionament.

-ORDRE 62/2014, de 28 de juliol, de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, per la qual s'actualitza la normativa que regula l'elaboració dels plans de convivència en els centres educatius de la Comunitat Valenciana i s'establixen els protocols d'actuació i intervenció davant de supòsits de violència escolar.

-ORDRE 1/2010, de 3 de maig, de la Conselleria d'Educació i de la Conselleria de Benestar Social, per la qual s'implanta el Full de Notificació de la possible situació de desprotecció del menor detectada des de l'àmbit educatiu a la Comunitat Valenciana i s'establix la coordinació interadministrativa per a la protecció integral de la infància.

-ORDRE de 12 de setembre de 2007, de la Conselleria d'Educació, per la qual es regula la notificació de les incidències que alteren la convivència escolar, emmarcada dins del Pla de Prevenció de la Violència i Promoció de la Convivència en els centres escolars de la Comunitat Valenciana (PREVI).

El centre educatiu garantirà un clima de seguretat, de manera que la seua activitat es desenvolupe en espais lliures d'assetjament, agressió o discriminació per qualsevol motiu, i per tant, per identitat o expressió de gènere divergent, per un desenvolupament sexual diferent o per orientació sexual.

10.1 Objectius generals

- 1.Oferir oportunitats d'ampliar l'horitzó cultural des del qual cada xiquet, xiqueta o adolescent desenvolupa plenament la seua subjectivitat reconeixent els seus drets i responsabilitats i respectant i reconeixent els drets i responsabilitats de les altres persones.
- 2.Expressar, reflexionar i valorar les emocions i els sentiments presents en les relacions humanes en relació amb la sexualitat, reconeixent, respectant i fent respectar els drets humans.
- 3.Propiciar el coneixement del cos humà, brindant informació bàsica sobre la dimensió anatòmica i fisiològica de la sexualitat pertinent per a cada edat i grup escolar.

4.Promoure hàbits de cuidado del cos i de la salut en general i la salut sexual i reproductiva en particular, d'acord amb l'edat de cada xiquet.

5.Promoure una educació en valors i actituds relacionats amb la solidaritat, l'amor, el respecte a la intimitat pròpia i aliena, el respecte per la vida i la integritat de les persones i amb el desenvolupament d'actituds responsables davant de la sexualitat.

6.Presentar oportunitats per al coneixement i el respecte de si mateix/a i del seu propi cos, amb els seus canvis i continuïtats tant en el seu aspecte físic com en les seues necessitats, les seues emocions i sentiments i els seus modes d'expressió.

7.Promoure aprenentatges de competències relacionades amb la prevenció de les diverses formes de vulneració de drets: maltractament infantil, abús sexual, tracta de xiquets.

8.Propiciar aprenentatges basats en el respecte per la diversitat i el rebuig per totes les formes de discriminació.

9.Desenvolupar competències per a la verbalització de sentiments, necessitats, emocions, problemes i la resolució de conflictes a través del diàleg.

10.2 Continguts: Infantil i primer cicle

Els primers anys que corresponen a la Educació Infantil són la base per a les futures actituds que tindran lloc al llarg de la seua vida. En aquests anys, models d'escolta activa, respecte mutu i regles, habilitats comunicatives, identificació i autocontrol de les emocions positives i negatives, etc., són les llavors, són les actituds que els nens i nenes faran servir quan siguen persones adultes. És un tema que cal tractar amb tota naturalitat, per generar una vida on la sexualitat en els nens i nenes siga entesa com algo natural i sa, dins dels límits de situacions acceptable.

La finalitat de l'escola i el professorat és formar persones autònomes lliures dels patrons de gènere que imposa la societat.

a) Coneixement i exploració del context.

-El coneixement de les distintes formes d'organització familiar i les seues dinàmiques i la valoració i el respecte de les formes de vida diferents dels propis.

-L'exploració de les possibilitats del joc i de triar diferents objectes, materials i idees, brindant igualtat d'oportunitats a xiquetes i xiquets.

-El reconeixement i valoració dels treballs que desenvolupen dones i varons en diferents àmbits, identificant canvis i permanències al llarg del temps.

-El reconeixement de l'existència d'una gran diversitat d'éssers vius quant a les seues característiques (relació: estructures i funcions) i formes de comportament i l'especificitat dels éssers humans.

-La valoració i respecte de les pròpies opinions i les de totes les persones per igual, sense distincions de gènere, cultura, creences i origen social.

- La posada en pràctica d'actituds que promoguen la solidaritat, l'expressió de l'afectivitat, el respecte a la intimitat pròpia i aliena i el respecte per la vida i la integritat de si mateixos i dels altres/as.
- La possibilitat de respectar, ajudar i solidaritzar-se amb els altres/as.

b)Desarrollo de competències i habilitats psicosocials

- El reconeixement i expressió dels sentiments, emocions, afectes i necessitats pròpies i el reconeixement i respecte pels sentiments, emocions i necessitats dels/as altres/as.
- El desenvolupament de capacitats per a prendre decisions sobre les pròpies accions en forma cada vegada més autònoma pujant la seua autoestima.
- La manifestació de les seues emocions i l'aprenentatge de la tolerància de les seues frustracions.
- La possibilitat de rebre i donar afecte i l'oportunitat d'establir vincles d'amistat.
- La construcció de valors de convivència vinculats a cura de si mateix i dels altres/as en les relacions interpersonals i la relació amb el propi cos i el dels altres.
- La construcció cooperativa de normes a partir del diàleg sobre situacions quotidianes que ocorren en Infantil i manifesten prejuís i/o no atenció en les relacions interpersonals.
- La construcció progressiva de la valoració de les accions pròpies i la dels altres/as i el reconeixement de límits, a partir de situacions de joc o de la vida quotidiana.
- El progressiu reconeixement dels seus drets i responsabilitats com a xiquets/as i el dels drets i obligacions dels adults.
- El desenvolupament de la confiança, la llibertat i la seguretat en els xiquets i xiquetes per a poder expressar les seues idees i opinions i formular preguntes que puguen inquietar-lo.
- L'adquisició progressiva d'un llenguatge apropiat per a expressar opinions, formular preguntes, manifestar-se, relacionar-se amb els altres en el marc del respecte a si mateixos i als altres/as i per a anomenar adequadament les parts del seu cos.

c)Coneixement i cura del cos

- La identificació i valoració de les diferències físiques de les persones com a aspectes inherents del ser humà que ho fan únic i irrepetible, permetent-los comprendre la importància de la diversitat.
- La identificació de totes les parts externes del cos humà i algunes de les seues característiques. Utilització de vocabulari correcte per a anomenar els òrgans genitals.
- La identificació i valoració de les diferències entre dones i barons i les que esdevenen del propi creixement i del creixement dels seus companys/as.
- La promoció de coneixements bàsics del procés de gestació i naixement, segons els interrogants que vagen sorgint davant de les pròpies inquietuds dels xiquets i xiquetes, amb llenguatge simple i a través d'explicacions senzilles.
- El coneixement i adquisició d'hàbits relacionats amb l'atenció de la salut, la higiene i seguretat personal i la dels altres/as.

d) Desenvolupament de comportaments d'autoprotecció

- El desenvolupament i valoració de la noció del concepte d'intimitat i la valoració del respecte i atenció de la intimitat pròpia i dels altres/as.
- La identificació de situacions que requereixen de l'ajuda d'una persona adulta segons pautes de respecte per la pròpia intimitat i la dels altres i d'aquelles en què poden desembolicar-se amb autonomia.
- La sol·licitud d'ajuda davant de situacions que danyen la pròpia persona u a altres/as.
- El coneixement i l'apropiació de pautes que generen atenció i protecció, vincle afectiu i de confiança amb el propi cos com a estratègia per a previndre possibles abusos i que a més permeten identificar i comunicar a persones adultes de confiança aquestes situacions.
- La distinció de quan una interacció física amb una altra persona pot ser adequada i quan no ho és i sentir-se autoritzats a dir “no” enfront d'aquestes últimes.
- El coneixement sobre el significat dels secrets i saber que ningú pot obligar-los a guardar secrets de coses que els facen sentir incòmodes, mal o confosos.

Continguts: Segon Cicle.

Ciències Socials.

El reconeixement de la participació de dones i barons en la construcció de les identitats en les seues dimensions polítiques, culturals, econòmiques, científiques i socials.

La comprensió de les diferents condicions de vida de les persones en els espais rurals i urbans.

El reconeixement dels rols i relacions entre dones i barons en àrees rurals i urbanes.

El coneixement de la vida quotidiana en el passat i en el present, en diferents contextos geogràfics i sociohistòrics, amb particular atenció a les formes de criança de xiquets i xiquetes.

La comparació de diversos modes de criança, alimentació, festejos, usos del temps lliure, vestimenta, rols d'hòmens, dones, xiquets i xiquetes i jòvens en distintes èpoques i en diverses cultures.

El coneixement de les distintes formes d'organització familiar i les seues dinàmiques en diverses èpoques i cultures i la valoració i el respecte dels formes de vida diferents dels propis.

Valors.

El coneixement de si mateix/a i dels altres/as a partir de l'expressió i comunicació dels seus sentiments, idees, valoracions i l'escolta respectuosa dels altres/as, en espais de llibertat brindats pel/la docent

La construcció progressiva de l'autonomia en el marc d'atenció i respecte del propi cos i del cos d'altres i altres.

El reconeixement i l'expressió del dret a ser cuidats i respectats pels adults de la societat.

El reconeixement dels aspectes comuns i diversos en les identitats personals, grupals i comunitàries, en el marc d'una concepció que emfatitze la construcció soci històrica de les mateixes, per a promoure l'acceptació de la amb vivència en la diversitat.

La participació en pràctiques institucionals i/o comunitàries com a aproximació a experiències democràtiques i d'exercici ciutadà que consideren les persones com a subjectes de drets i obligacions per a propiciar actituds d'autonomia, responsabilitat i solidaritat.

L'exercici del diàleg i la seua progressiva valoració com a ferramenta per a la construcció d'acords i resolució de conflictes.

El reconeixement i identificació de diverses formes de prejudis i actituds discriminatòries cap a persones o grups.

El reconeixement de normes que organitzen l'escola, la família i la vida en societat, la reflexió grupal sobre la necessitat i importància de les mateixes i les conseqüències del seu compliment o incompliment.

El reconeixement dels Drets Humans i els Drets del Xiquet, del seu compliment i violació en diferents contextos pròxims i llunyans.

L'observació de missatges emesos a través dels mitjans de comunicació (presentes en videojocs, publicitats, jocs d'ordinador, sèries de televisió i dibuixos animats entre altres) reconeixement i discutint críticament les formes que es presenten dones i barons, continguts violents i distintes formes de discriminació.

Ciències Naturals.

El reconeixement del cos humà com a totalitat amb necessitats d'afecte, atenció i valoració.

El reconeixement del propi cos i de les distintes parts i els caràcters sexuals de dones i barons amb els seus canvis al llarg de la vida.

El reconeixement i el respecte de les emocions i sentiments vinculats a la sexualitat i els seus canvis: por, vergonya, pudor, alegria, plaer.

El coneixement dels processos de la reproducció humana.

El reconeixement de les diferències biològiques entre dones i barons. La identificació de prejudis i pràctiques referides a les capacitats i aptituds de xiquets i xiquetes.

Llengua.

La construcció d'habilitats per a expressar la defensa de la seua integritat personal.

La identificació dels rols adjudicats a xiquets i xiquetes en publicitats, llibres de contes i programes televisius segons la seua edat. El treball en l'aula sobre qualsevol forma de discriminació.

La producció i valoració de diversos textos que expressen sentiments de soledat, angoixes, alegries i gaudi, respecte dels vincles amb altres persones en la pròpia cultura i en altres.

La disposició de les dones i els barons per a argumentar, defensar els seus propis punts de vista, considerar idees i opinions d'altres, debatre-les i elaborar conclusions.

La valoració de les persones independentment de la seua aparença, identitat i orientació sexual.

Educació Física

El desenvolupament de la consciència corporal i de les possibilitats lúdiques i motrius en condicions d'igualtat, sense prejudis recolzats en les diferències entre dones i barons.

L'exercici d'activitats corporals i activitats motrius compartides entre xiquets o xiquetes emfatitzant el respecte, l'atenció per un/a mateix/a i pel/l'altre/a i l'acceptació i valoració de la diversitat.

El desplegament de les possibilitats del propi cos en relació amb el medi social, en el que s'inclouen les relacions entre dones i barons atenent a la igualtat en la realització de tasques grupals, jocs i esports, acceptació i elaboració de les regles.

La comprensió, la construcció, la pràctica i la revisió de diferents lògiques de joc de cooperació i/o d'oposició, amb sentit col·laboratiu i d'inclusió.

La valoració crítica dels jocs tradicionals de la seua comunitat i d'altres i la participació en alguns d'aquests jocs i/o recreació amb algunes variants.

El desenvolupament d'actituds de responsabilitat, solidaritat, respecte i atenció de si mateix i dels altres/as a través d'activitats motrius que possibiliten la resolució de conflictes quotidians i la convivència democràtica.

La reflexió sobre els models corporals presents en els mitjans de comunicació, en la publicitat i en l'esport espectacle.

Educació Artística

L'exploració i el gaudi dels diferents llenguatges artístics en igualtat de condicions per a dones i barons.

La valoració del cos humà com a instrument d'expressió vocal, gestual, del moviment, etc. sense prejudis que deriven de les diferències entre dones i barons.

El desenvolupament de la pròpia capacitat creadora i la valoració dels/les companys/as.

El coneixement de les produccions artístiques de dones i barons a partir de diferents llenguatges artístics.

El reconeixement de les possibilitats imaginatives, expressives i comunicatives del cos.

La construcció de la progressiva autonomia i autovaloració respecte de les possibilitats d'expressar-se i comunicar mitjançant els llenguatges artístics (visual, musical, corporal i teatral).

Continguts: Tercer Cicle.

Ciències Socials

El coneixement de les transformacions de les famílies. Els canvis d'estructura i dinàmica familiar al llarg de la història. L'organització familiar segons les diverses cultures i contextos socials.

El reconeixement de la participació de totes les persones en els processos de producció material i simbòlica en les àrees rurals i urbanes sense exclusions de cap índole.

El reconeixement i valoració de les diferents formes en què dones i barons aportaren i aporten a la construcció de la societat.

La reflexió i l'anàlisi crítica de la informació produïda i difosa per diversos mitjans de comunicació sobre les problemàtiques de major impacte social, atenent especialment a aquelles que afecten la participació de dones i barons en diferents espais i processos socials: familiars, laborals, polítics.

La valoració del diàleg com a instrument privilegiat per a solucionar problemes de convivència i de conflicte d'interessos i de discriminació en la relació amb els altres.

Valors.

La generació de situacions que permeten a les alumnes i els alumnes comprendre i explicar els sentiments personals i interpersonals, les emocions, els desitjos, les pors, els conflictes, l'agressivitat.

La participació en diàlegs i reflexions sobre situacions quotidianes en l'aula on es manifesten prejudis i actituds discriminatòries.

El reconeixement i expressió dels desitjos i necessitats propis i el respecte dels desitjos i les necessitats dels/as altres/as, en el marc del respecte als drets humans.

La reflexió entorn de la relació amb la família i amb els amics. Els canvis en aquesta relació durant la infància i la pubertat.

L'abordatge de la sexualitat a partir del seu vincle amb l'afectivitat, el propi sistema de valors i creences; la trobada amb altres/as, els amics, la parella, l'amor com a obertura a un altre/a i l'atenció mútua.

La construcció i l'acceptació de les normes i hàbits que involucren la pròpia integritat física i psíquica en l'àmbit de les relacions afectives.

La reflexió sobre les distintes expectatives socials i culturals sobre el femení i el masculí i la seua repercussió en la vida socioemocional, en la relació entre les persones, en la construcció de la subjectivitat i la identitat i la seua incidència en l'accés a la igualtat d'oportunitats i/o l'adopció de pràctiques d'atenció.

L'anàlisi crítica dels missatges dels mitjans de comunicació i la seua incidència en la construcció de valors.

La reflexió sobre idees i missatges transmesos pels mitjans de comunicació referides a la imatge corporal i els estereotips.

L'oferiment i sol·licitud d'ajuda davant de situacions que danyen la pròpia persona u a altres/as.

La reflexió sobre les formes en què els drets de xiquets, xiquetes i adolescents poden ser vulnerats: l'abús i violència sexual, explotació i "tracta de persones".

La identificació de conductes "d'imposició" sobre els drets d'altres/as i de situacions de violència en les relacions interpersonals, a partir de l'anàlisi de narracions de "casos" i/o "escenes".

El coneixement de la Convenció Internacional dels Drets del Xiquet, la comprensió de les normes que protegeixen la vida quotidiana de xiquetes i xiquets.

Ciències Naturals.

L'avanç en el procés del reconeixement del cos i les seues distintes parts i en la identificació de les particularitats i diferències anatòmiques-fisiològiques de dones i barons, en les diferents etapes evolutives.

El reconeixement dels canvis en la infància i pubertat. La valoració dels canvis en els sentiments que es produeixen en dones i barons. La por, la vergonya, el pudor, l'alegria, la tristesa, el plaer. El dret a la intimitat i el respecte a la intimitat dels altres/as.

El coneixement dels processos humans vinculats amb el creixement, desenvolupament i maduració. La procreació: reproducció humana, embaràs, part, puerperi, maternitat i paternitat, abordades des de la dimensió biològica, i integrades amb les dimensions socials, afectives, psicològiques i transcendents que els constitueixen.

La identificació de prejudis i pràctiques referides a les capacitats i aptituds de xiquets i xiquetes.

L'anàlisi de situacions on aparega la interrelació entre els aspectes biològics, socials, psicològics, afectius i ètics de la sexualitat humana.

Llengua

L'exploració crítica de les relacions entre dones i barons i els seus rols socials al llarg de la història, a través de l'anàlisi de textos.

L'anàlisi de l'ús del llenguatge en les seues diverses formes que permeten la detecció de prejudis, sentiments discriminatoris i desvalorizants en relació als altres/as.

L'expressió de sentiments i sensacions que provoca la discriminació de qualsevol tipus.

L'exercici del diàleg com a mitjà per a resoldre conflictes.

La construcció progressiva d'habilitats per a expressar la defensa de la seua integritat personal.

La producció i valoració de diversos textos que expressen sentiments de soledat, angoixes, alegries i gaudi respecte dels vincles amb altres persones, en la pròpia cultura i en altres.

La disposició de les dones i els barons per a defensar els seus propis punts de vista, considerar idees i opinions d'altres, debatre-les i elaborar conclusions.

La valoració de textos produïts tant per autors com per autores.

La lectura d'obres literàries de tradició oral i d'obres literàries d'autor per a descobrir i explorar una diversitat de relacions i vincles interpersonals complexos, que donen lloc a l'expressió d'emocions i sentiments.

Educació Física

El coneixement del propi cos i la seua relació amb el cos dels altres/as, a través del moviment i del joc compartit.

El desenvolupament de la consciència corporal i de les possibilitats lúdiques i motrius en condicions d'igualtat, sense prejudis, recolzats en les diferències entre dones i barons.

El desplegament de les possibilitats del propi cos en relació amb el medi social, en el que s'inclouen les relacions entre dones i barons atenent a la igualtat en la realització de tasques grupals, jocs i esports, acceptació i elaboració de les regles.

L'exercici d'activitats corporals i activitats motrius compartides entre dones i barons emfatitzant el respecte, l'atenció per un/a mateix/a i pel/l'altre/a i l'acceptació i valoració de la diversitat.

La comprensió, la construcció, la pràctica i la revisió de diferents lògiques de joc de cooperació i/o d'oposició, amb sentit col·laboratiu i d'inclusió.

La valoració crítica dels jocs tradicionals de la seua comunitat i d'altres (regionals i nacionals) i la participació en alguns d'aquests jocs i/o recreació amb algunes variants.

El desenvolupament d'actituds de responsabilitat, solidaritat, respecte i atenció de si mateix/a i dels altres/as a través d'activitats motrius que possibiliten la resolució de conflictes quotidians i la convivència.

La reflexió sobre els models corporals presents en els mitjans de comunicació, en la publicitat i en l'esport espectacle.

Educació Artística

El reconeixement de les possibilitats expressives de dones i barons a partir de diferents llenguatges artístics.

La valoració del cos humà com a instrument d'expressió vocal, gestual, del moviment, etc.

L'exploració dels diferents llenguatges artístics en igualtat de condicions per a dones i barons.

La valoració de les pròpies produccions i les dels/les companys/as.

El fer, pensar i sentir dels alumnes i alumnes a través del coneixement dels distints llenguatges artístics.

10.3 Actuacions que afavorisquen la plena inclusió de l'alumnat

El centre realitzarà actuacions que afavorisquen la plena inclusió de l'alumnat amb un desenvolupament sexual diferent, amb una identitat de gènere divergent, i protecció i respecte a la identitat de gènere manifestada per l'alumne.

El que proposem a continuació són pautes molt clares, desenvolupar estratègies que ajuden als mestres en la seua tasca educativa.

- A. Educar els nens per tal que ells mateixos sapiguen desenvolupar l'autoestima adequada, amb independència del sexe.
- B. Crear un ambient basat en la comunicació, atenció positiva i mostres d'afecte.
- C. Iniciar al nen i la nena en l'educació emocional: identificar alegria, tristor, enuig i por.
- D. Identificar emocions en els demás i en si mateix.
- E. Crear un ambient afectiu i desenvolupar adequadament la sexualitat:
- F. Intercanvi d'afecte sense mostrar diferències per raons de sexe.
- G. Valorar i identificar les diferències: som únics i especials:
- H. Reconèixer que la diversitat en si és una riquesa.

- I. Fomentar l'aprenentatge de valors basat en el respecte a les diferències, la igualtat i tolerància.
- J. Promoure actituds contràries a la violència, desenvolupant compromís de no reproduir-la.
- K. Aprenentatge de resolució de conflictes.
- L. Tindre expectatives positives evitant prejudicis, humiliacions i premiant l'esforç.
- M. Col·laborar i resoldre junts un problema
- N. Animar a participar i responsabilitzar-se en les feines proposades.
- O. Incloure en les programacions continguts sobre educació sexual, que hauran de ser treballats de manera transversal.
- P. Organitzar activitats de formació sobre educació sexual per al professorat.
- Q. Oferir tallers a les famílies sobre la sexualitat
- R. Eliminació d'estereotips de gènere mitjançant l'ús d'un llenguatge no sexista
- S. A les activitats grupals, distribuir sempre l'alumnat de manera heterogènia.
- T. Utilitzar el catàleg de vocabulari inclús proporcionat per l'administració; per exemple: "alumnat, famílies, docents, responsables, etc."
- U. Incloure en assemblees i sessions de tutories activitats breus que sensibilitzen l'alumnat sobre la igualtat de gènere.
- V. Treballar la intel·ligència emocional (empatia, autoconcepte, gestió d'emocions,...) com a prevenció de conductes discriminatòries.

10.4 Activació del protocol

Aquest protocol s'activarà en el moment que qualsevol membre de l'equip docent detecte o siga informat d'un possible cas d'intersexualitat, identitat o expressió de gènere divergent i ho comuniqui, seguint els processos i les vies que establisca el Reglament de règim intern, al tutor o tutora, al coordinador d'igualtat i convivència, a l'equip d'orientació o a l'equip directiu. O bé, quan la família, o qui n'exercisca la tutoria legal, comuniqui el cas al centre educatiu. Una vegada comunicat, el director o la directora notificarà el cas al registre PREVI i s'inicia el protocol.

10.4.1 Estudi i valoració

L'equip directiu, el tutor o tutora i l'equip orientador, sota la supervisió del coordinador/a d'igualtat i convivència, assumiran directament el cas per a analitzar la situació i respondre adequadament a les necessitats de l'alumne o l'alumna.

Amb el consentiment i la col·laboració de la família, o de qui n'exercisca la tutoria legal, que serà informada dels fets observats i dels recursos existents en l'àmbit educatiu i extern, es dissenyarà un pla d'actuació (que contindrà, necessàriament les actuacions previstes en aquest protocol) que responga adequadament a les necessitats de l'alumne o alumna en els diferents àmbits d'intervenció: mesures organitzatives, mesures educatives, de formació i sensibilització.

6.3 Intervenció

10.4.2. Responsables

Equip directiu	L'equip orientador
<ul style="list-style-type: none"> - Acordar amb la resta d'agents educadors un pla d'actuació i acompanyament que incloga les mesures acordades entre el centre i la família, les mesures organitzatives bàsiques i els responsables de la seua aplicació. - Adoptar les mesures necessàries per a garantir un entorn segur en el centre per a l'alumnat trans, amb una expressió de gènere no normativa i intersexual. - Assegurar en tot moment l'intercanvi ordenat i prudent de la informació. - Gestionar el procés amb la màxima discreció i preservar la intimitat i el benestar de l'alumnat. - Primar el dret superior a desenvolupar lliurement la personalitat de l'alumnat d'acord amb la seua identitat. - Comunicar un possible cas d'expressió o identitat de gènere divergent al Registre PREVI. - Sol·licitar la intervenció de les Unitats d'Atenció i Intervenció de les direccions territorials (d'ara en avant UAI), a través del Registre PREVI i la inspecció de zona. - Vetlar per la correcta aplicació del protocol. 	<ul style="list-style-type: none"> - Prestar assessorament a l'equip docent i a la família. - En cas de conflicte, facilitar processos de mediació entre les parts implicades. - Coordinar-se amb els equips inspectors i d'orientació de les UAI, amb les persones expertes proposades per aquests i mantindre'n informat l'equip docent.
El tutor/la tutora	La coordinació d'igualtat i convivència
<ul style="list-style-type: none"> - Supervisar la progressió i l'adaptació de l'alumnat. - Fer un seguiment del cas i registrar totes les actuacions realitzades. - Coordinar totes les actuacions previstes en 	<ul style="list-style-type: none"> - Supervisar totes les actuacions previstes en aquest protocol. - Col·laborar en tot allò que determine l'equip directiu per a l'aplicació del protocol. - Assessorar l'equip directiu sobre l'adquisició de materials i bibliografia

el protocol i en el pla d'actuació i acompanyament, juntament amb l'equip directiu i orientador.	especialitzada o la impartició de ponències per part d'experts. - Col·laborar en l'organització d'activitats formatives que aborden qüestions relatives al desenvolupament sexual diferent, la identitat i l'expressió de gènere, la diversitat LGTBI i l'educació afectivosexual.
La inspecció educativa	Les Unitats d'Atenció i Intervenció (UAI)
Activar la intervenció de les UAI en els casos que siga necessari.	Prestar assessorament a tots els agents implicats, supervisar l'aplicació del protocol i proposar la participació i assessorament d'experts externs.

10.4.3 Mesures organitzatives Documentació i identificació

- S'adequarà la documentació administrativa del centre docent (llistes de classe, informes d'avaluació, butlletins de notes, sobres de matrícula, identificació del material...) en consideració al nom i el gènere amb què se sent identificat l'alumne o alumna, a petició de la família o de qui n'exercisca la tutoria legal, quan ho comuniqui per escrit, mentre l'alumne o alumna siga menor d'edat o no estiga emancipat. No obstant això, la documentació oficial de l'alumne o alumna no podrà modificar-se fins que no es realitze el canvi de nom en el Registre Civil i es trasllade al centre la documentació pertinent. En qualsevol cas, es prioritzarà el benestar de l'alumnat.
- Caldrà dirigir-se a l'alumne o alumna pel nom i l'adscripció de gènere que haja escollit i comunicat al centre.
- Es garantirà la llibertat de vestimenta amb què l'alumne o alumna se senta identificat, d'acord amb el gènere expressat.

Ús de les instal·lacions del centre segons la identitat de gènere expressada

- Es garantirà a l'alumnat l'accés als lavabos i els vestuaris d'acord amb la identitat de gènere manifestada.
- Convé estudiar i repensar la disponibilitat i distribució de lavabos de xics i xiques, o la possibilitat que siguen mixtos.

Pla de convivència i igualtat

- Totes les mesures de prevenció, detecció i intervenció previstes per a fer front a possibles casos de discriminació, assetjament, violència de gènere i maltractament per intersexualitat, identitat o expressió de gènere divergent o per orientació sexual, hauran de constar en el Pla de convivència i igualtat del centre.
- El coordinador o la coordinadora de d'igualtat i convivència supervisarà totes aquestes actuacions, en col·laboració amb l'equip directiu, l'equip orientador i el tutor o la tutora, especialment, durant el procés de transició de gènere que efectue una persona durant la seua estada al centre educatiu.

10.4.4 Mesures educatives

S'adoptaran totes les mesures necessàries encaminades a garantir el respecte cap a les persones trans i amb intersexualitats i un tracte igualitari i inclusiu:

- Es dissenyaran els projectes educatius des del principi general del respecte a la llibertat i als drets humans, entre els quals, el dret a expressar i desenvolupar la identitat sentida.
- Els reglaments, plans i programes de centre es configuraran des dels principis de la inclusió educativa.
- S'evitarà la realització d'activitats diferenciades per gèneres. Si es produeix en algun cas aquesta diferenciació, el professorat tindrà en consideració el gènere amb què l'alumne o alumna se sent identificat.
- Es garantirà la coordinació dels membres del claustre i de l'equip docent per a dur endavant les actuacions escaients, després d'haver detectat un possible cas d'identitat de gènere divergent.
- Es tindrà una cura especial en la configuració del grup-classe de referència de l'alumnat en procés de transició de gènere, de manera que afavorisca la inclusió de l'alumne o l'alumna, tot respectant-ne la integritat de la seua xarxa social.
- Les persones adultes faran ús d'un llenguatge inclusiu, igualitari i respectuós amb la diversitat. No es permetran usos lingüístics discriminatoris ni actituds arrelades que puguen ser denigrants cap a les persones trans, ni considerar-les falsament innòcues.
- Les explicacions sobre el desenvolupament sexual de l'ésser inclouran totes les possibilitats anatòmiques existents i no es permetran explicacions que puguen ser discriminatòries i estigmatitzants cap a les persones amb intersexualitats.
- S'evitarà articular discursos basats en estereotips o que pressuposen l'assignació d'un gènere o una orientació sexual determinats pel sexe biològic.
- Es practicarà la tolerància zero davant qualsevol conducta que atempte contra les particularitats anatòmiques i reproductives i la integritat de la persona objecte de possible assetjament.
- Es promouran models de masculinitat igualitaris contraposats als models masclistes i de dominació imperants en la societat.

10.4.5 Mesures extraordinàries en cas de detecció d'indicadors de transfòbia

Es tracta de prevenir possibles situacions de disconformitat, malestar i rebuig que li produeix a l'alumne o alumna la situació de divergència entre la identitat psicològica i el sexe anatómic, així com de possibles situacions de discriminació o transfòbia.

Situació de discriminació, assetjament o violència

Detectada una situació d'assetjament, o d'agressions, se seguiran els protocols destinats a l'efecte que figuren com a annex I i annex II de l'Ordre 62/2014, de 28 de juliol:

- 1) Detecció i comunicació de la situació a la Inspecció Educativa i a la UAI de la direcció territorial corresponent
- 2) Comunicació i registre de la incidència
- 3) Mesures d'urgència
- 4) Comunicació a les famílies de tots els implicats*
- 5) Mesures de tractament individualitzat
- 6) Seguiment del cas per les unitats d'Atenció i Intervenció i la Inspecció d'Educació

**Ateses les especificitats d'aquest tipus d'alumnat, i de l'assetjament per homofòbia o transfòbia, no previstes en l'Ordre 62/2014, prèviament a la comunicació del cas a la família, caldrà estudiar, mitjançant entrevistes a l'estudiant i a la seua família, si en l'àmbit familiar hi ha indicadors de transfòbia o de no-acceptació de la situació, per tal d'evitar generar un conflicte afegit a la persona víctima d'assetjament.*

Situació de desprotecció

Si la família no reconeix la identitat expressada pel fill o la filla, i s'observa sofriment emocional o psicològic persistent, el centre educatiu actuarà amb la màxima cautela, discreció i confidencialitat, però diligentment i amb determinació. El director o la directora sol·licitarà a la inspecció educativa la intervenció de la UAI de la direcció territorial d'educació corresponent.

Sota la supervisió dels responsables de la UAI, es mantindran tantes reunions amb la família com siguem necessàries fins arribar a un acord entre les parts, des de la via del diàleg, que repercutisca en l'adopció per consens de les mesures que l'alumne o alumna requereix, i que n'assegure el benestar i la integritat física i psicològica.

En casos extrems de no col·laboració, i esgotada la via del diàleg, el centre procedirà a l'aplicació del protocol que figura a l'annex III, de l'Ordre 62/2014, de 28 de juliol, i a la notificació a la conselleria competent en benestar social i protecció de la infància, a través del full de notificació, segons s'estableix en l'Ordre 1/2010, de 3 maig.

10.4.5 Seguiment

La persona coordinadora d'igualtat i convivència se n'encarregarà de supervisar l'aplicació d'aquest protocol, i vetlarà perquè:

1. L'equip orientador preste assessorament psicopedagògic a l'alumnat amb un desenvolupament sexual diferent, amb disconformitat de gènere o en procés de transició per a fer el seguiment del desenvolupament de la seua vida escolar.
2. El tutor o la tutora observe i porte un control periòdic del cas, tant de l'estat de l'alumne o alumna com del grup on s'integra, i es coordine amb l'equip docent del grup classe de referència.
3. El tutor/tutora, el cap d'estudis, l'equip orientador i el coordinador d'igualtat i convivència es reunisquen de forma periòdica, setmanalment o de forma quinzenal, segons es determine en cada cas.
4. Es preste una atenció individualitzada a l'alumne o alumna per part de l'equip orientador, tutors, dels membres de l'equip directiu, de la persona coordinadora d'igualtat i convivència i de la resta de l'equip docent. Es pot valorar la conveniència de nomenar un tutor o tutora personal, triat pel propi alumne/a, que siga una persona de referència per a l'alumne/a o amb qui tinga un major grau de confiança i empatia.
5. L'observació, la supervisió i l'acompanyament d'aquests casos s'ha de realitzar de forma que l'alumne o alumna no perceba un tractament diferenciat que l'estigmatitze i evitar així una doble discriminació.
6. Una vegada finalitzada l'aplicació del protocol, les accions de formació i sensibilització que hagen tingut un impacte positiu seran incorporades als reglaments i plans que regulen el funcionament i la convivència en el centre.

10.4.6 Accions de sensibilització

El centre adoptarà i inclourà a la PGA accions de sensibilització i informació dirigides al conjunt de la comunitat educativa per assegurar el respecte a la diversitat d'anatomies sexuals i reproductives i el respecte a la identitat de gènere.

10.4.7 Accions de formació

El coordinador/a de formació, en col·laboració amb coordinador o coordinadora d'igualtat i convivència, organitzarà activitats formatives que aborden qüestions relatives al desenvolupament sexual diferent, la identitat de gènere, la diversitat

LGTBI i l'educació afectivosexual, perquè s'incloguen en els plans d'estudi i programacions, a fi que el centre educatiu esdevinga un espai que garantisca la igualtat i la diversitat, confortable i lliure de discriminació o violència.

En els cursos de formació o tallers impartits per professionals externs, els continguts hauran d'estar avalats per experts i per la literatura científica sobre la matèria (ciències psicosocials i biomèdiques), i s'evitarà, en qualsevol cas, pseudoformació basada en mites, supersticions o estereotips.

Es podran organitzar ponències, xarrades o la impartició de tallers a càrrec d'experts o especialistes en la matèria:

- En col·laboració amb les AMPA, per a pares, mares i familiars, en horari extraescolar i dirigits a tota la comunitat educativa.
- Dins el Programa de formació anual en centres, per al professorat.

En l'àmbit del Pla d'acció tutorial i del Pla d'atenció a la diversitat:

- S'incorporarà un programa d'educació afectiva i sexual, progressiu i adaptat al currículum vigent de les diferents etapes educatives reglades
- El respecte a la identitat de gènere es tindrà present en qualsevol activitat acadèmica del centre i també en les activitats complementàries i extraescolars.

Per al desenvolupament de les actuacions de sensibilització, formació i acompanyament de l'alumnat trans i intersexual, el centre educatiu comptarà amb el suport ni l'assessorament del CEFIRE, el Servei Psicopedagògic Escolar, els departaments d'orientació, els gabinets psicopedagògics municipals i amb els col·lectius LGTBI més representatius i registrats legalment.

Pel que fa al professorat, la informació i la formació docent és imprescindible perquè es traduïska en actituds de respecte i atenció a les diferències individuals.

10.4.8 Coordinació entre administracions

La Direcció General de Política Educativa promourà procediments de coordinació d'actuacions i d'intercanvi de recursos amb altres departaments, especialment amb la direcció competent en igualtat i la direcció competent en salut sexual, orientats a la prevenció, detecció i intervenció davant de situacions de vulnerabilitat que suposen amenaces per al desenvolupament integral de l'alumnat trans i de les persones amb intersexualitats: accions conjuntes, campanyes institucionals, programes educatius en què col·laboren diferents administracions, etc.

Coordinació amb la Unitat de referència per a la Identitat de Gènere i la Intersexualitat (UIGI)

En els casos en què l'alumnat estiga immers en un procés de transició de gènere, els centres podran sol·licitar, a petició de la família, l'assessorament dels professionals de la Unitat de referència per a la Identitat de Gènere i Intersexualitat per tal d'ajustar la resposta educativa a les necessitats de l'alumnat amb identitat de gènere divergent o amb desenvolupament sexual diferent.

ANNEX. DIAGRAMA DE FLUX (Instrucció del 15 de diciembre de 2016, del director general de Política Educativa, por la que se establece el protocolo de acompañamiento para garantizar el derecho a la identidad de género, la expresión de género y la intersexualidad)

IX. ACTIVITATS DE SENSIBILITZACIÓ DE CARÀCTER COEDUCATIU, IGUALITARI I INCLUSIU

0.- MARC LEGAL

- **RESOLUCIÓ de 20 d'agost de 2018**, del secretari autonòmic d'Educació i Investigació, per la qual es regula l'elaboració de les actuacions del Pla d'actuació per a la millora (PAM), s'autoritzen programes i s'assignen hores addicionals de professorat als centres educatius públics amb titularitat de la Generalitat Valenciana per al seu desenvolupament, al curs 2018-2019

- **Decret 104/2018, de 27 de juliol**, del Consell, pel qual es desenvolupen els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià.

- **LLEI ORGÀNICA 3/2007, DE 22 DE MARÇ**, per a la igualtat de dones i homes.

- **Llei 90/2003, de 2 de abril**, de la Generalitat, per a la Igualtat entre Dones i Homes Projectió a l'àmbit educatiu

- **Llei 7/2012, de 23 de novembre**, integral contra la violència sobre la dona a l'àmbit de la Comunitat Valenciana

- **Instrucció del 15 de desembre de 2016**, del director general de Política Educativa, per la qual s'estableix el protocol d'acompanyament per a garantir el dret a la identitat de gènere, l'expressió de gènere i la intersexualitat. [DOCV 27/12/2016]

- **Instrucció de 14 d'octubre de 2014**, de la Direcció General d'Innovació, Ordenació i Política lingüística sobre l'actualització dels Plans de Convivència en els centres educatius.

1.- INTRODUCCIÓ

Educar significa promoure el desenvolupament integral de les persones, pel que resulta necessari afavorir aquest valor entre els estudiants per superar les limitacions imposades pel gènere a través d'un treball sistemàtic de la Comunitat Educativa.

Per aconseguir una educació realment coeducativa cal partir no només de la igualtat dels individus, a més, cal introduir en el currículum escolar i en les relacions a l'aula un conjunt d'àmbits que han estat absents d'ells, així com una major valoració de les actituds i capacitats devaluades fins ara, que s'han de convertir en conductes proposadores tant per a les nenes com per als nens.

Davant de qualsevol discriminació l'escola no pot quedar-se impassible i ha de contribuir a anar erradicant actituds sexistes.

Una de les funcions més importants de l'escola és col·laborar en la formació de PERSONES, educant des de la diferència i la igualtat, des del respecte i la cura dels altres, des de la tolerància i l'acceptació, tot potenciant les aptituds de cada una de les persones.

Cal acceptar les diferències personals sense confondre-les amb les diferències de gènere.

L'escola ha de ser:

- motivadora, on els nens i les nenes són els principals protagonistes del procés d'ensenyament- aprenentatge.

- acollidora, per tal d'aconseguir un clima agradable, tenint en compte a cada una de les persones
- inclusiva i integradora, on cada persona és important i única.
- vivencial, on es parteix de les experiències viscudes i així poder anar construint nous aprenentatges.
- respectuosa, s'ha de tenir cura de les relacions i de les emocions.
- formadora, on tothom pugui desenvolupar totes les seves potencialitats.
- creativa, és important apostar per nous reptes i així fomentar l'enriquiment personal.
- reflexiva i crítica; i així aconseguir ser persones més lliures.

La construcció de relacions personals solidàries, basades en el respecte i la convivència amb les altres persones com a font de diversitat i riquesa, implica la capacitat d'analitzar els conflictes, de localitzar-ne les causes i d'elaborar estratègies adequades, no sexistes i no violentes a l'hora de resoldre'ls.

Volem ensenyar i aprendre a relacionar-nos, a establir relacions de respecte, a viure sense discriminar, per tant a tenir cura de nosaltres mateixes i d'altri.

Creiem que l'escola és un espai social idoni per treballar la igualtat entre sexes i el respecte a la diversitat sexual.

Cal fer un esforç de conscienciació pel que fa al currículum ocult o implícit, ja que hi ha actituds que es transmeten de manera inconscient i que evidencien la preponderància del model masculí que sovint ignora o inferioritza a les dones. Hem d'adequar els processos d'ensenyament–aprenentatge a les característiques psicopedagògiques, socials i afectives de l'alumnat sense cap tipus de discriminació.

Els grans reptes que des de l'escola hem d'afrontar:

- Rescatar tot el que s'ha ocultat i s'ha fet invisible del saber de les dones.
- Fer una revisió curricular per identificar les exclusions del currículum oficial pel que fa al saber bàsic per a la vida, l'educació de les emocions, les experiències i el saber de les dones. (currículum ocult o implícit).
- Educar en els nous rols de masculinitat i feminitat.

Aquests serien els objectius generals que ens serviran de guia cap el camí que emprendrem pel que fa a coeducació. Cal dir que d'aquests grans objectius se'n deriven altres que són molt més específics i que alguns d'ells els hem desglossat en els apartats àmbits d'actuació i activitats.

Cal dir que són àmbits que en molts moments s'estaran treballant en paral·lel.

2.- JUSTIFICACIÓ.

Els i les docents de tot el món, com a formadors de la futura societat, hem de tenir en

compte que el principi bàsic per desenvolupar una convivència de qualitat és la igualtat entre els estudiants; sent aquesta una demanda social a la que des de la nostra escola hem de donar resposta. Que dones i homes siguen iguals vol dir que tenen les mateixes oportunitats d'acompliment personal i social, comparteixen les responsabilitats familiars, laborals i de poder. Això requereix prendre aquelles mesures que possibiliten que la igualtat formal es convertesca en igualtat real.

La defensa de la igualtat de drets entre dones i homes parteix del principi que les dones, com a ciutadanes, han de ser tan lliures com els homes a l'hora de decidir i exercir papers socials i polítics. Aquesta perspectiva que s'ha denominat dret a la igualtat es fonamenta en la ferma convicció que no és possible la llibertat sense igualtat i que requereix l'eliminació de les barreres de la discriminació i del prejudici. Cal fer possible que l'equitat pugui assolir-se a través de reformes en les estructures democràtiques que garanteixin l'educació en les mateixes condicions d'oportunitat, de tracte i d'assoliment a tots dos sexes i, en conseqüència, la llibertat d'elecció.

Des de la família i a l'escola es proporcionen models de conducta i s'imposen comportaments que els mitjans de comunicació i el grup d'iguales reforcen.

Per això, el procés de coeducació comença a la família i a l'escola, sent els primers espais de socialització des dels quals es compensen els desajustaments d'origen divers, com aquells que provenen de prejudicis sexistes que poden incidir en el desenvolupament dels xiquets i xiquetes en els seus primers anys. Les relacions de poder que defineixen el món situen a unes persones per sobre de les altres; homes sobre dones, nord sobre sud, riquesa sobre la pobresa ... Son moltes les persones, que al llarg i ample del planeta, treballen per aconseguir un món més humà.

La violència contra les dones ha passat a considerar-se com un problema social que requereix intervenció pública. A més, en els últims anys s'està augmentant la violència entre adolescents, pel que la prevenció de la violència a aquestes edats podem considerar que és tard, que la actuació s'ha de realitzar abans. Veiem necessari realitzar la prevenció de la violència des dels primers anys del nen i la nena, i com és habitual, per arribar a la màxima població, això ha de ser realitzat des dels centres educatius de primària. Entenent que la prevenció de la violència contra les dones no pot ser una actuació aïllada, ha d'anar unida a una prevenció de la violència en general.

No hem de deixar de banda que la igualtat no és l'eliminació de les diferències sinó l'absència de discriminació per l'existència d'aquestes diferències. Per tot això pensem que des de l'escola volem educar per a la Igualtat, la Pau, la Cooperació i la Solidaritat.

Durant la nostra vida, ensenyem a comportar-nos com les altres persones. Repetim conductes que acceptem com vàlides, per costum, perquè així ens ensenyem des de la infància, encara que algunes d'elles es basen en prejudicis i provoquen la indefensió de qui es mostren diferents. Si creem oportunitats d'igualtat, avançarem en una societat més igualitària i eradicarem la violència.

3.- PRINCIPIS D'ACTUACIÓ

La intervenció global en el marc educatiu seguirà marcada per aquests tres principis d'actuació:

1. **Visibilitat:** La intervenció envers a igualtat es farà present als diferents àmbits de l'escola (família, professorat i alumnat) a través del llenguatge escrit i oral: utilitzant comunicats, a través dels diferents documents del centre, per mitjà d'un Tauler de Coeducació, a través de la web de l'escola, a través del qual es faran incloses les diferents activitats, documentació, recursos, enllaços, d'ús per a professorat, alumnat i famílies.

2. **Transversalitat:** l'enfocament transversal suposa la inclusió de la perspectiva de gènere en l'elaboració, desenvolupament i seguiment de totes les actuacions del centre. Per això, es treballarà de forma coordinada entre les diferents àrees i àmbits escolars. En cada cicle es revisaran llibres i materials didàctics per si hagués hagut de modificar-los. Per últim, serà tot el Claustre el que aprobe i desenvolupe cada una de les actuacions contemplades en el Pla.

3. **Inclusió:** Les mesures i actuacions es dirigeixen al conjunt de la comunitat educativa, és

competència del professorat, alumnat i les seves famílies participar i col·laborar en el desenvolupament dels objectius plantejats en aquest Pla. Per aquest motiu, les diferents actuacions seran dirigides als tres àmbits. Es promourà d'aquesta forma, la col·laboració entre diferents agrupaments: claustre, AMPA del Centro.

Es considera, per tant, que l'oferir igualtat en l'educació als dos sexes és condició necessària perquè les potencialitats individuals de homes i dones puguen estimular-se i desenvolupar-se.

4.- OBJECTIUS .

Aquest pla proposa els següents objectius de caràcter general i que deuen estar implicats en la proposta de programació per a Educació Infantil i Primària.

Objectiu general:

1.- Desenvolupar pràctiques educatives que identifiquen els estereotips sexistes existents en diferents àmbits de la Comunitat Escolar i de la societat i que promoguen la seva eliminació, de manera que es promoguen en nens i nenes un desenvolupament personal satisfactori i una convivència pacífica i igualitària amb valors en rotació una igualtat d'oportunitats entre els sexes i que es traslladen a la resta de la societat.

Objectius específics:

- A) Detectar les actituds sexistes que encara prevalien a l'escola i modificar-les.
- B) Sensibilitzar al professorat de la necessitat de realitzar canvis que permeten la igualtat d'oportunitats entre homes i dones.
- C) Introduir a l'escola conceptes, procediments i actituds relatives a la igualtat d'oportunitats, a la conciliació de la vida familiar, personal i laboral.
- D) Previndre la violència des de les edats inicials.
- F) Ajudar i ensenyar a la resolució de conflictes sense violència.

- G) Desmitificar les tasques femenines i / o masculines.
- H) Educar en l'empatia.
- I) Promoure condicions escolars que afavoreixin pràctiques educatives correctores d'estereotips de domini i dependència.
- J) Facilitar un major coneixement de les diferències entre nens i nenes, homes i dones, que permeten evitar i corregir les discriminacions que deriven d'aquelles.
- K) Revisar i actualitzar la biblioteca que tenim en matèria de coeducació i crear una videoteca sobre el tema.
- L) Crear un espai a la web del centre de tot allò referent a les actuacions d'Igualtat.
- M) Consolidar un llenguatge escrit coeducatiu en tots els documents del centre: cartes i

comunicats, cartelleria, butlletins ...

- N) Fomentar un llenguatge oral en el qual s'inclouen els dos sexes i en què no hi ha prejudicis sexistes a l'hora de nomenar tasques domèstiques, professions ... i en general estereotips que segueixen immersos en el llenguatge quotidià. Corregir en el possible aquest dèficit que pugui existir als llibres de text i materials curriculars.
- O) Mantenir en ús un tauler de coeducació.
- P) Facilitar la utilització igualitària d'espais en el pati per a nens i nenes.

5.- LÍNIES D'ACTUACIÓ

1.- Utilitzar llenguatge no sexista.

Adonar-se de la importància de l'ús del gènere tant masculí com femení, a nivell oral i escrit.

Actuacions:

- Revisió de tots els escrits que surten des de l'escola.
- Crear l'hàbit d'incorporar tots dos gèneres a l'hora d'expressar-nos de manera oral i escrita

2.- Educar en els nous rols de masculinitat i feminitat.

Tenir presents els nous rols de masculinitat i feminitat (estan en transformació) per tal d'incloure'ls dins de les activitats.

Actuacions:

- Desmitificar els rols tradicionals i intentar modificar els estereotips. (no assignar funcions pel sexe).
- Substituir les pràctiques discriminatòries per accions positives.
- El desenvolupament de la identitat sexual i l'acceptació del cos sexual masculí i femení.

-Eliminar el binomi cultural sexe fort/dèbil.

3.- Fer visible el treball de les dones.

Fer servir un llenguatge no sexista per tal de no incloure les dones dins del concepte general masculí que normalment s'ha utilitzat.

Actuacions:

-Tenir en compte el treball de les dones a l'hora de planificar diferents activitats.

-Proposar una autora, pintora ... com a eix transversal.

4.-Treballar els sentiments, introduint activitats que serveixen per treballar la capacitat de la cura.

5.-Utilitzar el diàleg en la resolució de conflictes en base al principi d'igualtat (dret a fer les mateixes coses).

6.- Conscienciació del professorat pel que fa als diferents àmbits d'actuació .

Hem de fer una mirada crítica a comportaments i actituds que transmetem de manera inconscient i que d'alguna manera estan afavorint a mantenir accions i visions sexistes

7-Compartir i estendre tots els àmbits de la coeducació a tota la comunitat educativa.

Com que volem que sigui un projecte compartit en el que participi totes les persones que vivim en el centre, implicarem a famílies, AMPA, menjador, conserge, senyores i senyors de la neteja....

8-Respectar l'ús del gènere.

9 -Reflexionar sobre els contes i les històries que aquests expliquen i com les expliquem. Cal ensenyar una historia en la que estiguin presents tots els éssers humans (homes de poder i dones de poder, referents masculins alternatius al model dominant...)

10-Selecció de les lectures infantils i juvenils no estereotipades.

11-Fer una anàlisi de com s'estan ocupant de manera natural els diferents espais escolars (el pati), així com també analitzar com es distribueixen els diferents càrrecs a les aules.

12-Incorporar els objectius als diferents projectes de manera transversal (proposta "tots i totes som protagonistes", eix transversal, projectes, racons, tallers...) de forma progressiva.

13-Dotar a les biblioteques de les aules de recursos que fomenten actituds inclusives i igualitàries.

14-Utilitzar recursos i/o materials elaborats (Ex: "Somos como somos") per diferents entitats i administracions (CCOO, UGT, STEPV, Junta de Castilla y León, Junta de Andalucía).

15-Introduir en la dinàmica del Centre la tutoria entre iguals (TEI), com a mesura de prevenció i resolució de conflictes.

16 -Ubicar l'alumnat en l'aula de manera heterogènia, evitant juntar o apropar l'alumnat amb risc d'exclusió

6. METODOLOGIA

La metodologia serà totalment coeducativa, s'ha d'insistir en la necessitat d'integrar plenament una línia de treball basada en els pressupostos de la coeducació en les situacions habituals d'aula i en les diverses activitats educatives, no estaria justificada la nostra actuació

amb només celebrar els dies claus relacionats amb la la igualtat.

Treballarem aquest valor procurant el desenvolupament de les competències clau que pretenem aconseguir amb l'alumnat d'aquest centre. En aquest sentit, la coeducació participa i assumeix com a propis els trets essencials metodològics que es defineixen per a l'Educació Primària: caràcter interactiu dels aprenentatges, desenvolupament d'estratègies de recerca educativa, globalització, importància de crear ambients rics per a la comunicació i la relació, paper actiu de l'alumnat, etc. En l'activitat coeducativa es tractarà de partir de situacions compartides, és a dir, es tracta de partir de situacions viscudes conjuntament, de problemes reals, de situacions quotidianes que permeten realitzar una anàlisi amb referents comuns. Per a això anem a afavorir la comunicació família-escola i farem activitats que es basen en l'experiència familiar, en la convivència que això suposa; per així poder-lo traslladar a la vida en societat.

Participació en l'elaboració i discussió de normes i valors: en la construcció d'un clima d'aula autènticament coeducatiu, la participació activa de nens i nenes juga un paper decisiu. L'elaboració conjunta de normes a l'aula aporta en entrenament social molt interessant, així els alumnes poden donar respostes als seus propis problemes i en la mesura de les seves possibilitats. Pel que fa a l'activitat lúdica, el joc, és un dels mitjans d'aprenentatge i de socialització més interessants que es donen en la infància. En el joc es projecten, així mateix, els estereotips i models imperants en una comunitat determinada. El grau d'agressivitat, el tipus de relacions entre les persones de diferent sexe, el caràcter autoritari, etc. Es procurarà que nens i nenes comparteixin jocs, evitant la formació de grups tancats i que la participació d'una persona siga per raó del seu sexe. Els agrupaments espontanis on es donen casos de segregació es poden prendre com a referents per fer una anàlisi més detallada dels mateixos, insistint en la necessitat de facilitar la integració de nens i nenes en els mateixos.

La tasca de tutoria ha d'estar coordinada entre tot el professorat per intercanviar impressions, suggeriments i propostes, cal impulsar i motivar l'alumnat, mantenir un clima d'harmonia i bones relacions, orientar, instruir, facilitar la presa de decisions i establir criteris definits de comportaments i pautes de treball. Tampoc podem oblidar que la coordinació amb les famílies és primordial perquè aquestes participen en la nostra tasca educativa.

Treballar la coeducació des de l'estratègia TEI (Tutoria entre iguals) per a la resolució de conflictes.

7. ACTIVITATS

A) "Actividades para fomentar la igualdad de oportunidades entre niños y niñas" editat per la Junta de Castilla y León.

- Transformar un conte tradicional en un conte no sexista. Ex: "El príncep ventafosc".
- Fer un llistat de tasques de cas i valorar la distribució que se'n fa.
- Revisar catàlegs de joguines i reflexionar sobre el caràcter sexista.
- Organitzar les diferents tasques a l'hora de fer un menú.
- Visionat de videos i curtmetratges sobre l'ús no sexista de les joguines.
- Fomentar l'agrupament mixte per a fer esport.

B) Del sindicat Comissions Obreres, "Somos como somos":

- Conèixer les diversitats corporals (color de la pel, tamanys, formes, cabells,...). Interioritzar que el fet de tindre un cos o un altre no ens fa ser millor o pitjor persones.
- Comprendre que existeixen cultures diferents i costums distintes i que no són excloents.
- Comprendre que existeixen funcions humanes diferents: sensorials, motores, intel·lectuals, etc.
- Comprendre que hi ha diferents nivells adquisitius i entendre que tindre més o menys possessions materials no ens fa ser millors o pitjors.
- Ser capaç de jugar de diferents maneres a diferents tipus de jocs i amb joguines distintes sense tindre en conte diferències de gènere.
- Ser conscient que les professions no han d'anar lligades al sexe.
- Comprendre que la roba és una qüestió cultural.
- Ser capaç de mostrar els sentiments i emocions respectant els límits dels cossos de les altres persones.
- Interioritzar les peculiaritats de la seua família i del seu entorn i la dels seus companys.

C) Teatre de Guinyol “Canviem els contes”

En el guinyol, on actuen els personatges dels contes més tradicionals amb altres més actuals, es van qüestionant els rols i estereotips dels personatges femenins. Els xiquets i xiquetes participants van col·laborant en el disseny de nous rols per als seus personatges de sempre.

D) Mural de Professions

Es realitza amb un gran panell, molts cabets d'hòmens i dones de diferents procedències i molts cossos vestits amb uniformes de treball. Els cabets es col·loquen en el mural i es van identificant les professions. Es comentaran aquelles professions més difícils d'identificar amb “l'altre sexe” i farà preguntes al grup.

E) La Baralla dels Contes

Activitat grupal en què es distribueixen unes làmines amb dibuixos de contes tradicionals.

A mesura que els xiquets i xiquetes descobreixen les seues cartes (làmines), el grup va comptant el conte a què pertanyen. Se'ls planteja que ocorreria en el conte si la làmina a utilitzar fora una altra i es motiva al grup para que aporte canvis al conte original.

F) Igualtat en Paracaigudes

Joc de cooperació que es realitza amb un gran paracaigudes de colors a què els xiquets i xiquetes s'agafen amb les mans.

G) Espais d'Igualtat.

Està dissenyat com a joc intergeneracional. Es creguen quatre tallers en quatre cantons que es veguen. En cada taller un xiquet i/o una xiqueta, un pare i/o una mare, etc. ensenyarà un rol, socialment assignat al seu sexe, al sexe contrari.

H) Rols Domèstics

Es realitza una simulació d'escenes diàries de les llars. Les escenes a representar són: fregar, agranar, posar i arreplegar la taula, planxar, tendir, cosir, doblegar la roba, arreplegar el saló...

I) Taller de Juguets Reciclatges, No Sexistes.

Es construeixen juguets reciclatges, triats per cada xiquet i xiqueta participant. Cal introduir l'activitat amb elements referits al “no sexe” dels juguets, el dany que fem impedit-li a xiquets i xiquetes disfrutar d'una part dels juguets, la necessitat de cuidar-los i arreplegar-los pels molts menors que no poden disfrutar-los, la solidaritat de compartir-los i/o regalar-los quan ja no els volem. Posteriorment es mostren unes

diapositives, amb més de 50 models de possibles joguets a construir, dels que cada u haurà de seleccionar el seu.

J) Disfressa't en Igualtat

Es durà a terme el disseny i creació de disfresses diversos, referents a ocupacions laborals exercides indistintament per hòmens i/o dones. Es realitzarà amb materials bàsics i reciclats (bosses fem, cordes, cartolines, periòdics, cartó, temperes, tisores, cua...). Necessitarem taules, o taulers i cavallets.

Juntament amb les mesures a dur a terme durant tot el curs, que s'han detallat , es realitzaran activitats més específics per als següents dies.

- 11 d'octubre. Dia internacional de les xiquetes.
 - 10 de desembre. Dia internacional dels Drets Humans
 - 25 de novembre: Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència cap a la Dona.
 - Desembre / gener: Joguets no sexistes no violents.
 - 8 de març: Dia Internacional de la Dona.
 - 15 de maig. Dia internacional per la diversitat familiar.
 - 17 de maig. Dia internacional contra l'LGTFòbia.
- Durant tot el curs:

Murals sobre dones importants en la història en els diferents àmbits de la societat.

Col·laboració de l'alumnat d'major edat amb el de menor per fomentar el cuidat als que ho necessiten, la col·laboració i el sentit de la responsabilitat.

- Visió de pel·lícules i lectures relacionades amb el tema. Tots els cicles.

Aquestes activitats seran detallades per cicles amb la col·laboració de tota la comunitat educativa.

8. RECURSOS

Guies i manuals per a la coeducació [disponibles on line]

Guía de coeducación. Documento de síntesis sobre la educación para la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres. Instituto de la Mujer. 2007.

Guía de coeducación para profesorado de primaria. Diputación provincial de Zaragoza. 2006.

<http://www.dpz.es/diputacion/areas/bienestarsocial/plan-igualdad/actuaciones06/doc/guia-profesorado.pdf>

Materiales para el análisis y la observación del sexismo en el ámbito escolar. Centro del Profesorado y de Recursos de Gijón. 2002.

<http://web.educastur.princast.es/cpr/gijon/recursos/coeducacion/matsex/publicacion.pdf>

Guía de buenas prácticas para favorecer la igualdad entre mujeres y hombres en educación. Consejería de Educación. Junta de Andalucía. 2006.

Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre. Institut Català de les Dones. Generalitat de Catalunya. 2008.

http://www20.gencat.cat/docs/icdones/serveis/docs/publicacions_eines10.pdf

Recursos per al llenguatge no sexista [disponibles on line]

Guia de tractament no sexista de la informació i la comunicació a la Universitat Jaume I. Fundació Isonomia. Unitat d'Igualtat. Universitat Jaume I. 2010.

<http://www.uji.es/bin/serveis/ui/not/11040600v.pdf>

10 Recomanacions per a evitar usos sexistes i estereotipats del llenguatge.

Fundació Isonomia. Unitat d'Igualtat. Universitat Jaume I. 2010.

<https://www.uji.es/bin/serveis/ui/not/11040601.pdf>

Guía de lenguaje para el ámbito educativo. Emakunde/Instituto Vasco de la Mujer. 2008.

http://www.emakunde.euskadi.net/u72publicac/es/contenidos/informacion/pub_guias/es_emakunde/adjuntos/guia_leng_educ_es.pdf

Recursos per al joc i la lectura coeducativa [disponibles on line]

Jugar para ser iguales. Guía orientativa + juegos. Consejería de Familia e Igualdad de Oportunidades. Dirección General de la Mujer. Junta de Castilla y León.

Jugar para ser iguales. Guía orientativa + juegos. Consejería de Familia e Igualdad de Oportunidades. Dirección General de la Mujer. Junta de Castilla y León.

<http://www.jcyl.es>

Campaña contra los juguetes bélicos y sexistas. Juguemos sin violencia ni sexismo. Consejo de la Juventud de España.

<http://www.juntadeandalucia.es/institutodelamujer/observatorio/html/campaigns/juegosyjuguetes/cont/docs/Campanajuguemos.pdf>

La maleta coeducativa (recursos). Mónica Brito y Mónica Viña. CEP Los Llanos de Aridano.

<http://www.ceplosllanos.com/docs/x17nov2009/maletas/3-LIBROS%20COEDUCATIVOS.pdf>

Cuentos para pensar. Cuentos coeducativos para educación primaria. Premios Rosa Regás de Coeducación 2008.

<http://www.juntadeandalucia.es/averroes/convivenciaeigualdad/rr/pdf/cuentos.pdf>

Vivir los cuentos. Guía para contar los cuentos. Instituto Andaluz de la Mujer.

Recursos bibliogràfics coeducatius [disponibles on line]

Informació bibliogràfica. Biblioteca Rosa Sensat. Coeducació (42).

<http://www.rosasensat.org/antiga/biblioteca/Bib-coeduca-web.pdf>

Guía de recursos. Coeducación. Instituto Asturiano de la Mujer. Gobierno del Principado de Asturias.

http://www.educarenigualdad.org/media/pdf/uploaded/old/Mat_177_guia_de_los_recursos.pdf

9.- AVALUACIÓ

Per aconseguir els millors resultats amb el desenvolupament d'aquest pla, es durà a terme una

avaluació contínua que ens permetrà si els objectius plantejats estan sent els adequats i si les activitats proposades són les correctes per assolir els objectius proposats i així poder realitzar les modificacions oportunes.

Es valorarà el grau d'implicació de cadascun dels membres que componen la nostra Comunitat Educativa, així com la coordinació entre ells i el grau d'acceptació de les diferents propostes.

Aquesta avaluació contínua es complementarà amb una avaluació final on es valoren els resultats obtinguts, les possibles millores, errors comesos, necessitats i grau de satisfacció amb l'experiència.

Per tot això, es faran servir, entre altres, els següents mètodes d'avaluació:

1. Indicadors d'èxit de la tasca. La tasca tindrà èxit a l'efecte d'avaluació, l'alumnat, del professorat i de la pròpia tasca si:
2. La participació i implicació de l'alumnat i el professorat ha estat bona.
3. Si la dinàmica dels grups ha estat veritablement fluïda i cooperativa.
4. Si el grau d'autonomia dels grups i el material elaborat ha estat de qualitat, i lliure de biaixos sexistes.
5. Si les controvèrsies conceptuals i la reflexió col·lectiva i individual al voltant del tema han aportat valors d'equitat i justícia social.
6. Si s'ha utilitzat un llenguatge integrador amb tots dos sexes i lliure de prejudicis.

X. ACTIVITATS QUE PROMOUEN EL VALOR PEDAGÒGIC DEL BANC DE LLIBRES

XI- MARC LEGAL

- ORDRE 26/2016, de 13 de juny, de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, per la qual es regula el programa de reutilització, reposició i renovació de llibres de text i material curricular, a través de la creació i posada en funcionament de bancs de llibres de text i material curricular en els centres públics i privats concertats de la Comunitat Valenciana, i es determinen les bases reguladores de les subvencions destinades a centres docents privats concertats i centres docents de titularitat de corporacions locals.

Estes activitats sorgixen de la necessitat de consolidar l'ús adequat dels materials curriculars i estan en consonància amb l'aposta que el centre va fer al seu dia referida al material socialitzat (compra conjunta de material fungible per a l'alumnat).

Les activitats que es plantegen tracten de crear consciència i pràctica sobre l'atenció i ús adequat dels materials escolars. També s'orienten a valorar la importància de la reutilització, l'estalvi econòmic, el respecte al medi ambient, la gestió de recursos, la solidaritat, la igualtat, la responsabilitat i l'ús comú.

ALUMNAT

- ✓ Visualitzar documentals i/o vídeos sobre el paper: origen i reciclatge.
- ✓ Calcular l'import a què ascendix cada lot de llibres d'un estudiant de la nostra aula.
- ✓ Investigar la quantitat de fusta precisa per a fabricar els lots de llibres de text necessaris en un col·legi de 300 alumnes d'Educació Primària.
- ✓ Calcular l'àrea de bosc que ocupen els arbres a què es referia l'activitat anterior.

- ✓ Verbalitzar i/o copiar les idees o frases més importants o essencials de cada unitat.
- ✓ Realitzar resums (orals i escrits) i esquemes (escrits), en compte de subratllar els textos.

- ✓ Habituar-se a usar els llibres per a consultar i llegir; evitar fer anotacions.
- ✓ Usar els fulls de paper per ambdós costats, tant si s'usen per a esborrany com si es tracta de quaderns.
- ✓ Usar quaderns o llibretes per a realitzar les activitats escrites.
- ✓ Elaborar xicotets blocs de notes (amb fulls d'esborrany) per a les anotacions.

- ✓ Forrar els llibres a l'inici del curs escolar o canviar el forro si està deteriorat.
- ✓ Posar el nom en l'etiqueta a l'inici del curs escolar.

DOCENTS

- ✓ Arreplegar els llibres al final de cada curs escolar, classificar-los per matèries i valorar-los segons el seu ús i estat (A, B, C).
- ✓ Sol·licitar els llibres que siga necessari reposar.
- ✓ Distribuir els llibres de manera equitativa a l'alumnat.

- ✓ Organitzar l'ús (préstec i devolució) de les biblioteques de centre i d'aula de manera que es mantinguen els llibres ordenats i accessibles amb facilitat, al mateix temps que cures.

FAMÍLIES

- ✓ Rebre la informació, per part del centre, sobre el funcionament del banc de llibres (només per a familiars del primer nivell d'educació primària).
- ✓ Animar-se a donar els llibres al final de cada curs, encara que no es participe en el banc de llibres.
- ✓ Acceptar les normes d'ús del banc de llibres i firmar la dita acceptació.
- ✓ Valorar la importància de la reutilització dels materials curriculars i adquirir major consciència sobre això.

X. ACTIVIDADES QUE PROMUEVEN EL VALOR PEDAGÓGICO DEL BANCO DE LIBROS

Estas actividades surgen de la necesidad de consolidar el uso adecuado de los materiales curriculares y están en consonancia con la apuesta que el centro hizo en su día referida al material socializado (compra conjunta de material fungible para el alumnado).

Las actividades que se plantean tratan de crear conciencia y práctica sobre el cuidado y uso adecuado de los materiales escolares. También se orientan a valorar la importancia de la reutilización, el ahorro económico, el respeto al medio ambiente, la gestión de recursos, la solidaridad, la igualdad, la responsabilidad y el uso común.

ALUMNADO

- ✓ Visualizar documentales y/o videos sobre el papel: origen y reciclado.
- ✓ Calcular el importe a que asciende cada lote de libros de un estudiante de nuestra aula.
- ✓ Investigar la cantidad de madera precisa para fabricar los lotes de libros de texto necesarios en un colegio de 300 alumnos de Educación Primaria.
- ✓ Calcular el área de bosque que ocupan los árboles a que se refería la actividad anterior.

- ✓ Verbalizar y/o copiar las ideas o frases más importantes o esenciales de cada unidad.
- ✓ Realizar resúmenes (orales y escritos) y esquemas (escritos), en lugar de subrayar los textos.

- ✓ Habitarse a usar los libros para consultar y leer; evitar hacer anotaciones.
- ✓ Usar las hojas de papel por ambos lados, tanto si se usan para borrador como si se trata de cuadernos.
- ✓ Usar cuadernos o libretas para realizar las actividades escritas.
- ✓ Elaborar pequeños blocs de notas (con hojas de borrador) para las anotaciones.

- ✓ Forrar los libros al inicio del curso escolar o cambiar el forro si está deteriorado.
- ✓ Poner el nombre en la etiqueta al inicio del curso escolar.

DOCENTES

- ✓ Recoger los libros al final de cada curso escolar, clasificarlos por materias y valorarlos según su uso y estado (A, B, C).
- ✓ Solicitar los libros que sea preciso reponer.
- ✓ Distribuir los libros de manera equitativa al alumnado.
- ✓ Organizar el uso (préstamo y devolución) de las bibliotecas de centro y de aula de manera que se mantengan los libros ordenados y accesibles con facilidad, a la vez que cuidados.

FAMILIAS

- ✓ Recibir la información, por parte del centro, sobre el funcionamiento del banco de libros (sólo para familiares del primer nivel de educación primaria).
- ✓ Animarse a donar los libros al final de cada curso, aunque no se participe en el banco de libros.
- ✓ Aceptar las normas de uso del banco de libros y firmar dicha aceptación.
- ✓ Valorar la importancia de la reutilización de los materiales curriculares y adquirir mayor conciencia sobre ello.

